T. C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

BANKACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ VE ZİRAAT BANKASI ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Menekşe ÇETİN

Danışman
Yrd. Doç. Dr . Erkan AFŞAR

VAN – 2014

ÖNSÖZ

Bankalar günümüzde finansal sistemin temel taşını oluşturmakta ve ekonomik gelişmelerde önemli rol oynamaktadırlar. Bankacılık, tarihte ilk ortaya çıkısından günümüze kadar çok büyük gelişimler göstermiş ve bu gelişimin paralelinde bankaların ekonomideki önemi de artmıştır.

Bu çalışmada, öncelikle dünyadaki ve Türkiye'deki bankacılık sektörü hakkında genel bilgilere yer verilmekte ve sektörün tarihsel gelişimi anlatılmaktadır. Devam eden bölümlerde ise Türkiye ekonomisi açısından önem arz eden ve en eski devlet bankası olan, Ziraat Bankasının tarihsel gelişimi, kuruluş amacı, kurucularının profilleri, kuruluş sermayesi ve faaliyetleri, bilanço özellikleri incelenerek Türkiye ekonomisi açısından önemi ve iktisadi açıdan büyümesi incelenmektedir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında akademik bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan ve tezimin şekillenmesinde büyük katkıları olan tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Erkan AFŞAR'a, Osmanlıca çevirilerimi yapan Uzman Tarihçi Eralp Yaşar AZAP'a esas itibariyle de tez sürecinde göstermiş olduğu sabır ve desteğinden dolayı sevgili eşim Sedat ÇETİN'e ve annem Yıldız DEMİRTAŞ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Menekşe ÇETİN

VAN-2014

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ I

İÇİNDEKİLER II

TABLOLAR LİSTESİ VI

ŞEKİLLER LİSTESİ VII

KISALTMALAR LİSTESİ VIII

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.TÜRKİYE'DE BANKACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ 7

1.1. Cumhuriyet Öncesi Türk Bankacılığı 8

1.2. Cumhuriyet Sonrası Türk Bankacılığı 15

1.2.1. Ulusal Bankalar ve Özel Amaçlı Devlet Bankalarının Kurulduğu Dönem (1923–1944) 16

1.2.2. Kamu Bankalarının Kurulduğu Dönem (1933-1944) 18

1.2.3. Özel Bankaların Geliştiği Dönem (1946-1962) 19

1.2.4. Planlı Dönem-Çok Şubeli Bankacılık (1963-1980) 20

1.2.5. Serbestleşme ve Dışa Açılım Dönemi (1980 ve Sonrası) 22

1.3. Türkiye'de Bankacılık Sektörü 25

1.3.1. Türkiye'de Bankacılık Sektörünün Yapısı 26

1.3.2. Türkiye'de Bankaların Temel Fonksiyonları 26

1.3.2.1. Aracılık Fonksiyonu 26

1.3.2.2. Kaynaklara Akıcılık Sağlamak 27

1.3.2.3. Kısa Süreli Fonları Büyük Ölçekli Uzun Süreli Fonlar Haline Dönüştürmek 28

1.3.2.4. Kaynak Kullanımını İyileştirme 28

1.3.2.5. Fonları Hareketlendirme 28

1.3.2.6. Para Politikasının Etkinliğini Artırma 29

1.3.2.7. Ulusal ve Uluslararası Ticareti Geliştirmek 29

1.3.2.8. Kaydi Para Yaratma Fonksiyonu 29

1.3.2.9. Gelir ve Servet Dağılımını Etkilemek 30
1.3.2.10. Finansal Danışmanlık 30
1.3.2.11. Hizmet Fonksiyonu 31
1.3.3. Banka Türleri 32
1.3.3.1. Kapsamlarına Göre Banka Türleri 32
1.3.3.1.1. Özel Bankacılık 32
1.3.3.1.2. Perakende Bankacılık 33
1.3.3.1.3. Toptancı Bankacılık 33
1.3.3.1.4. Evrensel Bankacılık 34
1.3.3.1.5. Uluslararası Bankacılık 34
1.3.3.1.6. Holding Bankacılığı 35
1.3.3.1.7. Kıyı Bankacılığı 35
1.3.3.2. Faaliyet Alanlarına Göre Bankalar 35
1.3.3.2.1. Merkez Bankaları 36
1.3.3.2.2. Ticaret Bankaları 36
1.3.3.2.3. Yatırım Bankaları 36
1.3.3.2.4. Kalkınma Bankaları 36
1.3.3.2.5. Katılım Bankaları 37
1.3.3.2.6. Tarım Bankaları 37
1.3.3.2.7. Kooperatif Bankaları 38

İKİNCİ BÖLÜM

2. ZİRAAT BANKASI 39
2.1. Türkiye'de Kamu Bankalarının Kuruluş Amaçları 39
2.2. Ziraat Bankası'nın Tarihçesi 42
2.2.1. 1863-1914 Yılları Arasında Ziraat Bankası 42
2.2.2. 1914-1975 Yılları Arasında Ziraat Bankası 45
2.2.3. 1975-2001 Yılları Arasında Ziraat Bankası 48
2.2.4. 2001-2013 Yılları Arasında Ziraat Bankası 57
2.2.5. 2013 Yılında Ziraat Bankası 58
2.3. Ziraat Bankası'nın Yurt Dışındaki Şubeleri 61
2.3.1. Ziraat Bank International A.G. 61

2.3.2. Turkısh Zıraat Bank Bosnıa 62
2.3.3. Ziraat Bank (Moscow) CJSC. 63
2.3.4. Kazakhstan Zıraat Internatıonal Bank 63
2.3.5. Azer-Türk Bank ASC 63
2.3.6. Turkmen Turkısh JSC Bank 64
2.3.7. Uzbekıstan-Turkısh Bank (Utbank) 64
2.3.8. Sudi Arabistan Zıraat Bank 65
2.3.9. Irak Zıraat Bank 65
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
3. TÜRKİYE EKONOMİSİ AÇISINDAN ZİRAAT BANKASININ ÖNEMİ ...65
3.1. Ziraat Bankasının 2009-2013 Yılları Arasında Büyüme ve Karlılık Oranları 70
3.1.1. 2009 Yılı Bankacılık Sektöründe Bilanço Kalemleri 71
3.1.2. 2010 Yılı Bankacılık Sektöründe Bilanço Kalemleri 74
3.1.3. 2011 Yılı Bankacılık Sektöründe Bilanço Kalemleri 76
3.1.4. 2012 Yılı Bankacılık Sektöründe Bilanço Kalemleri 79
3.1.5. 2013 Yılı Bankacılık Sektöründe Bilanço Kalemleri 83
SONUÇ 86
KAYNAKÇA 89
ÖZET 97
SUMMARY 98
EKER 99

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. 31.12.2012 İtibariyle Banka ve Grup Bazında Şube, Personel Sayıları.....56

Tablo 2. 31.12.2009 İtibariyle Mevcut Bankaların Bilanço Kalemleri.....73

Tablo 3. 31.12.2010 İtibariyle Mevcut Bankaların Bilanço Kalemleri.....75

Tablo 4. 31.12.2011 İtibariyle Mevcut Bankaların Bilanço Kalemleri 78

Tablo 5. 31.12.2012 İtibariyle Mevcut Bankaların Bilanço Kalemleri.....81

Tablo 6. 31.12.2013 İtibariyle Mevcut Bankaların Bilanço Kalemleri.....83

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Cumhuriyetin İlanından Önce Kurulan Bankalar.....15

Şekil 2: Cumhuriyet Sonrası Kurulan Bankalar 18

Şekil 3. 1933-1938 Arası Kurulan Bankalar.....19

Şekil 4. Özel Bankaların Kuruluş Tarihleri 20

Şekil 5. Planlı Dönemde Kurulan Bankalar.....21

KISALTMALAR LİSTESİ

BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KOBİ	Küçük ve Orta Boy İşletmeler
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüs
A.Ş	Anonim Şirket
GSYH	Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla
İKV	İktisadi Kalkınma Vakfı
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
EFT	Elektronik Fon Transferi
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
DİBS	Devlet İç Borçlanma Senedi
TCZB	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası
GİM	Görüntülü İşlem Merkezi

GİRİŞ

Dünyanın her yerinde hayatın en yaygın ve vazgeçilmez kuruluşlarından biri olan bankaların, tarihsel kökeni ilk çağlara uzanmaktadır. İlk çağlarda bankacılık hizmetleri dini yapılarda sunulmuştur. Mezopotamya'da yapılan kazılar sonucunda Uruk yakınlarındaki Kızıl Tapınak'ın dünyanın bilinen en eski banka yapısı olduğu kabul edilmiştir. Tapınaklarda, günahlarda kurtulmak ve Tanrı tarafından korunmak için yapılan bağışları işleterek ya da kiralayarak bir nevi bankacılık faaliyeti yapılmıştır. [1]

Yaklaşık olarak tüm dünya dillerinde ufak tefek bazı değişikliklerle ifade edilen banka sözcüğünün İtalyanca "banco" kelimesinden geldiği ve daha sonra kelimenin banka olarak kullanıldığı bilinmektedir. İlk bankerler sayılan Lombardiyalı Yahudiler, bankacılık işlemlerini pazarlara koydukları birer masa (banco) üzerinde yapmışlardı.[2]

Bankacılık sektörünün tarih boyunca gösterdiği büyüme, para kavramındaki gelişmeyle sıkı sıkıya ilişkilidir. Bir diğer ifadeyle, para ve bankacılıktaki gelişme karşılıklı etki suretiyle bugünkü düzeye ulaşmıştır denilebilir.[3]

Eski çağlarda hükümdarların sarayları ile mabetleri para veya eşya olarak yapılan tevdiat[4], bankacılığın ilk izleri olarak kabul edilmektedir. Bu yerlere yapılan tevdiatlardan biri yaşanılan, diğeri ölümden sonraki dünyanın egemenliğini temsil etmesi ve hırsızlıktan koruma gayesiyle halka güven telkin etmişti. Bu emanetleri alanların kullanma haklarının olduğunu gösteren kayıtlara dönem içerisinde rastlanmaktadır.[5]

---

[1] Mehmet Günal, Para Banka ve Finansal Sistem, Yeni Dönem Yayınları, 2001, s.13
[2] İlker, Parasız, Modern Bankacılık Teori ve Uygulama, Ezgi Yayınları, İstanbul, 2000, s. 5
[3] Servet, Eyu□pgiller, Banka I□s□letmecilig□i, Ankara, 2000, s.6
[4] Tevdiat: Emniyetli bir yere kıymetli bir şeyi teslim etmek.
[5] Mehmet, Takan, Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim, Nobel Yayınları, Ankara, 2001

M.Ö. XVIII Yüzyılda çıkarılan Hammurabi Kanunları'nda tapınaklarda yapılacak borç, alacak, faiz, rehin, ipotek ve kefalet şekillerinin düzenlediği bilinmektedir.[6]

Sümerler döneminde bankacılık faaliyetlerinin "Market'' denilen kuruluşlarca yürütüldüğü yapılan kazılarda bulunan belgelerden anlaşılmaktadır. Marketler din adamlarınca yönetiliyordu. Marketler çiftçilere harman zamanında geri ödenmek üzere aynî ya da nakdî borç veriyorlardı. Borç alıp verme, mevduat kabul etme, hesaplar arası işlemler oldukça düzenli yapılıyordu. Yine uzak ülkelerle yapılan ticarette banknot gibi tedavül eden, çek ya da itibar mektubu gibi belgeler de Sümerler tarafından kullanılmıştır.[7]

M.Ö. III. Yüzyılda Roma'da "Argentari'' adı verilen özel bankalar bulunmaktaydı. Bu bankalar kasa mevduat ve yevmiye defterlerini tutmaya ve bunları istediğinde ibraz etmeye mecbur tutulmuşlardı. Ayrıca, Roma'da ve diğer eyaletlerde kurulmuş devlet bankaları da bulunmaktaydı. Bankalar Roma'da bulunan bir kontrol bürosunun denetimi altında faaliyetlerini sürdürmüşlerdi.[8] Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla birlikte bankacılık alanında meydana gelen gelişmeler de kaybolmuş ancak bankalar Bizans imparatorluğu döneminde faaliyete devam etmiştir.

Dünyada tarihsel olarak eski dönemlere uzanan bankacılık faaliyetleri XII. yüzyılda İtalya'nın Cenova şehrinde bankerler sayesinde önem kazanmıştır. Bankerler XIII-XIV. Yüzyıllarda başka ticaret merkezlerine de yayılmışlardır.[9] Esas itibariyle Avrupalılara bu konuda örnek olan Lombard'lardır. Gerek bunlar gerekse Yahudiler gittikleri yerlerde hep aynı kurallara ve hükümleri uygulamak suretiyle ticaret ve banka işlemlerine ilişkin genellik sağlamaya yardımcı olmuşlardır.[10]

---

[6] Selim, Tarlan, *Tarihte Bankacılık*, Maliye Bakanlığı, Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Yayın No:1986/283, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1986, s.19

[7] İlker, Parasız, Modern Bankacılık Teori ve Uygulama. İstanbul, 2000, s.6

[8] Tarlan, Tarihte Bankacılık, s. 20

[9] Osman, Altuğ, Banka İşlemleri Muhasebesi, Türkmen Yayınevi, 2000, s.3

[10] Servet, Eyüpgiller, Bankalarda Denetim, Kısmet Matbaası, Ankara 1985, s.6

Hristiyanlığın ve İslamiyet'in faizi yasaklamış olması bankerlik faaliyetlerinin genellikle Yahudiler tarafından yapılması sonucunu doğurmuştur. Ayrıca Lombartlar da bankacılık alanında faaliyet göstermiştir. XIII. Yüzyıldan itibaren gelişmeye başlayan ve kurulan fuarlar sayesinde temel kuralları oluşan bankacılık, asıl gelişimi 1453'te İstanbul'un fethinden sonra yaşamıştır.[11]

Ortaçağ Avrupa'sında politik istikrarsızlık, yolların güvensizliği, şehirlerin kale duvarlarının arkasına çekilmeleri ve devamlı savaşlar, ekonomik ve ticari faaliyetleri geniş ölçüde felce uğratmıştı. Öte yandan kilisenin, kredi işlerini ve faizi menetmesi ve şiddetli cezalara tabi tutması bankacılığın gelişerek yayılmasını önlemiştir.[12]

XV. ve XVI. Yüzyıllarından itibaren Avrupa'nın çeşitli şehirlerinde bankalar kurulmaya başlamıştı. Bunlara birkaç örnek verilecek olursa; 1401 yılında Taula di Cambi bankası Barselona'da, 1408 yılında Casa di san Giorgio bankası Cenova'da, 1584 yılında Banca Della Piazza di Rialto bankası Venedik'te, 1593 yılında Banco di Ambrogio bankası Milano'da kurulmuştur.[13]

XVI. Yüzyılın başlarından itibaren Kuzey Almanya'nın liman şehirlerinde de tacir-bankerler ortaya çıkmıştır. Bu tarihlerde Amsterdam ve Hamburg, ticaretin en yoğun olduğu şehirlerdi. Avrupa'daki paraların çeşitliliği ve ayarlarının düzgün olmaması paraların değişiminde büyük güçlükler yaratmaktaydı. Bu güçlüğü açmak üzere 1609 yılında Amsterdam Belediyesinin garantisi altında çalışmak üzere, ilk modern banka sayılabilecek olan Amsterdam Bankası kurulmuştur. Banka, sabit nitelik ve değerde hesap parası olan banka florinini yaratmıştır. Amerika kıtasının keşfiyle, Akdeniz çevresinden dışarıya çıkan ticaret işleri yanında, bankacılık işlemleri ve teşkilatı da yine bu gelişmeye paralel olarak çoğalmış dış ticaret ödemelerine de aracılık etmeye başlamıştır. Diğer yandan, XVII. yüzyılın başlarından itibaren, bankaların yatırım kaynakları olan sermaye ve mevduata,

---

[11] Mehmet, Günal, Para Banka ve Finansal Sistem, Yeni Dönem Yayınları, 2001, s.14

[12] Mete, Sezgin, , Ali, Aslan Şendoğdu, Banka Hizmetleri Pazarlaması, Literatürk Yayınlar, 2008, s. 18

[13] Tarlan, Tarihte Bankacılık, s. 21

banknot ihracı işlemleri de eklenmiş ve bu imkânlar, banknot çıkarma işleri devletlerce tekel altına alınıncaya kadar devam etmiştir.[14]

Yeniçağda devletlerin yeni ülkelere ve sömürgelere sahip olma politikası, özel sektörün yeni üretim yerleri kurması ve yeni madenleri işletmeye açması sonucu ekonomik hayat canlanmıştır. Canlanan ekonomik hayat nakit sermaye talebinin artmasına, nihayetinde para ve kredi alanında yeni ihtiyaçların doğmasına neden olmuştur. 1637 yılında Venedik'te Venedik Bankası kurulmuş ve bu banka ile çek ve banknot kullanımına yol açan Contadi di Banka Sistemi geliştirilmiştir. 1640 yılında İngiltere'de Kral tarafından, tüccarların Londra Kulesinde saklanan altın külçelerine el konulması, devlete olan güveni sarsmıştır. Bu olaydan sonra tüccarlar altınlarını sertifika karşılığında "Goldsmith" olarak adlandırılan tüccarlara vermeye başlanmışlardır. Daha sonraları Goldsmithler, kasalarında biriken altınlar karşılığında, bunlara dayalı olarak borç isteyenlere "Goldsmith Notes" denilen kendi senetlerini vermeye başlamışlardır. Bu senetlerin piyasada alış veriş işlemlerinde kullanılması, ilk banknot sistemini oluşturmuştur. Bu dönemde Fransa ile yapılan savaş sonrasında İngiltere'nin para sıkıntısına düşmesi, bir devlet bankası kurarak bu banka aracılığı ile piyasaya para sunulması fikrini doğurmuştur. Bunun sonucunda ilk merkez bankası olarak kabul edilen İngiltere Bankası kurulmuştur. Aynı şekilde John Law adında Fransa'da yaşayan bir İskoçyalı Fransız Emisyon Bankası'nın kurulmasını sağlamıştır.[15]

Amerika'da ise modern bankacılık 1782'de Bank of North America'nın kurulması ile başlamış bunu 1791 yılında kurulan hem özel banka, hem de merkez bankası olma özelliğine sahip olan Bank of the United States izlemiştir.[16]

Amerika Bileşik Devleti Merkez bankası niteliği taşıyan FED ise (Federal Reserve System) 1913 de çıkarılan kanunla kurulmuştur.[17]

---

[14] Nüvit Ataş, Banka İşletmeciliği ve Tatbikatı, Garanti Matbaası Yayınevi, İstanbul, 1966, s.8
[15] İhsan Uğur, Delikanlı, Bankacılı ve Sigortacılığa Giriş, AÖF, Eskişehir, 2012, s. 54
[16] Frederic S. Mishkin, The Economics of Money Banking and Financial Markets, Addison- Wesley, Boston, 2004, s. 264-265
[17] Miskin, The Economics of Money Banking and Financial Markets, 266

Modern bankaların kurulmaya başlamasıyla birlikte bankaların ekonomik hayattaki önemleri artmaya başlamış, böylece bankalar faaliyetlerine göre uzlaşmaya başlamıştır. 1930'lardaki "Büyük Ekonomik Buhranının ardından yaşanan II. Dünya Savaşı'ndan sonra, savaşta tahrip olan yerlerin yeniden imarının finansmanını sağlamak için özellikle Amerika ve Avrupa'da kalkınma ve yatırım bankaları kurulmaya başlamıştır.[18]

Bankacılık tarihi açısından önemli bir olay da, 1973-1975 yılları arasında İngiltere'de gayrimenkullerin aşırı değer kaybetmesi sonucu, temelde kredi kullandırıcı nitelikte olan onlarca küçük bankanın iflas tehlikesiyle yüz yüze gelmesidir. Her geçen gün artan risk ve düşen kar payları bankalarda uzmanlaşmayı artırırken, küçük bankalar yerine büyük bankalara ve uluslararası bankalara doğru eğilimi artırmıştır.

Modern dönemde bankacılık özellikle II. Dünya Savaşından sonra uluslararası hal almıştır.[19] 1970'lerde bilgisayar teknolojilerinin yaygınlaştığı bankacılıkta, 1990'lar internet bankacılığının ve elektronik bankacılık ürünlerinin hızla yayıldığı süreçler yaşanmıştır. Bu gelişmeler bankacılık sektöründe ölçek ekonomisini gündeme getirmiş ve dünyanın en büyük bankaları bile birleşmeye başlamıştır. 2000 yıllarda ise, bankacılığın yoğun rekabet içine girmiş, bankacılık hizmetleri daha da önem kazanmıştır.

Günümüze gelindiğinde üretim ve hizmet sektörlerinde ve bankacılık sektöründe karşılaşılan en önemli olgunun küreselleşme olduğu görülmektedir. Küreselleşme, dünyanın farklı bölgelerinin birbiri ile bağlı olduğu bir yapı olarak düşünülebilir. Malların serbest dolaşımını ifade eden ticari küreselleşme gümrük tarifelerinin aşamalı olarak kaldırılması ile sağlanırken, sermaye piyasalarında

---

[18] Öcal Tezer, Ömer Faruk, Çolak, Para Banka, İmge Kitabevi, İstanbul, 1991, s.14
[19] Öcal Tezer, Ömer Faruk, Çolak, Selahattin Togay, Kadir, Eser Para Banka Teori ve Politika, , Gazi Kitabevi, Ankara, 1997, s.15

serbestleşme, sermaye akımının önündeki hukuki ve ekonomik engellerin kaldırılması ile sağlanmaya çalışılmaktadır.

Sermayenin önündeki engellerin kalkması ile oluşan finansal akımların artışını açıklayabilecek kavram finansal küreselleşmedir. Finansal küreselleşme için daha anlaşılır bir tanım şöyle yapılabilir: güçlü bir ekonomik birimin doğurduğu finansal araçların yüksek kazanç sağlamak için serbestçe dolaştığı ve ülkelerin ekonomik politikalarının bu akımı çekmek için çaba sarf ettiği dinamik bir ekonomik ortam. Böylece finansal küreselleşme kavramı sadece sermaye araçlarının dünyada serbest dolaşımını değil, aynı zamanda finansal sistemin ülkelerin kontrolünden çıkmasını ve finansal araçlara sahip olanların mülkiyet haklarının korunduğu hukuki ve ekonomik tüm unsurları kapsamaktadır. Küresel bankacılığın yayılmasıyla birlikte uluslararası banka kredileri akımında da artışlar olmuştur.

Hızlı büyüme gösteren bankacılık kredilerinde 2005-2008 döneminde iki kat artış gözlenmiştir. Özellikle hızlı büyüme sürecindeki Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin'e (BRIC ülkeleri) küresel finansal kriz yılı olan 2008'de, yabancı ülkelerden en az 130 milyar dolar bankacılık kredisi girmiştir. Bu durum, gelişmekte olan ülkelerdeki yabancı banka faaliyetlerinin yayılmasının getirdiği bir sonuç olarak görülmektedir.[20]

[20] İhsan Uğur, Delikanlı, Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş, AÖF, Eskişehir, 2012, s.55

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Türkiye'de Bankacılık Sisteminin Tarihsel Gelişimi

Türkiye'de banka dışı finansal aracıların gelişmiş olmamasından dolayı bankalar finansal sistemin yapı taşını oluşturmaktadır. Ekonominin işleyişi, halkın tasarruflarının toplanması ve kullanım alanlarına dağıtılması açısından bankaların önemli işlevi bulunmaktadır. [21]Ülkemizde bankacılık Avrupa ülkelerine nazaran daha yavaş bir gelişim göstermiştir. Türkler daha çok askerlik ve yöneticilik vasıflarını ön plana çıkarıp, ticari gelişmelerin uzağında kalmış ve Batı Avrupa da gerçekleştirilen Sanayi Devrimine ayak uyduramayarak ekonomik konektörü takip edememişlerdir.[22]

Osmanlı'da ilk banka olan, Bank-ı Dersaadet diğer adıyla İstanbul Bankası (Bank de Constantinople) 1847 yılında kurulmuştur. Dönemin hükümeti 1844 yılında yapılan yeniliklerle para sahasında başarılı olamamış ve kurun İngiliz Sterlinine karşı değerini sabit tutabilmek için Galatalı iki bankerle anlaşma yapmak zorunda kalmıştır. Bu anlaşmanın 1847 yılında yenilenmesi sırasında bu iki bankere, hükümetin himayesi altında, Bank-ı Dersaadet'in kurulması imtiyazı da verilmiştir. [23] Bank-ı Dersaadet, hükümetin aldığı 130 milyonluk kısa vadeli borcu ödeyememesi ve Fransa İhtilali'nin olumsuz etkileri sonucu 1852 yılında iflas etmiştir.

Kırım Savaşından sonra, özellikle borç para sağlayabilecek bir yabancı bankanın kurulması için karar alınmıştır. Bu doğrultuda, 1856 yılında İngiliz sermayeli merkezi Londra'da, faaliyet merkezi İstanbul'da olmak üzere ''Ottaman Bank'' (Bank-ı Osmani) kurulmuştur. Bu banka Osmanlı Devleti döneminde bir merkez bankası fonksiyonu görmüştür. Banka yabancı sermayeli bir banka olarak " Osmanlı Bankası'' adıyla faaliyetlerini sürdürmüştür. [24]

Osmanlı döneminde ilk ulusal banka 1863 yılında kurulan Ziraat Bankası'dır.[25] Osmanlı Devletin'de bankacılık faaliyetleri II. Meşrutiyet'in ilanından

---

[21] İlker, Parasız, Modern Bankacılık - Teori ve Uygulama, Ezgi Kitabevi, 2007, s.6
[22] Cahit, Uyanık, *Türk Bankacılığı Nereye Gidiyor?* ,Ekonomi Dergisi, Sayı 15, 2001
[23]Selim, Tarlan, Tarihte Bankacılık, Maliye Bakanlığı, Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Yayın No:1986/283, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1986
[24] Şükrü, Suvla, Para ve Kredi. Güven Basımevi, İstanbul, 1963, s.446
[25]Akbank Kültür Yayınları, Cumhuriyet *Dönemi Türk Ekonomisi,* (1923-1978), Ankara, 1981, s.466

sonra, Birinci Dünya Savaşı yıllarında güçlenmiş, ulusal banka kurma girişimleri hız kazanmıştır. 1908-1923 yılları arasında 11'i İstanbul'da, 13'ü Anadolu'nun çeşitli yerlerinde olmak üzere toplam 24 banka kurulmuştur.[26]

Türkiye'de bankacılığın tarihsel gelişimi, Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası olmak üzere iki ana döneme ayrılarak incelenebilir. Cumhuriyet öncesi dönemde önce sarraflar, mudaraba ve para vakıfları banka fonksiyonlarını yerine getirmiş daha sonra İstanbul Bankası, Osmanlı Bankası ve diğer yabancı ve yerli bankaların kurulması ile bu dönemin sonuna gelinmiştir. Cumhuriyet dönemi bankacılığı, izlenen ekonomi politikaları ve yaşanan gelişmeler dikkate alınarak; Ulusal ve Özel Amaçlı Bankalar Dönemi (1923-1944), Kamu Bankaları Dönemi (1933-1944), Özel Bankalar Dönemi (1945-1962), Planlı Dönem (1963-1980), Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi (1980-2001) ve Yeniden Yapılandırma Dönemi (2002-2013) olarak altı dönemde incelenebilir.[27]

1.1. Cumhuriyet Öncesi Türk Bankacılığı

Cumhuriyet öncesi dönemde Osmanlı Devletin'de Padişah ile dinî ve askerî sınıfların üst seviyedeki mensupları devletin merkezde ve taşradaki yöneticilerini oluşturmaktaydı. Devletin milli gelirini yaratan tacir, esnaf, zanaatkar veya köylülerden oluşan üretici sınıf ise, yönetilenleri temsil etmekte idi. Osmanlı Devletin'de halk, çeşitli dil, din, ırk, örf ve adetlere sahip, üç kıtada yerleşik olarak yaşamaktaydı. Ülke topraklarında halk ile birlikte yabancılarda yaşamaktaydı. Yabancılar özellikle Venedikliler ve Cenevizlilerden oluşmakta ve genellikle ticaretle uğraşmaktaydılar.

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat'a kadar bankacılığa gereken ilgi gösterilmemiştir. Bankacılığın gelişmemesinde Türklerin daha çok askeri ve devlet memurluğu gibi işlere önem vermeleri bunun yanında, ticaret, sarraflık, para ticareti gibi işlerde Türk ve Müslüman olmayanların yapmasının rolü büyüktür. Gerek iç ticaretle gerekse dış ticaretle uğraşan tüccarlar sermaye ve kredi sağlanması, paranın

[26] Şükrü, Suvla, Para ve Kredi, s.466
[27] İhsan Uğur, Delikanlı, Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş, Aöf, Eskişehir, 2012, s.56

korunması ve transfer edilmesi, vadeli satış işlemlerinde alacakların tahsili gibi sorunlarla uğraşmışlardır. Ayrıca, değişik ayar ve ağırlıktaki altın ve gümüş paralarla Osmanlı Devleti darphanelerinde basılan paralar için değişim konusunda aracılık yapacak bir sisteme de ihtiyaç duyulmuştur.

Osmanlı Devletin 'de devlete ait paralar hazine-i hümayunda, tüccarların malları veya eşyaları ise değerli malların alınıp satıldığı çarşılar olan bedestenlerdeki sandıklarda korunmaktaydı. Özel bir koruma sistemine sahip olan bedestenlerin, sarraflık mesleğinin gerçekleştirilmesi açısından önemi büyük olmuştur. Osmanlı Devleti'nde kredi taleplerinin karşılanması ile ilgili ihtiyaçlar ise sarraflar tarafından karşılanmaktaydı. Padişahtan alınan özel izinle berat alan sarraflar, hazine sarrafı olurlardı. Hazine sarrafları para değiştirme, kredi kullandırma, alacak senetlerini iskonto etme ve satım işlemleri için teminat mektubu düzenleme gibi konularda faaliyet gösterir ve bu faaliyetlerden gelir elde ederlerdi. Sarraflar daha çok gayrimüslimler tarafından oluşmaktaydı ve sarraflık mesleği babadan oğula geçebilmekteydi. Sarraflar daha çok Galata bölgesinde bulundukları için Galata Sarrafları olarak da anılmaktaydılar. Rehin ya da ipotek yoluyla tüccarlara kredi kullandıran sarraflar, geri alamadıkları alacakları karlılığında edindikleri ticari malı veya emlaki, yine ticaret kesimine satıp nakde çevirmek zorundaydılar. Bu nedenle tüccarlar ile sarraflar birbiri ile uyum içinde çalışmak durumundaydı. [28]

Osmanlı Devletin'de bankanın fonksiyonlarını yerine getiren bir diğer mekanizma İslam iktisadi geleneğinden gelen mudaraba'dır.[29] Bu ortaklıkta taraflardan biri sermaye, diğeri ise emek ve tecrübe ortaya koymaktaydı. Osmanlı'da mudaraba çoğunlukla uzun mesafeli ticaretle uğraşan büyük tüccarların devlet görevlileri ile ortaklığı şeklinde yürümekteydi. Mudarabada elde edilecek karın sözleşme sırasında belirlenmekte; fakat yapılacak ticaretin yeri, süresi ve niteliği gibi konuların sözleşme ile kayda alınması şart değildi.[30]

---

[28] İhsan Uğur Delikanlı, Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş, s. 57

[29] Mudaraba: Yol tepmek, seyyar ticaret yapmak anlamlarında kullanılan darb kelimesinden türetilmiş ve sonradan İslam hukukunda ticaret ortaklığı anlamında kullanılmaya başlamıştır.

[30] İhsan Uğur Delikanlı, Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş, s. 59

Ticari hayatta kullanılan bir diğer mekanizma para vakıfları idi. Para vakıfları; paranın mudaraba yoluyla işletilmesine dayanan, asker ve sivil devlet mensubu, ulema, tarikat şeyhleri ile esnaf ve zanaatkârlar tarafından, faiz karşılığı ödünç vermek üzere belli miktar paranın kullandırılması şeklinde çalışıyordu. Dini nitelikleri ağır basan para vakıflarının para ticareti yoluyla varlıklarını sürdürmüş olmaları, paranın işletilmesinin meşruiyetine katkıda bulunmuştur. İslam hukukunda faizin yasaklanmış olması, ticaret hayatında bu gibi faiz karşılığı borç verme işlemlerinin kısmen mal alım satım muameleleri veya ticari ortaklıklara dönüşmesine neden olmuştur. Faiz konusu nedeniyle Osmanlı halkı arasında ciddi tartışmalara yol açan vakıfların esas kuruluş amacı, toplumun ihtiyaç duyduğu sosyal, ekonomik ve dini faaliyetlerle ilgili finansman ihtiyacını karşılamak ve toplumu daha yüksek faizle borç sarmalına sokan tefecilerin eline düşürmemektir.

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Fermanı ile birlikte ve sonrasında finansal yapıda önemli gelişmeler yaşanmıştır. Tanzimat Fermanı'nda can, ırz ve namusun korunması ve mal güvenliğinden bahsedilmiş; aynı zamanda müslim ve gayrimüslim bütün vatandaşların vergilerinin yeniden düzenlenerek eşit ve adil olarak tahsil edilmesi de yer almıştır. Ayrıca ferman' da bir bütçe düzenlemesi ve bütçe dışı harcamalara engel olmak için gerekli kanunların çıkarılmasına yer verilmiştir. Bu kanunlar finansal politika değişikliği gerektirmiş ve buna bağlı olarak yeni kurumlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu amaçla 1838 yılında Maliye Nezareti, 1840 yılında da Maliye Hazinesi kurulmuştur.

Tanzimat'tan ikinci Meşrutiyet'e kadarki dönemde kurulan bankalar esas olarak yabancı sermayeyle ve yabancı şirketlerin faaliyetlerini finanse etme amacıyla kurulan bankalardır. 1847-1910 döneminde devlete borç vererek faiz geliri sağlamak amacıyla 15 yabancı sermayeli banka kurulmuştur. Bu bankalar arasında en önemlisi 1863 yılında kurulan Osmanlı Bankası'dır. Bu banka, 1930 yılında Merkez Bankasının kuruluşuna kadar Osmanlı Devleti'nin merkez bankası konumunda kalmıştır. Ayrıca, merkezleri dış ülkelerde bulunan birçok banka şube açmak yoluyla Osmanlı topraklarında faaliyetlerini sürdürmüştür. [31]

---

[31] Öztin Akgüç, Cumhuriyet Döneminde Bankacılık Alanında Gelişmeler, TBB Yayın, 1975, s.5-8

Osmanlı Devleti'nde ilk banka 1847 yılında İstanbul Bankası adı ile faaliyete başlamıştır. O dönemlerde, Kaime adı verilen ilk kâğıt para Padişah Abdülmecid döneminde 1840 yılında bütçe açıklarını kapatmak için çıkarılmış ve bu paranın miktarı sürekli açık veren Osmanlı Hazinesi'nin kaynak ihtiyacını karşılaması amacıyla kısa sürede önemli oranda artırılmıştır.[32]

Cumhuriyet'ten önce piyasada faaliyet gösteren bankalar daha çok yabancı sermaye tarafından ya da yabancı şirketlerin birleşmesi ile kurulan bankalardır. Bu dönemdeki bankaların amacı, özellikle Osmanlı döneminde faaliyette bulunan yabancı şirketleri finanse etmektir.[33]

Osmanlı Devletinin sürekli artan bütçe açıklarının kapatılması için kısa sürede, önemli oranda Kaime basılmıştır. Büyüyen dış ticaret açıkları nedeniyle birkaç yıl içinde Kaimenin yabancı paralar karşısında değeri önemli oranda düşmüştür. Kaimenin değerinde düşüşler nedeniyle hükümet ithalatının finansmanı için dış piyasalardan kaynak bulmakta zorluklarla karşılaşmıştır. 1845 yılında J. Alleon ve Thedor Baltazzi adlı iki Galata bankerinin bir araya gelmesiyle Osmanlı Devleti ithalatının sabit döviz kuru üzerinden yabancı ülkelere yazılacak poliçelerle finanse edilmesi uygulaması başlatılmıştır. Ancak 1848'de Fransa'daki ihtilalinden sonra, Osmanlı Devleti'nin dış ticaret hacmindeki daralma nedeniyle İstanbul Bankası'nın hükümet'e verdiği ödünçlerin tahsil edilememesi sorunuyla karşılaşılmıştır. Ülkemizde gerçek anlamda ilk banka olarak nitelendirilen İstanbul Bankası, 1852 yılına kadar faaliyetlerini sürdürmüş ve kaimenin yabancı paralar karşısında değerinin sabit kalmasına katkıda bulunmuştur.

İlk kurulan İstanbul Bankası'ndan sonra Kırım savaşı (1856) sonrası imzalanan Paris Antlaşması'nın ardından Osmanlı Bankası (Bank-ı Osman-i Şahane) adı altında Osmanlı hükümeti ile yabancı sermaye sahipleri arasında dış borç alınmasında aracılık etmek amacıyla İngiliz sermayesi ile kurulmuştur. Osmanlı

---

[32] Ekrem, Keskin, İnan, E. A., Mumcu, M., Erdönmez, P., Kılınç, G., Özaktan, A., vd. 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye'de Bankacılık Sistemi 1958-2007, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, İstanbul, 2008, s.1

[33] İlker Parasız, Modern Bankacılık Teori ve Uygulama, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2007, s.19

Bankası'nı diğer bankalardan ayıran en önemli özellik, 1863 yılında bankaya para basma ayrıcalığı tanınması ve merkez bankası şeklinde çalışmış olmasıdır.[34]

Türk Bankacılığı açısından ilk önemli hukuki metin ise, faiz oranlarını sınırlayarak tefeciliği önlemek amacıyla 1852 yılında çıkartılan Murabaha Nizamnamesidir. Farklı tarihlerde birçok değişikliğe uğrayan, Cumhuriyet döneminde de uygulanan bu nizamname 01/01/1957 tarihinde Türk Ticaret Kanunu'nun kabulüyle girmesiyle yürürlükten kaldırılmıştır. [35]

1863 yılında T.C. Ziraat Bankası'nın temelini oluşturduğu kabul edilen Memleket Sandığı açılmıştır. Memleket Sandıkları 1888 yılında devlet kuruluşu haline getirilerek bankacılık faaliyetleri gerçekleştirmiş ve 1924 yılında Ziraat Bankası Anonim Şirketi adıyla şahsi kefalet ile işçilere kredi verebilmesi, mevduat kabul edebilmesi sağlanmıştır.[36] Bu dönemde yerli sermaye ile kurulan bankaların büyük çoğunluğu yabancı bankaların kredi piyasasına hakim olmaları ve rekabetin güç olması nedeniyle kısa süreli faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Cumhuriyetin ilanı ile biten bu dönemde milli bankacılığın önemi ve devlet teşvikinin zorunlu olduğu görülmüştür.[37]

Osmanlı döneminde kurulan ulusal banka sayısı çok azdır. 1863'te Mithat Paşa, Niş valisi iken eski Yugoslavya'nın Pirot kasabasında ilk zırai kredi sandığı olan Memleket Sandıklarını kurmuştur. Çiftçilere uygun koşullarda kredi verilmesi amacıyla kurulan Memleket Sandıklarının sermayesi, imece usulüyle ve köylünün mal varlığı ile orantılı olarak sandığa buğday vermesiyle oluşturulmuştur. Zaman içinde sermayenin toplanmasında yaşanan güçlükler sonucunda Memleket Sandıkların 'da bazı düzenlemelere gidilerek Menafi Sandıkları adını almıştır. Menafi Sandıklarından istenen başarı sağlanamayınca 1888 yılında Devlet eliyle

---

[34]Selami, Er, Devletin Bankacılık Sektöründe Düzenleyici Denetleyici Rolü ve Türkiye Uygulaması, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2009, s.132

[35] Ekrem, Keskin İnan, E. A., Mumcu, M., Erdönmez, P., Kılınç, G., Özaktan, A., vd. 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye'de Bankacılık Sistemi 1958-2007, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, İstanbul, 2008, s.1

[36]Selami, Er, Devletin Bankacılık Sektöründe Düzenleyici Denetleyici Rolü ve Türkiye Uygulaması, s. 133

[37]Ekrem, Keskin, vd. 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye'de Bankacılık Sistemi 1958-2007, s. 2

tarımı kredilendirmek üzere ilk devlet bankası sıfatıyla Ziraat Bankası kurulmuştur. Bankanın sermayesi, Menafi Sandıklarının alacakları bu bankaya devredilerek oluşturulmuştur.

Osmanlı döneminde kurulan, Cumhuriyet döneminde de faaliyetlerine devam eden bir diğer ulusal kredi kurumu İstanbul Emniyet Sandığı'dır. Memleket Sandıkları kurarak Ziraat Bankası'nın çekirdeğini oluşturan Mithat Paşa, halkın elindeki dağınık ve az miktardaki paraları bir araya getirerek ihtiyaç sahiplerinin hizmetine sunmak ve halka tasarruf alışkanlığını aşılamak amacıyla 1868 yılında İstanbul Emniyet Sandığı'nın kurulmasını sağlamıştır. Bu sandığın bir kısım faaliyetleri 1907 yılında Ziraat Bankası'na bağlanmış; 1984 yılında da tümüyle Ziraat Bankası'na katılmıştır.[38]

1908 yılında II. Meşrutiyetin ilanından sonra Osmanlı sermayesi ile çoğunlukla tek şubeli Osmanlı Devleti tüm gelirlerini Osmanlı Bankası'na yatırmayı ve tüm ödemelerini bu banka aracılığı ile yapmayı, iç ve dış borçlanmalarda çıkarılacak tahvilleri bu banka aracılığı ile çıkarmayı kabul etmiştir. Aynı zamanda Osmanlı Bankası'na devlet bütçesini denetleme yetkisi verilmiştir. Tüm bunların karşılığında Osmanlı Bankası'nın yükümlülüğü devlete teminatı karşılığı kısa vadeli avans kullandırmak şeklinde belirlenmiştir.

Osmanlı döneminde kurulan ulusal banka sayısı çok az olmakla birlikte 1911–1923 yılları arasında ulusal bankalar faaliyete başlamıştır.[39]

Kaimelerin değerinde düşmeler 1860'larda kaimelerin piyasadan çekilmesi yönünde hareketi başlatmıştır. 1863 yılında Osmanlı Bankasıyla kaimelerin piyasadan çekilmesi, hem de döviz kurlarında istikrarın sağlanması ve Devletin kısa süreli finansman ihtiyacının karşılanması amacıyla anlaşma yapılmıştır. Kaime ihracındaki başarısızlık, Osmanlı Bankası'nın çıkardığı kâğıt paraların halk tarafından benimsenmesine engel olmuştur. Bu nedenle Osmanlı Bankası ekonominin likidite ve kredi yönetiminde beklenen rolü oynayamamıştır.

---

[38] İhsan Uğur, Delikanlı, Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş, Aöf, Eskişehir, 2012, s.59
[39] İlker, Parasız, Modern Bankacılık Teori ve Uygulama, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2007, s.20

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarına kadar imtiyazlı konumunu devam ettiren Osmanlı Bankası, 1930 yılında TC Merkez Bankası'nın kurulmasıyla bütün imtiyazlarını kaybetmiştir.

Osmanlı Bankası'yla birlikte Osmanlı Devleti'nin yıkılmasına kadar sürede kurulan diğer yabancı sermayeli bankaların esas faaliyet konusu, Osmanlı Hazinesi için iç ve dış borç yönetimi idi. Bu nedenle Osmanlı dönemi bankacılığı borçlanma bankacılığı olarak ifade edilmektedir.

Osmanlı Devleti 1854-1875 yılları arasında 16 borçlanma yapmıştır. Bütçe açıklarını kapatmak için kullanılan dış borçlarla bütçe açıkları kapatılamamıştır. Aynı zamanda dış borçların yarattığı kısır döngü Osmanlı Devleti'nde sağlıklı finansal politikalar oluşturulmasını engellemiştir. Osmanlı Devleti'nin 1875 yılında borçlarını ödemede büyük sıkıntıya girmesinden sonra 1 Ocak 1882'de iç ve dış borç sorununun çözümü ile ilgili olarak Düyun-u Umumiye İdaresi faaliyete geçmiştir. Osmanlı gelir kaynaklarının uluslararası bir kurumun denetimine girmesiyle birlikte, sarrafların ve bankerlerin altın çağı sona ermiş, Avrupalı sermayedarlara yeterli güvence sağlandığından bu yıllarda birçok yabancı sermayeli banka kurulmuştur. Kurulan yabancı sermayeli bankalar da, Osmanlı Bankası gibi, iç ve dış borç kullandırma faaliyetlerine odaklanmıştır. Bu dönemde kurulan yabancı sermayeli bankalar genellikle ülkede faaliyette bulunan yabancı şirketleri ve tüccarları finanse etmekte idiler. Osmanlı Devleti'ne kredi sağlamakla birlikte bu bankaların ve yerel bankalar kurulmaya başlamıştır. 1914 yılında başlayan II. Dünya Savaşı ile devam eden ve ulusal ticareti geliştirmeye odaklanılan bu süreç, 1923 Cumhuriyet'in ilanına kadar sürmüştür.

Ulusal bankacılığın gelişimi yönündeki girişimlerin temel nedeni, ülke içinde birikmekte olan sermayenin ulusal ticareti geliştirmek için kullanılmasını sağlamaktı. Kurulan ulusal bankaların temel uğraşları ticari kredi, esnaf kredisi, tarımsal kredi, emlak ve tüketim kredisi şeklinde idi. Bu süreçte yerli sermaye ile kurulan bankaların büyük çoğunluğu yabancı sermayeli bankalarla rekabet edemedikleri için kapanmış, böylece milli bankacılık için devlet teşvikine ihtiyaç olduğu anlaşılmıştır.

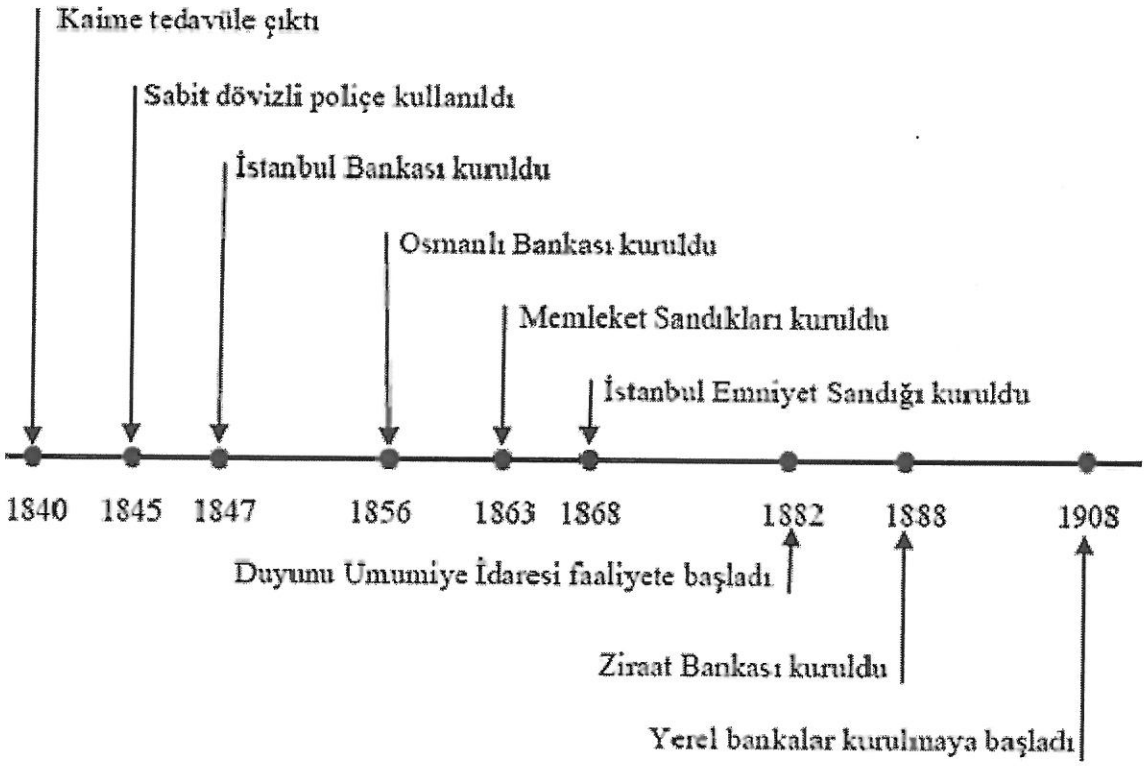

Şekil1: **Cumhuriyet'tin İlanından Önce Kurulan Bankalar**

1.2. Cumhuriyet Sonrası Döneminde Türk Bankacılığı

29 Ekim 1923'te Cumhuriyet kurulmadan kısa bir süre önce İzmir İktisat Kongre'si (17 Şubat- 4 Mart 1923) toplanmış ve Kongre'de bankacılık adına önemli kararlar alınmıştır. Cumhuriyet ile birlikte Türkiye'de bankacılık daha kurumsal ve daha düzenli bir yapıya kavuşmuştur.

1.2.1. Ulusal Bankalar ve Özel Amaçlı Devlet Bankalarının Kurulduğu Dönem (1923–1944)

Bu dönem (17 Şubat - 3 Mart 1923) İktisat Kongresi'nin toplanması ile başlamıştır. Kurtuluş Savaşı sonrası toplanan İktisat Kongresi'nde önemli kararlar alınmıştır. Bu kararlar;

- Ekonomik kalkınma için bankacılığın geliştirilmesi,
- Özel sektörün yetersiz olan sermaye birikiminin devlet tarafından desteklenmesi,
- Milli bankalar kurularak yabancı sermayenin baskısından kurtulması,
- Bir ana ticaret bankası kurulması ve bu bankaya bağlı özel ticaret bankalarından oluşan bir sistem kurulması,
- Devletin ve özel bankaların iştirakinin olduğu bir sanayi bankasının kurulması şeklinde özetlenebilir.

1923 yılında İzmir İktisat Kongresi'nde ekonomik gelişme için ulusal bankacılığının gerekli olduğu savunulmuş ve devletin bu konuda katkıda bulunması gerektiğine karar verilmiştir. Bu kapsamda, 1924 yılında Türkiye İş Bankası Cumhuriyetin ilk yıllarında kurulan bankadır.[40]

Cumhuriyetin ilk on yılında bankacılık alanındaki başlıca gelişmeler, Türkiye İş Bankası'nın faaliyete geçmesi, 1925'te Sanayi ve Maadin Bankası'nın kurulması, 1924'te Ziraat Bankası'nın anonim ortaklık haline getirilmesi, 1926'da Emlak ve Eytam Bankası'nın kurulması ve 1930'da Merkez Bankası'nın kurulmuş olması bankacılık sektöründe önemli gelişmelerdi.

---

[40]Selami, Er, Devletin Bankacılık Sektöründe Düzenleyici Denetleyici Rolü ve Türkiye Uygulaması, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2009, s.133

1923–1932 döneminde bankacılık sektöründeki en belirgin özellik, çok sayıda küçük yerel bankanın kurulmasıdır. 1929 Dünya Ekonomik Krizinin olumsuz etkileri ile Türkiye'de şube bankacılığının gelişmesi ve yaygınlaşması durmuştur. O dönemde kurulan bankalardan günümüzde sadece sekizi faaliyetini sürdürmektedir. [41] Dünyada etkili olan ekonomik kriz ülkede tüm ekonomiyi özellikle dış ticarete yönelik üretim yapan tarım kesimini ve bu kesime kredi veren yerel bankaları olumsuz yönde etkilemiştir. [42]

1920'li yıllarda uygulanan özel kesimin özendirilmesi ile sanayileşme stratejisi yerine kamu iktisadi girişimleri aracılığı ile sınai yatırımlarla birlikte sanayileşme stratejisine geçilmiştir. Bu strateji, "İktisadi devletçilik" olarak adlandırılmaktadır. [43]

Bu dönemde özel kanunlarla kurulan devlet bankaları; Sümerbank (1933), Belediyeler Bankası (İller Bankası) (1933), Etibank (1935), Denizbank (1938), T. Halk Bankası ve Halk Sandıkları (1938) olarak kurulmuştur. Sümerbank, sınai kalkınmayı desteklemek; T. Halk Bankası, küçük esnaf ve zanaatkârlara kredi sağlamak; İller Bankası, yerel yönetimleri kalkındırmak, şehir imar planlarını hazırlamak, su elektrik-havagazı kanalizasyon gibi altyapı hizmetlerinin sağlanmasını orta ve uzun vadeli kredilerle desteklemek; Denizbank, Türk ve yabancı limanlar arasında düzenli posta seferleri işletmek, şehir içi deniz nakliyat işlerini tekel halinde yapmak, çeşitli liman işlerini yürütmek amacıyla kurulmuş ve faaliyet vermiştir. 1930'lu yıllar Türkiye'de tek şubeli yerel bankaların sona erdiği dönem olarak bilinmektedir. [44]

---

[41] İlker, Parasız, Modern Bankacılık Teori ve Uygulama, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2007, s.20

[42] Cihangir, Mehmet, Finansal Krizlerin Banka Birleşmelerine Etkileri: *Kasım 2000 ve Şubat 2001 Çerçevesinde Kronolojik Bir Yaklaşım*, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, cilt:19, (1), Erzurum, 2005, s. 102-104

[43] Ekrem, Keskin, İnan, E. A., Mumcu, M., Erdönmez, P., Kılınç, G., Özaktan, A., vd. 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye'de Bankacılık Sistemi 1958-2007, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, İstanbul 2008, s.4

[44] İlker, Parasız, Modern Bankacılık Teori ve Uygulama, Ezgi Kitabevi, Bursa 2007, s.21

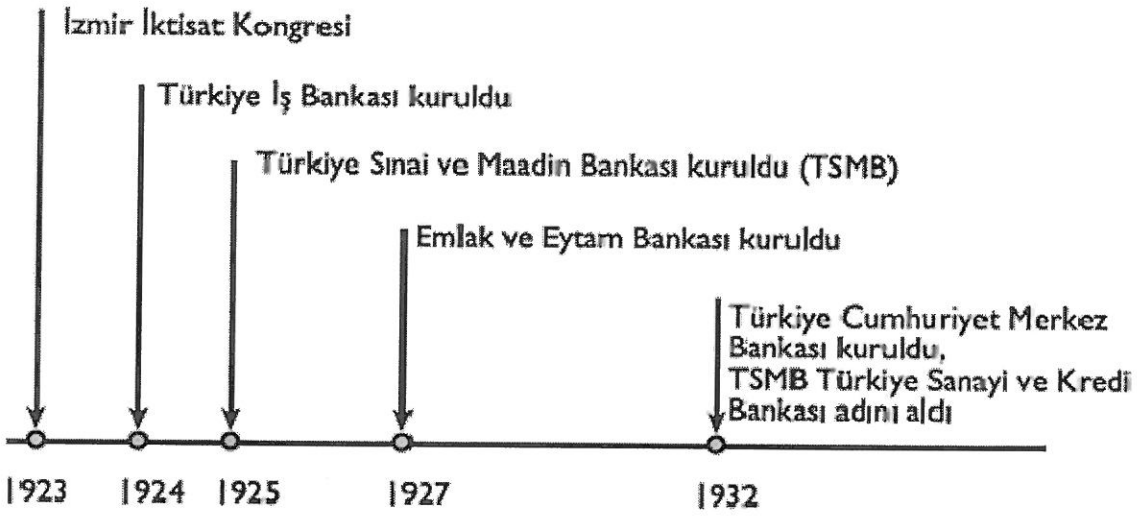

Şekil 2: Cumhuriyet Sonrası Kurulan Bankalar

1.2.2.Kamu Bankaları Dönemi (1933-1944)

1920'li yıllarda izlenen özel kesimin özendirilmesi ile sanayileşme politikası, sermaye birikiminin yeterli olmaması nedeniyle beklenen sonucu verememiştir. Bu nedenle ekonomik gelişimin sağlanabilmesinde devletin aktif olarak rol alması gerektiği üzerinde görüşler ağırlık kazanmaya başlamıştır. 1929'da yaşanan büyük krizin etkisiyle dünyada müdahaleci bir politika hakim olmaya başlamış ve bu yaklaşım Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomik anlayışını da değiştirmiş, sanayileşme için yeni yöntemler bulunması yönünde çalışmalar hızlanmıştır.

Büyük Ekonomik Kriz, İkinci Dünya Savaşı öncesinde yaşanan ve tüm dünyayı etkileyen, XX. Yüzyılda yaşanan en uzun süreli, en kapsamlı ve en derin krizdir. Bu kriz, ABD borsasında büyük çöküş ve bu çöküşün tüm ülkelerde duyulmasıyla yaşanan panikle başlamıştır. Kriz, gelişmiş ve gelişmemiş tüm ülkeleri etkilemiştir. Kişisel gelir, vergi geliri, kazançlar ve fiyatlar düşmüş, uluslararası ticaret azalmış, işsizlik artmış, sanayi durma noktasına gelmiştir. Bu krizin etkisiyle klasik liberal ekonomi yaklaşımları terk edilmiş ve Keynesçi politikalar ağırlık

kazanmış, ulusal ekonomilerde hükümetlerin rolü artmıştır. Krizin etkisi İkinci Dünya Savaşına kadar sürmüştür.[45]

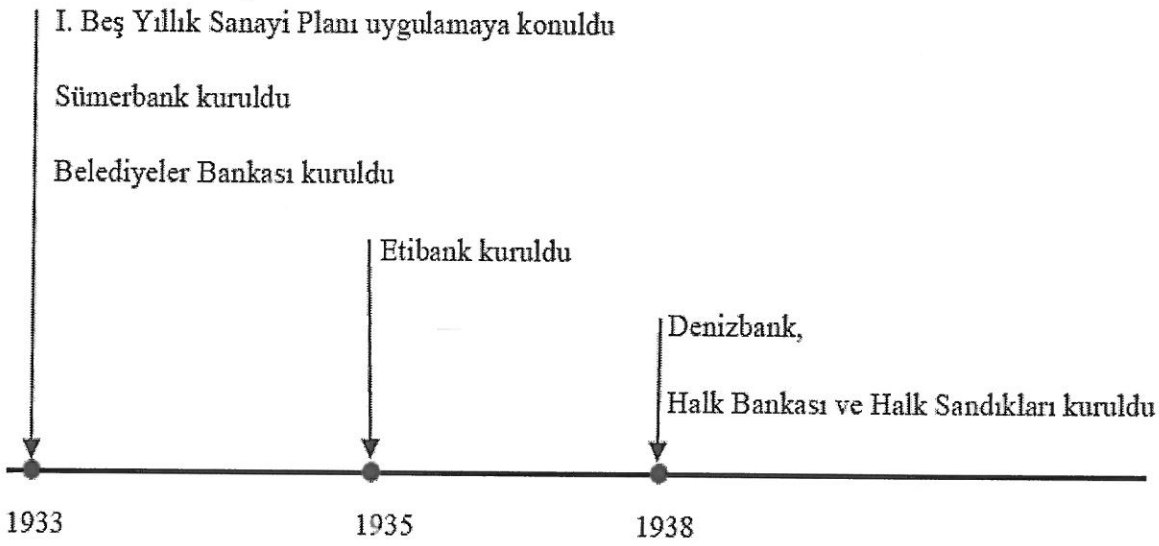

Şekil 3: 1933-1938 Arası Kurulan Kamu Bankaları

1.2.3. Özel Bankaların Geliştiği Dönem (1946–1962)

Bu dönemde, sanayileşme stratejisi olarak iktisadi devletçiliğin yerine özel sektörün desteklenmesi ve ekonomik kalkınmanın hızlandırılması stratejileri benimsenmiştir. 1945-1959 yılları arasında yatırımların, modern işletmelerin, milli gelir ve nüfusun hızla artması, şehirlerin büyümesi, sanayi sektörünün milli gelirden daha çok pay almaya başlaması ve piyasa için üretimin genişlemesi, ekonomide para ve kredi ihtiyacının artmasını sağlamıştır. [46]

1950'den itibaren özel girişimin önem kazanması ile dış kredilerin artması, Kore Savaşı nedeni ile başta pamuk ihracatı olmak üzere ihracat gelirlerinin artması, 1954'te Yabancı Sermayeyi Teşvik Yasası'nın yürürlüğe girmesi, 1950-1954 yılları

[45]İhsan Uğur, Delikanlı, Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş, Aöf, Eskişehir, 2012, s.62
[46]Ekrem Keskin, İnan, E. A., Mumcu, M., Erdönmez, P., Kılınç, G., Özaktan, A., vd 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye'de Bankacılık Sistemi 1958-2007, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, İstanbul, 2008, s.6

arasında çok hızlı bir ekonomik büyüme sağlanması ve enflasyon yükselirken faiz oranlarının sabit kalması ülkede tasarrufların giderek artmasını sağlamıştır.[47]

Bankacılık alanında yapılan yatırımların getirisi yükselmiş ve özel bankacılık önemli hale gelmiştir. 1944 yılında Yapı ve Kredi Bankası, 1946 yılında Garanti Bankası, 1948 yılında Akbank, 1950 yılında Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, 1955 yılında Pamukbank bu dönemde kurulan bankalardır.[48] Bu dönemde büyük bir çoğunluğu özel banka olmak üzere 25 yeni banka faaliyete geçmiştir.

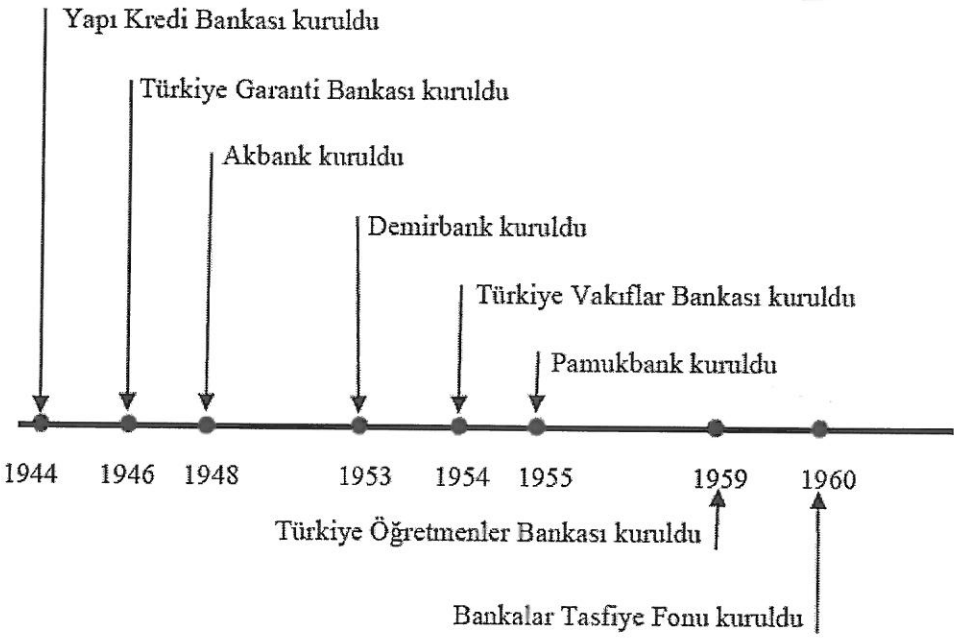

Şekil 4: Özel Bankaların Kuruluş Tarihleri

1.2.4. Planlı Dönem - Çok Şubeli Bankacılık (1963-1980)

Birinci beş yıllık kalkınma planı ile başlayan bu dönemde, bir önceki dönemin liberal politikalarının ardından devletçiliğe daha yakın politikalar benimsenmiştir. Dışa kapalı bir ekonomi oluşturularak fiyatlar devlet tarafından belirlenmiş, yatırım bankaları ve yabancı bankalar dışında yeni banka kurulmasına sıcak yaklaşılmamış ve üçüncü plan döneminde banka birleşmeleri yolu ile banka

[47]İlker, Parasız, Modern Bankacılık Teori ve Uygulama, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2007 s.21
[48]İlker, Parasız, Modern Bankacılık Teori ve Uygulama, s.6

sayılarının azaltılması sağlanmıştır. Bununla birlikte, bankalar mevduatlarını artırmak için şubelerini artırarak şube bankacılığına geçiş sağlamıştır. [49]

1970'li yılların sonunda ödemeler dengesi problemleri nedeniyle yaşanan ekonomik durgunluk yeni bir sanayileşme stratejisinin benimsenmesini zorunlu kılmıştır. 1980'li yıllarda, iç pazara yönelik üretimin yapıldığı ithal ikameci sanayileşme stratejisinden vazgeçilerek, piyasa ekonomisine dayalı, dışa açılmayı ve dışsatıma yönelik üretimi esas alan bir kalkınma politikası uygulanmıştır.[50]

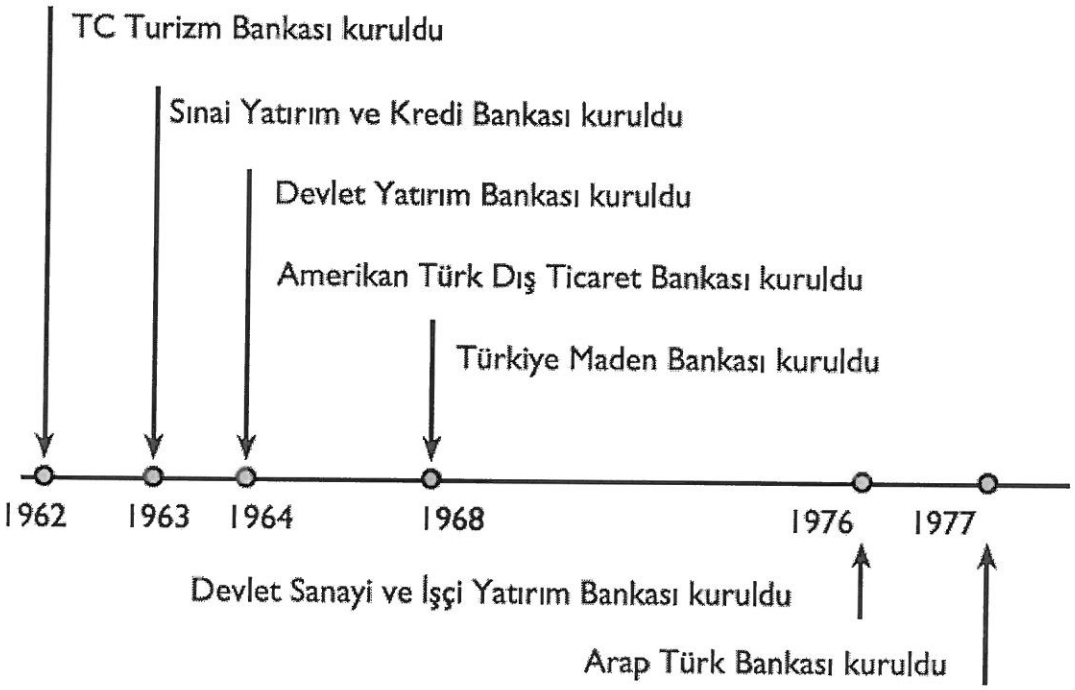

Şekil 5: Planlı Dönemde Kurulan Bankalar

[49]Selami, Er, Devletin Bankacılık Sektöründe Düzenleyici Denetleyici Rolü ve Türkiye Uygulaması, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2009, s.136

[50]Ekrem, Keskin, İnan, E. A., Mumcu, M., Erdönmez, P., Kılınç, G., Özaktan, A., vd. 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye'de Bankacılık Sistemi 1958-2007, İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 2008, s.14

1.2.5. Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi (1980 ve Sonrası)

1981 yılından itibaren reel faizlerin pozitif değerler almaya başlaması ve faizlerin serbest kalması ile tasarrufların banka sektörüne yapılmasına başlanmıştır.

1982'de çıkarılan Sermaye Piyasası Kanunu'ndan sonra 1986'da İMKB faaliyete geçmiş ve 1985'te Hazine düzenli iç borçlanma ihaleleri başlatmıştır. 1987'de Merkez Bankası açık piyasa işlemleri yapmaya başlamış, 1988'de döviz-efektif piyasası, 1989'da altın piyasası ortaya çıkmış, döviz mevduatına serbesti getirilmiştir. Bu dönemde, Bankalar Tasfiye Fonu 1983'te Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu adını almıştır. 1984 yılında KİT'ler ile ilgili düzenleme yapılmış ve bu bağlamda, devlet bankaları, İktisadi Devlet Teşekkülü olarak adlandırılarak, sermayesi devlete ait ve iktisadi alanda ticari esaslara göre çalışan kuruluşlar halini almıştır. [51]

Bu dönemde 24 Ocak 1980 İstikrar Programlarının yürürlüğe girmesinin ardından tüketim azaltılıp tasarrufa geçilmesi sonucunda azalan tüketimle birlikte firmalar ürünlerini iç ve dış pazara satamaz hale gelmişler ve çok fazla stok fazlalığı oluşmuştur. Bunun sonucunda, firmalar sermaye ihtiyaçlarını karşılamak için yüksek faizle kredi kullanmak zorunda kalmışlardır. Birçok firma kredi limitini doldurduğunda bankalardan tekrar kredi kullanamamış ve bankalara göre daha yüksek faiz uygulayan bankerler aracılığıyla sermaye ihtiyaçlarını karşılamıştır. Bu durumun ardından borçlarını ödeyemeyen firmalar iflas etmiş ve ödeme yapmadıkları bankerler de hızla batmışlardır. Bu nedenle bu dönemde yaşanan krize bankerler krizi de denmektedir. 1982 banker krizi ve ardından bazı bankaların iflas etmesi veya devlet tarafından el konulması ile sonuçlanan krizin en önemli sonucu mevduatın özel bankalardan kamu bankalarına doğru yönelmesidir.[52]

---

[51]Selami, Er, Devletin Bankacılık Sektöründe Düzenleyici Denetleyici Rolü ve Türkiye Uygulaması, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2009, s.138

[52] Mehmet, Cihangir, , Finansal Krizlerin Banka Birleşmelerine Etkileri: *Kasım 2000 ve Şubat 2001 Çerçevesinde Kronolojik Bir Yaklaşım*, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, cilt:19, (1), Erzurum, 2005, s.103-104

1985 yılında 3182 sayılı Bankalar Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bununla birlikte, uluslararası denetim ve gözetim sistemi ile uluslararası bankacılık standartları sistemi açıklanmış, tek düzen hesap planı uygulaması sağlanmış, bilançolar dış denetime tabi tutulmuş, mevduat sigorta fonu kurulmuş, donuk kredilere daha gerçekçi karşılık uygulanması sağlanmıştır. Sektöre yeni yerli ve yabancı bankaların girişine izin verilmesi ve mevduat/kredi faiz oranlarının serbest bırakılmasına bağlı olarak sektörde rekabet artmış ve artan rekabet ile kaynak ve mevduat çeşitliliğinin arttığı bir bankacılık sistemi benimsenmiştir. Bu dönemde banka fonlarının bir bölümü sermaye piyasası işlemleri, devlet iç borçlanma senetleri ve hazine bonoları alımı ve döviz işlemlerinde kullanılmıştır. Banka müşterilerine tüketici kredileri, kredi kartları, döviz tevdiat hesabı, leasing, factoring, forfaiting, türev ürünler, otomatik vezne makineleri, satış noktası terminalleri gibi yeni ürün ve hizmetler sunulmuş, bilgisayar sistemleri ve diğer teknolojik yeniliklerden yararlanılması ve personel eğitimine önem verilmesi sonucu sektörde verimlilik artışı sağlanmıştır.[53]

1980-1990 tarihleri arasında bankacılık sisteminde serbestleşme politikalarına yönelik uygulamalar şu şekilde özetlenebilir.[54]

a) Faiz oranlarının serbest bırakılması,

b) Faiz oranlarının reel olarak pozitif düzeye erişmesinin kolaylaştırılması

c) Sektöre yeni banka girişlerinin kolaylaştırılması,

d) Bankacılık sektörünün uluslararası piyasalara açılması,

e) Bankaların yabancı para cinsinden işlem yapmasının serbest bırakılması,

---

[53]Ekrem, Keskin, İnan, E. A., Mumcu, M., Erdönmez, P., Kılınç, G., Özaktan, A., vd. 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye'de Bankacılık Sistemi 1958-2007, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, İstanbul 2008, s.15

[54]Ömer Faruk, Çolak, , Aslan, Yiğidim, Türk Bankacılık Sektöründe Kriz, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001, s.14

f) Bankaların uluslararası kriterlere uygun yapılanma içerisine girmesine yönelik düzenlemelerin oluşturulmasıdır.

Finansal serbestleşme sonrasında, Banka sahibi olmak isteyen kişi ve gruplarda aranması gereken nitelikler ve buna ilişkin lisans verme konusundaki eksiklikler ile sektöre girişin kolay, lisans iptal kararlarının ise zor olması, banka sayısının hızla 81'e artmasına yol açmıştır.[55] 1990'lı yıllarda Hazine, Merkez Bankası ve bankalar kendi aralarında Hazinenin kolay borçlanması ve kendi karlılıklarını sürdürebilmeleri amacıyla karşılıklı anlaşma sağlamışlardır.[56] 1990'lı yıllarda banka kurmanın kolaylaştırılması sonucu bankalar hızla çoğalmış sayıları seksenleri bulmuştur. 1999 yılına kadar geçen sürede Türk bankacılık sisteminin temel yapısal sorunları aşağıdaki gibi belirtilebilir.[57]

a) Hazinenin finansman ihtiyacının karşılanmasında daha çok kamu bankalarının kullanılmış olması, bankalarda görev zararlarının artması,

b) Kamunun finans sektöründen sürekli olarak fon talep etmesi, iç borçlanmada kaynak ihtiyacının tamamen bankacılık sistemi aracılığıyla karşılanması ve özel sermayeli bankaların grup ve iştiraklerine kullandırdığı kredilerin artması sonucu bankacılık sisteminin aracılık faaliyetlerinde etkin bir biçimde çalışamamış olması,

c) Mali bünyesi olumsuz etkilenen bankalara yönelik tedbirlerin geç alınması,

d) Bankacılık sisteminde rekabet ortamının oluşamaması,

1990'lı yıllarda bankacılık sisteminin uluslararası alanda faaliyet göstermesi ve uluslararası finans sistemi ile bütünleşmesi alanında önemli oluşumlar gerçekleşmiştir. Bankacılık sektöründe yerli ve yabancı banka sayısının artması ile

---

[55]Bankacılık Düzenleme ve Denetlemem Kurulu Çalışma Tebliği, Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi, BDDK Yayını, Ankara, 2010, s. 9-25

[56]Selami, Er, Devletin Bankacılık Sektöründe Düzenleyici Denetleyici Rolü ve Türkiye Uygulaması, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2009, s.143

[57] İlker, Parasız, Modern Bankacılık Teori ve Uygulama, Ezgi Kitabevi, Bursa 2007, s.25-26

birlikte bankacılık sektörünün toplam aktifleri içinde kamu bankalarının payı 1980 ve 1990 yıllarında %45 iken bu oran 2000 yılında %34 seviyesine düşmüştür. Bankacılık sektöründe teknolojideki gelişmelere uyum sağlama ve teknolojik altyapıyı güçlendirme ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Son on yıllık dönemde ATM sayısı, on-line bağlantıya sahip şube sayısı, Elektronik Fon Transferi (EFT) ve SWIFT sistemlerinin kullanımı, İnteraktif bankacılık hizmetleri ve internet bankacılığı alanlarında hızlı gelişmeler yaşanmıştır.[58]

Bu dönemde, Bankalar Kanunu'nda yapılan başlıca değişiklikler ile idari ve mali açıdan bağımsız gözetim ve denetim kurumunun kurulması, iştirakleri de kapsayan kredi tanımının genişletilmesi, konsolide bazda denetimin getirilmesi, risk yönetiminin düzenlenmesi, sorunlu bankaların mali yapılarının güçlendirilmesi ve bu bankaların faaliyetlerine müdahale yöntemlerinin düzenlenmesi sağlanmıştır. İlave olarak, karşılık kararnamesi değiştirilmiş, sermaye yeterliliğinin ve döviz pozisyonun hesaplanmasında konsolide bazda uygulamaya geçilmiştir.[59]

1.3. Türkiye'de Bankacılık Sektörü

Banka, likidite ve sermaye ihtiyacını göz önünde tutarak, mevduat kabul eden, fon toplayan ve söz konusu bu kaynakları şahıslara ve devlete (devlet tahvilleri ve hazine bonoları yoluyla) kısa ve uzun vadeli kredi olarak aktaran, kâr maksimizasyonunu amaç edinmiş bir finansal aracıdır.[60]

Bankalar işletme olarak da nitelendirilebilir. Bankalar belirli bir sermaye ile kurulmuş, belirlenen amaçlara göre örgütlenmiş, bazı hizmetleri yerine getirerek gelir sağlayan, hissedarları, borçluları ve alacaklıları olan bir işletmedir.[61]

---

[58]Bankacılık Düzenleme ve Denetlemem Kurulu. Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı, BDDK Yayını, Ankara 2001, s.3-13

[59]Ekrem, Keskin, İnan, E. A., Mumcu, M., Erdönmez, P., Kılınç, G., Özaktan, A., vd. 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye'de Bankacılık Sistemi 1958-2007, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, İstanbul, 2008, s.17-18

[60]Tunay, Batu, Mustafa T Uzuner, Adnan, Yiğit, Türkiye de Kamu Bankacılığı ve Sektör Üzerindeki Etkileri, İstanbul: Ekonomik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 1997, s.142

[61]Ramazan, Geylan, Ticari Banka Yönetimi ve Türk Ticari Bankalarının Temel Sorunları, Eskişehir, 1985, s.17

1.3.1 Türkiye'de Bankacılık sektörünün yapısı

Türkiye ekonomisinde, uluslararası rekabet açık ve düzenlemeler itibariyle Avrupa Birliği'ne uyuma hazır sektörlerin başında gelen bankacılık sektöründe 1980'li yıllarda uygulamaya konulan yapısal değişiklikler sektörünün gelişip büyümesini sağlamış, 1990'lı yıllardaki gelişmeler bankacılık sektörünün mali bünyesinin önemli ölçüde bozulmasına neden olmuştur. Özellikle 1994 yılında yaşanan ekonomik kriz, bankacılık sektörünü küçültmüş, özkaynakları eritmiştir. 2000'li yıllara gelindiğinde ise, bankacılık sektörü ciddi bir sistemik riske maruz kalmış, sektörün yeniden yapılandırılması, bankaların mali bünye sorunlarının çözülmesi kaçınılmaz hale gelmiştir.[62]

2000 yılı Kasım ve 2001 yılı Şubat ayında yaşanan krizler bankacılık sektörünü farklı kanallardan ve önemli ölçüde etkilemiştir. Yükselen faiz oranları vade uyumsuzluğu olan bankaların fonlama zararlarını artırmış, portföylerinde bulunan menkul kıymetin değeri düşmüştür. 2001 yılı Şubat ayında dalgalı kur sistemine geçilmesiyle birlikte Türk lirası yabancı paralar karşısında değer kaybetmiş, yüksek açık pozisyonla çalışan bankalar önemli boyutta kambiyo zararı ile karşı karşıya kalmışlardır. Ekonomik aktivitenin daralması, takipteki alacakların yükselmesine neden olmuştur.[63]

1.3.2 Türkiye 'de Bankaların Temel Fonksiyonları

Para konusunda önemli görevler üstlenmiş olan bankaların temel işlevi mevduat toplamak ve kredi vermektir. Bankaların yaptıkları öteki tüm işlemler kredi ticaretinin bir sonucudur. Bankaların malî sistem içinde yerine getirdiği fonksiyonları şöyle sıralayabiliriz:"

1.3.2.1. Aracılık fonksiyonu: Bankaların temel işlevi aracılıktır. Tasarruf sahipleriyle, sermaye gereksinimi olanların arasında bağ kurarak ekonomideki

---

[62]Türkiye Bankalar Birliği, "*2002 Yılında Türk Bankacılık Sistemi*", Bankacılar Dergisi, TBB Yayınları, (45), 2003, İstanbul, s.17

[63]Bankacılık Düzenleme ve Denetlemem Kurulu. Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı, BDDK Yayını, Ankara 2001, s. 3-13

tasarrufları yeniden dağıtmak, yani tüketim tarafında oluşan kaynak fazlalığını kendi kâr güdüsü altında belirli koşul ve şekillerde üretime aktarmaktır. Bu şekilde tasarruflar üretime kanalize edilmiş, bankalar da aracılık fonksiyonunu yerine getirmiş olur.

Bankacılık sektörünün mevcut yapısı Türkiye'de bankaların bu rolü yerine getirmesini zorlaştırmaktadır. Bankalar ya bağlı oldukları grubun veya holdingin şirketlerini fonlamak, ya da kamu kesiminin açığını finanse etmek için DİBS (Devlet İç Borçlanma Senedi) satın almak zorunda kalmaktadır. Aslında, risksiz yüksek kazanç sağlayan DİBS'ler bankalar için cazip bir gelir kaynağı haline gelmiş ve bankaları asli fonksiyonlarından uzaklaştırmıştır. Son yıllarda, özel İhraç edilen tarafın belirli bir vadede, önceden üzerinde anlaşılan belirli getirisi ile birlikte anaparayı borcu veren tarafa iade edeceğini belgeleyen bir menkul kıymettir. Tahvil ve bono arasındaki temel fark vadedir.

Buna göre vadesi bir yıldan kısa olan kamu borçlanma senetlerine bono, vadesi bir yıldan uzun olanlar ise tahvil olarak adlandırılmaktadır.[64] Kesin yatırımlar için kaynak bulmakta zorlanır hale gelmiştir. Bankalar da kolay yoldan para kazanmaya alıştıkları için gerçek bankacılık faaliyetlerinden uzaklaşmaya başlamışlardır.[65]

1.3.2.2. Kaynaklara Akıcılık Sağlamak: Bir banka çok farklı süre ve miktarda kaynak toplamakta ve bu kaynakları yine farklı süre ve miktarlarda kredi olarak vermektedir.

Böylece, fonların vadelerini değiştirdikleri gibi, ihtiyacı kadar fon bulabileceğinden emin olan yatırımcıların daha büyük yatırım kararı almalarına yardımcı olur. Daha açık bir deyişle bankalar fon fazlası olan kişi ve kuruluşlardan fon açığı olanlara kaynak aktarmak yoluyla, fonlara akıcılık sağlarlar. Bu sayede piyasada paranın atıl kalması önlenirken yeni yatırımlar için kaynak sağlanmış olur.

---

[64] Anadolu Üniversitesi Yayınları No:86, İİBF Yayınları No:22, 1985, s.4
[65] Mehmet, Günal, Para Banka ve Finansal Sistem, Yeni Dönem Yayınları, 2001, s.17

1.3.2.3. Kısa Süreli Fonları, Büyük Ölçekli Uzun Süreli Fonlar Haline Dönüştürme: Bankalar, bireyler açısından kısa süreli ve düşük yoğunluklu fonları toplayarak, bunları ekonomide uzun süreli, büyük ölçekli fonlar haline dönüştürmekte, yatırımların finansmanı için olanak sağlamaktadır. Firmalar yatırımlarını gerçekleştirirken önlerini görmek konusunda sıkıntı yaşayabilirler. Bunun çözümlerinden biri de kredilerin uzun vadeli ve sürekli olmasıdır. Kısa vadeli krediler sadece küçük ölçekli yatırımların yapılması için imkân sağladığından ekonominin gelişmesi için gerekli olan uzun vadeli krediler bankaların aracılığıyla sağlanabilir. Yatırımlar açısından kredilerin sürekli olması da önem arz etmektedir. Çünkü genelde yatırımlar uzun vadeye yayılmış ve uzun vadede büyük fon gerektirmektedir. Bu nedenle şirketlerin krediyi bulmakta zorlanmaması, alınan kredilerin süreklilik özelliğini taşıması gereklidir. Bankaların bu fonksiyonu ekonominin canlanması ve istikrarı açısından en önemli görevlerinden biridir. [66]

1.3.2.4. Kaynak Kullanımını İyileştirme: Bankalar topladıkları kaynakları verimli, kârlı alanlara, toplumsal ve kültürel açıdan öncelikli sektörlere aktararak, ekonomide kaynak kullanımını etkilemekte; bu yolla da ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmaktadır. Bankalar kredi verecekleri zaman riskten kaçınmak için en kârlı en faydalı projelere kaynak aktarırlar. Bu sayede farkında olmadan ülke ekonomisinde oluşan kaynakların en verimli noktalarda kullanılmasını sağlarlar. Bankalar, kaynakların iyi kullanılmasını sağladıkları süre ve ölçüde ekonomik gelişmeyi hızlandırmaktadırlar.[67]

1.3.2.5. Fonları Hareketlendirme: Bankalar ekonomide atıl kalabilecek fonları sisteme çekerek onları hareketlendirir. Ellerinde fon fazlası bulunan kişi ve kurumlar sahip bulundukları getiriden ve güvenden daha fazlasını vermeyi teklif eden bankalara ellerindeki kaynakları yatırır ve bunun karşılığında da belli oranda faiz geliri elde ederler. Böylece, bankalar ekonomide yastık altı tabir edilen atıl kalmış fonları sisteme çekerek bunları hareketlendirir.

---

[66]Elif Sibel, Pürsünlerli, Kamu Bankaları ve Özel Bankalar Performans Karşılaştırması, Ankara, 2001, s.27

[67]Öztin, Akgüç, 100 Soruda Türkiye'de Bankacılık, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1992, s.77

1.3.2.6. Para Politikasının Etkinliğini Artırma: Bir ekonomide uygulanan para politikasının etkili olabilmesi için bankacılık sisteminin gelişmesi gereklidir çünkü Merkez Bankası'nın para politikasına ilişkin uyguladığı araçlar ancak gelişmiş bir bankacılık sistemiyle etkili olmaktadır.[68]

1.3.2.7. Ulusal ve Uluslararası Ticareti Geliştirmek: Ulusal ve uluslararası piyasalarda en büyük sorun ödemelerin güvenilirliği konusunda ortaya çıkmaktadır. Uluslararası ticarette taraflar, birbirlerini çok iyi tanımadıkları için karşılıklı bir güvensizlik ve risk içindedirler.

İhracatçı sattığı malların bedelini tahsil etmek, ithalatçı ise sözleşmede saptanan malları zamanında almak amacındadır. Bu noktada banka, ihracatçıya ithalatçı adına ödemeyi yapacağı güvencesini verir; ithalatçıya da ihracatçının istenen nitelikte malı kendisine göndereceğini garanti eder.[69]

Bu vesileyle ulusal ve uluslararası ticaretin gelişmesinde bankalar kefil rolü üslenerek canlanma ve genişleme sağlamaktadır.

1.3.2.8. Kaydi Para Yaratma Fonksiyonu: Bankalarda vadesiz mevduat hesabı açılmasındaki amaç; müşterilerin paralarını güvence altına alma ve ödemelerinde kolaylık sağlama isteğidir.

Bu nedenle çoğu ülkede vadesiz mevduata faiz verilmez. Ticari bankalardaki vadesiz mevduatın bir ödeme aracı olarak kullanılması, bu hesap üzerine çek verilmesi yoluyla olur. Bankada vadesiz mevduatı olan bir kimse çek vasıtasıyla bir başkasına ya da kendisine ödeme yapılmasını sağlayabilir.[70]

Bankacılık sisteminin hesaptan hesaba devir suretiyle yarattığı ödeme kolaylıkları ve nakit taşıma külfetinden kurtulma, çek kullanma alışkanlıklarının yaygınlaşmasına neden olmuştur. Mevduat sahipleri bankaların sağlamış olduğu bu

---

[68]Öztin, Akgüç, 1980 Sonrası Türk Bankacılığının Özellikleri, 75. Yılda Paranın Serüveni. Tarih Yayınları, İstanbul, 1998, s.148

[69] Halil, Seyidoğlu, , Uluslararası İktisat, Güzem Yayınları, İstanbul, 2001, s.82

[70]Ramazan, Geylan, Ticari Banka Yönetimi ve Türk Ticari Bankalarının Temel Sorunları, Eskişehir, 1985, s.18

imkanla nakdi para almadan satın alma gücü elde etmiş olur ve bu nedenle vadesiz mevduat hesabına banka parası veya kaydi para adı verilir.

Halkın günlük ödemelerde kullanacağı banka parasını yaratmak, gelişmiş ülkelerde bankacılığın başlıca fonksiyonlarındandır. Bu ülkelerde günlük alışverişlerin büyük bir kısmı çekle yapılmakta; gerçek para ile banka parası arasında kabul edilme yönünden fark bulunmamaktadır. Bununla birlikte, ülkemizde bazı iş adamları ve şirketler dışında çek kullanımı çok yaygın değildir. Bu yüzden bankalar mevduat parası yaratmamakta, ancak halkın parasını saklama işlevini görmektedir. Mevduata bir miktar da faiz verilmek suretiyle mudileri tatmin yoluna gidilmektedir.[71]

Bu nedenle de az gelişmiş ekonomilere oranla gelişmiş batı ekonomilerinde, kaydi paranın toplam para içindeki oransal önemi daha fazladır. Kaydi paranın doğması için bankaya para yatırılması zorunluluğu yoktur. Bankaların müşterilerine kredi açması ve bu kredi limitleri içinde çekme hakkı tanıması veya kredi kartı uygulaması ile de kaydi para yaratılabilmektedir.

1.3.2.9. Gelir ve Servet Dağılımını Etkilemek: Bankalar izledikleri kredilendirme politikası ile ekonomideki gelir ve servet dağılımını etkileyebilmektedir.

Bankalar verdikleri kredilerle belirli bir coğrafi bölgeyi, gelir grubunu (mesela tarım kesimi) hedef seçmesi sonucu veya sahip olduğu enstrümanlar aracılığıyla faiz, kâr, ücretler üzerinde etkili olarak gelir dağılımını belirli bir grubun, bölgenin veya sektörün lehine olumlu olarak etkileyebilmektedir.[72]

1.3.2.10. Finansal Danışmanlık: Bankalar kişilerin finansal varlıklarının yönetiminde aracılık, danışmanlık hizmeti sağlar veya bunu bizzat yaparlar. İnsanların istedikleri menkul kıymetleri onların hesabına alıp satarlar, hangi

---

[71]Teoman, Yazgan, Türkiye'de Bankacılık, Reklam Yayınları, İstanbul, 1973, s.13
[72]Öztin, Akgüç, 1980 Sonrası Türk Bankacılığının Özellikleri, 75. Yılda Paranın Serüveni. Tarih Yayınları, İstanbul, 1998, s.150

vadelerde yatırım yapılacağı konusunda kişilere danışmanlık yaparlar. Sonuçta, insanlar birikimlerini bir anlaşma ile belli bir dönem için bankaya teslim eder.

Bankalar da bünyelerinde istihdam ettikleri uzmanlar ile portföy yönetim, piyasa analizi vb. gibi faaliyetleri yürütürler. Bu yolla hem finans piyasasında canlanma meydana gelir hem de iş gücü istihdamı oluşur.

1.3.2.11. Hizmet Fonksiyonu: Bankalar mevduat toplama ve bunları kredi olarak dağıtmanın yanı sıra müşterilerine çeşitli hizmetler sunarlar. Bu hizmetlerin büyük bir kısmı bankaya kazanç getirse de, bankalar açısından zararla kapanan, fakat müşteri çekmek amacıyla yürütülen faaliyetler de vardır. Bu hizmetlerin amacı daha fazla mevduat toplamaktır. Daha fazla mevduat ise daha fazla kredi yaratma gücüdür. Bankalar, yoğun rekabet ortamında üstünlük kazanabilmek için topluma verdikleri hizmetleri geliştirmek zorundadırlar.

Verilen hizmetler ise müşteri bazında bireysel ve kurumsal olarak ikiye ayrılabilir. Kredi, mevduat, döviz alım satımı gibi bazı hizmetler hem kurumlar hem de bireylere hitap eder. Yatırım kredisi, akreditif, teminat mektubu gibi bazı ürünler sadece kurumların ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Kredi kartı ve konut kredisi gibi bazı ürünler de doğrudan bireylere pazarlanmaktadır. Bu nedenle verimi artırmak ve stratejik yönelimi keskinleştirmek için bankaların organizasyonlarında bireysel ve kurumsal yapılanmalar mevcuttur.[73]

Bankaların, kapitalizmin serbest rekabetçi aşamasından tekelci aşamasına geçmesinde önemli payı vardır. Üretimin yoğunlaşmasının sonucu olarak tekellerin doğması, banka sermayesinin sanayi sermayesi ile birleşerek kaynaşması, mali sermayeyi oluşturmuş ve daha sonra sağlanan olağanüstü kârlarla sanayi ortaklarının bağımsızlıklarını kazandıkları ve çok uluslu ortaklık durumuna dönüştükleri gözlemlenmiştir. Bankacılığın tarihsel gelişim süreci içindeki en önemli işlevi, banka sermayesinin sanayi sermayesi ile kredi ve hisse senedi aracılığıyla organik ilişki kurması olmuş, bu ilişki de sanayi sermayesini güçlendirmiş ve tekelci kapitalizme

---

[73] ARGE Danışmanlık" Bankaların İşlevleri", www.arge.com/tr/bankaislev.html

geçişin finans gücünü oluşturmuştur. Banka ve sanayi sermayesi arasındaki bu ilişki gelişmiş ve azgelişmiş ülkelerde birbirinden farklıdır. Azgelişmiş ülkelerdeki banka-sanayi bütünleşmesi sanayi sermayesini çokuluslu aşamasına geçirememiştir. Azgelişmiş ülkelerde sanayi sermayesinin çok uluslu ortakların denetimi altında olması bu ülkelerin banka sistemini de etkilemiştir. Bu ülkelerin bankaları da uluslararası malî sermayenin bir uzantısı durumuna dönüşmüş, sanayideki tutsaklığı malî tutsaklık izlemiştir.

Türkiye'de banka sermayesince yaratılan ve desteklenen sanayi ve ticaret sermayesinin, sonuçta hem Türk Ekonomisini hem de bankacılık sistemini dışa bağımlı kılması, 1970'li yıllarda sanayideki tutsaklığın yanı sıra malî tutsaklığı da yaşamamıza neden olmuştur.[74]

1.3.3. Bankaların Türleri

Bankaları kapsamlarına ve faaliyet alanlarına göre iki grupta ele almak mümkündür.

1.3.3.1. Kapsamlarına Göre Banka Türleri

Kapsamlarına göre bankaları, özel bankacılık, perakende bankacılık, toptancı bankacılık, evrensel bankacılık, uluslararası bankacılık, holding bankacılığı ve kıyı bankacılığı olarak sınıflandırabiliriz.

1.3.3.1.1. Özel Bankacılık

Özel bankacılık (Private Banking) olarak adlandırılan hizmet turu, müşterilerin varlıklarının kişilerin belirlediği risk ve beklentilerine göre özel olarak yönetilmesini ifade eder. Bu uygulamada banka tarafından müşterinin profili belirlenmek suretiyle, onun ihtiyaç ve yatırım tercihlerine göre kişiye özel alternatif ürünler sunulmaktadır. Bankalar özel bankacılık hizmetini bu iş için özel olarak

[74]Tuncay Artun, İşlevi, Gelişimi, Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye'de Bankacılık, Tekin Yayınevi, Ankara, 1979, s.13-14

hazırlanmış şubeler aracılığıyla verirler. Özel bankacılık her türlü standart bankacılık, kiralık kasa ve gişe hizmetleri; repo işlemleri, sabit getirili menkul kıymetler ve yurt içi hisse senetleri alım-satımı gibi yatırım hizmetleri; birikimlerin yabancı para ve menkul kıymetlerde değerlendirilmesi; türev ürünlerde yatırım; kişiye özel tasarlanmış kredi kartları, özel fonlar, kişiye özel hazırlanmış mevduat ürünleri ve opsiyon stratejileri gibi urun ve hizmetleri kapsamaktadır. Türkiye'de özel bankacılıkta genelde 250 bin TL ustu varlığa sahip müşteri kitlesi hedeflenmektedir.[75]

1.3.3.1.2. Perakende Bankacılık

Bireyler ve KOBİ'ler ile gerçekleştirilen, mevduat kabulü ve kredi sağlama faaliyetlerini kapsar. Bu işlemlerin her biri küçük tutarlı olup, toplamda geniş hacimlidir.[76]

Tüketicilere yönelik perakende bankacılık ürünleri cari işlemler hesabı (current accounts), yatırım amaçlı mevduat hesabı (deposit accounts), tüketici kredileri (consumer term loans), kredi kartları, mortgage kredileri, yatırım fonları vb.'dir. KOBİ'lere yönelik perakende bankacılık ürünleri ise, cari hesap, vadeli kredi (termloans) ve kredi limitlerinden (credit lines) oluşmaktadır. Bu ürünlere ilave olarak perakendeci bankalar küçük işletmelere yönelik leasing vb. ürünler de sunmaktadırlar. Bu hizmetlerin karşılığında banka, faiz ve ücret geliri sağlamaktadır.[77]

1.3.3.1.3. Toptancı Bankacılık

Perakende bankaların aksine, toptancı bankacılık kapsamında az sayıda fakat yüksek hacimli işlemler gerçekleştirilir.[78] Kurumsal Bankacılık hizmetlerini içerir. Finansal olmayan işletmeler, finansal nitelikli işletmeler (sigorta kuruluşları) ve hükümetin bazı kurumlarının faaliyetlerini kapsamda yer alır. Bu kategoriye göre

---

[75] http://www.tuketicifinansman.net/2009/09/ozel-bankacilik-nedir-ozel-bankacilik.html
[76] Mathews, K., Thompson, J., The Economics of Banking, John Wiley&Sons Ltd, 2005, s.55
[77] Ali, Ceylan, İşletmelerde Finansal Yönetim, Ekin Yayınevi, Bursa, 2003, s.343
[78] Mathews, K., Thompson, J., The Economics of Banking, John Wiley&Sons Ltd, 2005, s.56

ayrıca, banka dışı finansal kurum olarak kabul edilen leasing, forfaiting ve factoring kuruluşları da girmektedir.[79] Toptancı bankacılık, bankalar ya da diğer finansal kurumlar arasındaki çift yönlü aktiviteleri ifade eder. Kıta Avrupası'nın bankacılık ağırlıklı finansal sisteminde, evrensel banka grupları arasındaki likidite aktarımı toptancı bankacılığın en önemli bileşenidir ve bu gruplar tüm finansal hizmet faaliyetlerinin büyük bir bölümünü kontrol eder.[80]

1.3.3.1.4. Evrensel Bankacılık

Evrensel bankalar, tarihsel gelişimleri, örgüt yapıları ve stratejik yönelimleri itibariyle finansal sektör içerisinde çok ürün üreten firmalar olarak ortaya çıkmıştır. Kendi ana ülkelerinde evrensel bankalar hemen hemen tüm müşteri kitlelerini hedef almakta ve onlara her alanda uygun finansal hizmetler sunmaya çalışmaktadırlar. Kendi ülke piyasalarının dışında ise çoğu faaliyetlerini uluslararası bankacılık, toptancı bankacılık ve menkul kıymet faaliyetleri alanlarında toplayarak, genellikle daha sınırlı bir rekabet profili çizerler. Yabancı piyasalarda nadiren perakende bankacılık faaliyetlerinde bulundukları da olur.[81] Evrensel bankacılık, İşletme finansmanını, sermaye piyasası ve yabancı para araçlarını ve hizmetlerini kapsayan çok geniş faaliyet alanlarını içine alır. Birçok evrensel banka, faaliyetlerini faiz gelirlerinden ziyade hizmetler karşılığında aldıkları komisyonlardan karşılamaktadır.[82]

1.3.3.1.5. Uluslararası Bankacılık

Uluslararası bankalar, yabancı müşterilerine mahsup hesabı (payment accounts) ve kredi fırsatları gibi finansal hizmetler sunan kuruluşlardır. Söz konusu yabancı müşteriler bireyler ya da şirketler olabilmekte, böylece her uluslararası banka iş yaptığı kişiler ile kendi çalışma prensiplerini oluşturabilmektedir.

---

[79]Ali, Ceylan, İşletmelerde Finansal Yönetim, s. 344

[80]Cabral, I., Dierick, F., Vesala, J., "Banking Integration in the Euro Area", ECB Occasional Paper Series ,2002, s.11

[81]Walter, I .*Handbook of International Banking, icinde 9. Bolum: Universal Banking and Shareholder* Value: a contradiction, Editorler: Mullineux A.W., Murinde, V.Edward Elgar Pub. Ltd, 2003, s.2

[82] Ceylan, Ali, s.345

Uluslararası bankalarla çalışan işletmeler kendileri için oldukça maliyetli olabilecek uluslararası işlemleri kolaylaştırma amacı taşırlar.

Ayrıca uluslararası bankalar ile çalışan firmalar, kendi faaliyetlerini uluslararası ölçeğe taşımak konusunda da bu bankalardan destek alabilmektedirler. Bireylerin uluslararası bankalarla çalışmaları ise birkaç nedene bağlı olmaktadır: Bunlardan biri, gelirlerin uluslararası bankalarda gizlenmesi suretiyle vergiden kaçınmaktır. Diğer sebepler ise, uluslararası bankaların ulusal faiz dalgalanmalarından daha az etkileneceği ve daha güvenli olacağı düşüncesi, uluslararası bankalar tarafından mevduata verilen daha yüksek faizler olarak sıralanabilir.[83]

1.3.3.1.6. Holding Bankacılığı

Holding bankacılığı, bir bankanın doğrudan veya dolaylı olarak bir ya da daha fazla bankaya sahip olması, kontrol etmesi veya bir bankanın sermayesinin çoğunluğunun bir holdingin kontrolünde olması şeklindeki yapıyı ifade eder.[84]

1.3.3.1.7. Kıyı Bankacılığı

Off-shore bankacılık olarak bilinir. Denetim ve vergilendirmenin en az düzeyde olduğu yerlerde konvertibl paralar üzerinden işlem yaparak, çok uluslu şirketlere ve uluslararası girişimlere hizmet veren bankalardır.[85] Euro-kredi Sendikasyonları, yabancı tahvil ihraçları, faiz ve para swapları, fon yönetimi, leasing, factoring, forfaiting, altın ve döviz işlemleri başlıca faaliyet alanlarıdır.

1.3.3.2. Faaliyet Alanlarına Göre Banka Türleri

Faaliyet alanlarına göre bankalar, merkez bankaları, ticaret bankaları, yatırım bankaları, kalkınma bankaları ve katılım bankaları, tarım bankacılığı, kooperatif bankacılığı, olarak sınıflandırılabilir.

---

[83] http://money.howstuffworks.com/advergaming.html
[84] Mehmet, Takan , Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim, Nobel Yayınevi, Ankara, 2001, s.21
[85] www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/.../9971bddkkitap_10.pd

1.3.3.2.1. Merkez Bankaları

Emisyon yetkisine sahip olarak para arzını kontrol eden bankalardır. Bu nedenle merkez bankaları para piyasasını düzenlemek, fiyat istikrarını sağlamak, bankacılık sistemini kontrol etmek, ülkenin altın ve döviz rezervlerini yönetmek gibi önemli fonksiyonlar üstlenirler.[86]

1.3.3.2.2. Ticaret Bankaları

Bankacılık sektöründe en çok karşılaşılan banka turu olup, temelde klasik bankacılık faaliyetleri olan mevduat toplama ve kredi verme faaliyetiyle uğraşırlar. Başlıca fon kaynakları mevduat, kullanılan krediler ve özkaynaklardır.[87]

1.3.3.2.3. Yatırım Bankaları

Devletlerin ve firmaların uzun vadeli fon ihtiyaçlarını karşılamaları için onların hisse senetleri ve tahviller gibi menkul kıymetler ihraç etmelerine aracılık eden kurumlardır.

Mevduat toplama yetkisine sahip olmayan yatırım bankaları, tahvil ihraç etmek ve kredi almak suretiyle elde ettikleri kaynakları kendi nam ve hesaplarına menkul kıymet almak ya da firmalara orta ve uzun vadeli yatırım ve proje kredisi sağlamak şeklinde kullanırlar. Yatırım bankaları, yatırım yaptıkları menkul kıymetleri daha sonra halka satmaları nedeniyle literatürde menkul kıymet taciri olarak da adlandırılırlar.

1.3.3.2.4. Kalkınma Bankaları

Gelişmekte olan ülkelerde yatırım sermayesi eksikliğini gidermek ve kalkınmada öncelikli bölgelere finansman sağlamak amacıyla kurulmaktadırlar.

---

[86] Yavuz, Akbulak, Emre, Kavaklı, Ayça, Tokmak, Kayıp Yıllar, Türkiye'de 1980'li Yıllardan Bu Yana Kamu Borçlanma Politikaları ve Bankacılık Sektörüne Etkileri, Beta Yayınevi, İstanbul, 2004, s.83

[87] Yavuz Akbulak, Emre Kavaklı, Tokmak Ayça, Kayıp Yıllar, Türkiye'de 1980'li Yıllardan Bu Yana Kamu Borçlanma Politikaları ve Bankacılık Sektörüne Etkileri, s.82

Hükümetler veya uluslararası kurumlar tarafından sağlanan fonlar ve tahvil ihracı yoluyla kaynak temin ederler. Mevduat toplama yetkisine sahip değildirler.[88]

1.3.3.2.5. Katılım Bankaları

Konvansiyonel bankacılık anlayışının dışına çıkarak, faizden uzak kalmak isteyen kişilerin finansman ihtiyaçlarını karşılamaları, tasarruflarını değerlendirmeleri ve modern bankacılık hizmetlerinden yararlanmaları amacıyla faizle çalışan klasik bankalara alternatif olarak kurulan kuruluşlardır. "Özel Cari Hesap" ve "Katılma Hesapları" adı altında iki yöntemle fon toplayabilen özel finans kurumları, topladıkları bu fonları üretim desteği, bireysel finansman desteği, kar-zarar ortaklığı yatırımı, finansal kiralama ve mal karşılığı vesaikin alım-satımı şeklinde kullandırmaktadırlar.[89]

1.3.3.2.6.Tarım Bankaları

Tarımsal üretimin diğer ticari ve endüstriyel faaliyetlerden tamamen farklı bir nitelik taşıması dünyanın her ülkesinde hükümetleri tarımsal kredi ile uğraşan bankalar kurmaya ya da bu amaçla kurulan kurumlara yardım yapmaya itmiştir. Zira tarımsal üretim faaliyeti çiftçilerin ve ailelerinin günlük yaşayışının bir parçasını oluşturduğu için kullanacakları kredinin üretim için mi tüketim için mi talep edildiğini belirlemek güçtür. Ayrıca, tarımsal üretimin birçok riski –kuraklık, don, su baskını, zararlı hayvan gibi- barındırması ve buna bağlı olarak bir yıldan diğerine istikrarlı olmayan gelişim gösterme potansiyeli, tarımsal ürünlere karşı talebin esnek olmaması tarım kesiminin kullanacağı kredinin geri ödenmesi bakımından da soru işaretleri yaratmaktadır. Tarımsal araç, gereç ve tesisler için uzun vadeli, meyve yetiştirme ve besicilik için orta vadeli, mahsulü kaldırmak içinse kısa vadeli kredi ihtiyacı söz konusudur. Belirtilen sıkıntılar ve ihtiyaçlar tarım kesimine kredi kullandıracak özel kurumların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Nitekim 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra da demokratik akımların geniş halk kitlelerini sarsmasından

---

[88]Yavuz, Akbulak, Emre Kavaklı, Ayça, Tokmak, Kayıp Yıllar, Türkiye'de 1980'li Yıllardan Bu Yana Kamu Borçlanma Politikaları ve Bankacılık Sektörüne Etkileri, s. 83

[89]Metin, Coşkun, Sermaye Piyasaları, Birlik Ofset Yayıncılık, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2005, s.111-115

ve her ülkede halkın oyu ile işbaşına gelen hükümetlerin kurulmasından sonra tarımsal kredi kurumları oluşturulmuş ve hızla gelişmiştir. T.C. Ziraat Bankası ülkemizdeki tarım bankasının örneğidir.[90]

1.3.3.2.7. Kooperatif Bankaları

Kooperatif bankaları ticari bankalardan kredi kullanamayan esnaf, tüccar, küçük ve orta büyüklükteki firma sahipleri gibi kesimlerin şehirleşme sürecinde ihtiyaç duydukları finansmanı sağlamak için geliştirilmiştir. Almanya'daki Schulze-Delitszsch modeli üzerine geliştirilen "Volksbank", İtalya'daki "banca popolare" büyük kooperatif banka örnekleridir. Kırsal bölgelerde tefecilikle mücadele etmek ve buralarda yaşayanların finansal ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilen ve Schulze Delitszsch modelinin tamamlayıcısı olarak da düşünülebilecek olan "Raiffeisen" ise küçük kooperatif banka modelini oluşturmaktadır. Kooperatif bankalarının ortak özelliği yerel bazda ve sınırları çok iyi belirlenmiş bir bölgede faaliyet göstermiş olmalarıdır. ABD'de Kredi Birlikleri adı altında kooperatif bankalar görülmektedir. Bunlar, kâr amacı taşımayan aynı firmada çalışan, aynı sendikaya üye gibi belli grupların kendi aralarında oluşturduğu kooperatif şeklindeki örgütlenmelerdir. Üyelerinden tasarruf mevduatı ve çek ile işleyen mevduat şeklinde fon toplayıp kısa vadeli tüketici kredisi şeklinde kullandırmaktadırlar Kooperatif özelliği taşıyan bankalar süreç içinde halk bankası adı ile de anılmaya başlanmıştır. Ülkemizde halen faaliyet göstermekte olan Türkiye Halk Bankası ve Şekerbank kooperatif banka şeklinde kurulmuş banka örnekleridir.[91]

---

[90] İhsan Uğur, Delikanlı, Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş, Aöf, Eskişehir, 2012, s.63

[91] Ziya, Gökalp, Mülayim, Demokratik Kooperatifçilik Politikaları ve Toprak Reformu, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 1993, s.29

İKİNCİ BÖLÜM

2.ZİRAAT BANKASI

2.1. TÜRKİYE'DE KAMU BANKALARININ KURULUŞ AMAÇLARI

Kamu bankaları Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren bankacılık sektöründe yerlerini almışlardır ve günümüzde de sektörde önemli bir payla faaliyetlerini sürdürmektedirler. Ülkemizde kamu bankalarının kuruluş nedenleri, Türkiye'de bankacılık sektörünün tarihsel gelişimi ele alınırken de görüldüğü üzere, ülkenin dönemler itibariyle ihtiyaçlarına ve benimsenen iktisadi anlayışa göre şekillenmiştir ve yabancı ülkelerdeki kamu bankalarının kuruluşunun ardında yatan nedenlere paralellik göstermektedir. Dünya ekonomisindeki daralma ve bunalımın sürdüğü dönem olan 1920'lerde Türkiye'de egemen olan yaklaşım sermaye birikiminin piyasa mekanizması temel alınarak özel sektör eliyle gerçekleşmesiydi. Bu yaklaşım, 1923 yılında gerçekleştirilen I. İzmir iktisat Kongresi'nde belirginleşmiştir. Bununla birlikte, ülkede devletin kalkınma ve diğer ekonomik amaçlarını gerçekleştirecek bir bankacılık sisteminin olmayışı, yabancı bankaların kendi ülke ve vatandaşlarına hizmet edecek faaliyetlerde bulunması, mevcut milli bankaların az şubeli ve ancak yerel ihtiyaçları karşılayacak nitelikte olması, özel kesimin sermaye ve bilgi birikimi bakımından yetersiz kalması devletin kalkınmaya öncülük yapmasını zorunlu kılmış, devlet bankacılık alanında da faaliyet göstermek durumunda kalmıştır.

1930'lu yıllarda dünyaya hakim olan müdahaleci politika anlayışının da etkisiyle devletçilik ilkesi kabul edilmiş, devletin daha çok kamu yatırımlarıyla kalkınmaya katkıda bulunabileceği sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte, devletin bir takım sınai teşebbüsler kurup işletmesi esası nihai bir amaç değil, geçiş dönemlerine özgü bir zorunluluk olarak benimsenmiş ve ulusal ekonominin temeli ilke olarak yine özel girişime dayandırılmıştır. Devletçilik esas itibariyle sanayi alanını kapsamaktadır, bunun finansmanı için devletin banka kurması gereği ise beraber doğmuştur. Kamu bankalarının kuruluş amaçları arasında sektörde öncülük etmenin yansıra piyasa mekanizmasındaki aksaklıkların giderilmesi ve devlet eliyle bazı ekonomik amaçların gerçekleştirilmesi de vardır. Türkiye gibi bölgelerarası

ekonomik, kültürel ve sosyal dengesizliklerin bulunduğu bir ülkede kamu bankalarının özel sektörün karlı bulmayacağı alanlarda hizmet vermesi, yurdun çeşitli yörelerinde şube açarak, çeşitli gruplara tarımsal, mesleki, turizm, denizcilik, konut kredileri vererek, vergi toplanması, emekliliklere maaş ödenmesi gibi bazı işlevlere aracılık ederek, ihtisas kredilerine düşük faiz uygulayarak gelir dağılımına ve bölgelerarası koordinasyonun sağlanmasına olumlu katkıda bulunması amaçlanmıştır verilmektedir. Özel kanunlarla ve devletin önem verdiği sektörlerin finansmanı için kurulmuş olan bu bankalar genellikle diğer bankacılık faaliyetlerini de yerine getiren kuruluşlardır.[92]

Zaten bankacılık uygulamaları bütün dünyada birbirlerinden örnek alınarak uygulamaya geçirildiği için sonuçta kamu bankalarının çalışmaları da birbirlerine benzer bir yapıda gelişim göstermiştir. Bu nedenle de kamu bankalarının başarı veya başarısızlıkları her ülkede benzer sonuçlar göstermiştir.

Örneğin: *''1929 Dünya Ekonomik Buhranı'nın yarattığı sorunların çözümüne yönelik olarak Keynezyen iktisadın öne sürdüğü ekonomik hayata daha çok devlet müdahalesi önerisinin birçok ülke tarafından kabul görmesi sonucu ekonomik kalkınmaya öncülük etmek, piyasa mekanizmasındaki aksaklıkları gidermek, finansal ve ekonomik istikrara katkıda bulunmak gibi amaçlarla pek çok ülkede kamu bankaları bankacılık sektöründe önemli bir pay teşkil etmeye başlamışlardır. incelenen ülke örnekleri ve ampirik çalımsalar başlangıç olarak kuruluş amaçlarına hizmet eden kamu bankalarının zamanla amaçları dışında görevler üstlenerek düşük performansla çalıştığını ve ülke ekonomisi ile finansal istikrar üzerinde olumsuz etkilere yol açtığını ortaya koymaktadır.''*

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kamu bankaları özellikle Cumhuriyetin ilk yıllarından beri ekonomide yerini almışlardı. Osmanlılardan bugüne bankacılık sistemi içerisinde 16 adet kamu sahipliğinde banka faaliyete

---

[92]Sinem, Uçarkaya, Kamu Bankalarının Bankacılık Sistemindeki Rolü, Uzmanlık Tezi, TCMB, 2006, s.65

girmiş ve görev alanlarını ilgilendiren konularındaki işlemleri yapmak üzere faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.[93]

Kamusal sermayeli bankalarla özel bankaların sektör içerisindeki rolleri kıyaslandığı zaman bazı avantaj ve dezavantajlar ortaya çıkmaktadır. Bunları ana hatlarıyla sıralamak gerekirse,[94]

Avantajları

- Devlet bankaları olmanın avantajıyla özel bankaların sahip olamadığı neredeyse maliyetsiz sayılabilecek resmi mevduata ve devlet güvencesinin yarattığı psikolojik garantiden ötürü de özel mevduata çekici gelmelerinden dolayı rahatlıkla kaynak toplamaları.

- Resmi yatırımlarda aracılık görevlerinin verilmesi

- Dönem zararlarını hazineye devretmeleri nedeniyle özel bankalarda bu konuda yaşanan sıkıntıları yasamamaları

- Büyük ölçekli banka olmanın sağladığı avantajlar

- Adının kamusal sermayeli banka olmasını nedeniyle iflas riskinin bulunmaması

Dezavantajları:

- Kalıcı bir üst yönetim olmayıp sık sık değişmesi

- Hükümetlerin politik tercihlerinin etkilerinin buralarda kendini göstermesi

- Sistem içerisinde problem yasayan başarısız bankaların bunlarla birleştirilmesi

---

[93] Sinem, Uçarkaya, Kamu Bankalarının Bankacılık Sistemindeki Rolü, s. 66

[94] Tunay, Batu, K, Uzuner, M. T. ve Yiğit, A, Türkiye'de Kamu bankacılığı ve Sektör Üzerindeki Etkileri, Ekonomik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 1997, s.142

- Topladıkları kaynakları devlete maliyeti altında ve bilinmeyen belli bir hesabı olmayan usullerde devretmeleri

- Hazineden alacaklarını tahsil edememeleri ve bu alacaklara piyasa faizlerinin işletilmemesi

- Finansal politikalarının bağımsız olmayıp devletin borçlanma gereğine göre politikalar oluşturmak mecburiyetinde kalmaları''[95]

2.2. ZİRAAT BANKASI TARİHÇESİ

2.2.1. 1863-1914 Yılları Arasında Ziraat Bankası

Ülkemizde XIX. Yüzyılın ortalarına gelinceye kadar düzenli ve istikrarlı kredi kurumlarına iktisadi faaliyetin hiçbir alanında olduğu gibi tarımsal alanda da rastlanılmamaktadır. Bu döneme kadar İstanbul başta olmak üzere, Osmanlı İmparatorluğunda para ve kredi işleri belli düzenlemeye tabi olmayan sarraf ve banker denilen kimselerin elindeydi ve bu bankerlerin en güçlüleri Galata semtinde yaşıyorlardı.[96]

Özel sermayenin tarım kesimine ilgi göstermemesi, ilgi gösteren sermayenin de ağır faizler uygulaması ve ayrıca selem denilen, hasattan önce peşin parayla ve ucuz fiyatla ürün satın alma yöntemi nedeniyle sıkıntı çeken çiftçilere finansman sağlamak amacıyla 1861 yılında Niş ve Tuna valiliklerine atanan Mithat Paşa, Avrupa ülkelerinde incelediği kooperatif sistemine benzer bir örgüt kurmaya karar vermiştir. Bu örgütün ilk ünitesi Niş eyaletinin Pirot kasabasında kurulan Memleket Sandığıydı. Bu sandık için gerekli sermayenin üreticinin ortak ve mecburi yardım esasına dayanarak sandığa dâhil köylünün yapacağı yardım ile satışlardan elde edilecek paralardan ve köylünün imece yöntemiyle işleyecekleri topraklardan elde edecekleri ürünlerin satışından elde edilmesi düşünülüyordu. 1867 yılında çıkarılan

---

[95]Sinem, Uçarkaya, Kamu Bankalarının Bankacılık Sistemindeki Rolü, s. 67

[96]Çetin, Yitmener, "Ziraat Bankasının Cumhuriyet Dönemi Tarım Hayatına Etkileri", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü), İstanbul, 1996, s.27

memleket sandıkları nizamnamesinde zirai kredi işleri düzenlenmesi ilk kez devlet mevzuatına dâhil olmuştur.[97]

O dönemlerde ülkede henüz, ulusal niteliğe sahip bir bankacılık sisteminin kurulması için yeterli sermaye birikimi oluşmamıştı ve bir kaynak yaratma aracı olarak milli bankaların varlığından söz edilemiyordu. Bundan en çok zarar gören kesim ise çalışan nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan çiftçilerdi. Çünkü tamamen kendi kaderine terkedilmiş tarım kesiminde, geçim sıkıntısı içinde bulunan büyük bir çiftçi topluluğu başvurabilecekleri kurumsal bir finansal yapı olmadığı için, sürekli olarak özel şahıs kredilerine muhtaç durumdaydı. Sözü edilen kredileri verenler, bu işi meslek edinmiş faizci kimselerin yanı sıra, tarım gereçlerini satan tüccar, toptancı, ihracatçı, komisyoncu, kabzımal ve köy bakkalı gibi çeşitli ticaret erbabı ve esnaflardı. Bu tür yüksek faizli özel şahıs kredilerine Tefeci veya Murabaha Kredileri denilmekteydi. O sıralarda günde 1 para hesabıyla yıllık %900'lere varan bir faiz söz konusuydu. Dolayısıyla borçlarını ödemekte son derece zorlanan çiftçiler, ürünlerini daha hasattan önce bu kişilere satmak zorunda kalmaktaydı.(Selem Usulü)

Memleket sandıklarının ilk tecrübe yıllarında, köy ihtiyar heyetlerinin bulduğu kullanılmayan kamu arazilerinde zorunluluk esasına göre çalışmaları sonucu elde edilen ürünlerin satışından sağlanmıştır. Her evin ortak tarlanın yarım dönümünü, kendi işlerine mani olmaması için sadece Cuma günleri işlemesi ve işlerken kendi araçlarını kullanması esastı. Mahsulün satışı köy ihtiyar heyeti gözetiminde yapılır ve elde edilen paralar sermaye olarak sandığa yatırılırdı.[98]

Bu dönemde sandıktan kullanılabilecek kredinin vadesi 3 ay ile 1 yıl arasında değişmekte olup bir işletmenin kullanabileceği azami tutar 20 lira ve faiz oranı %1 olarak belirlenmiştir.[99]

---

[97]Halit, Taşçıoğlu, Zirai Krediler, Ankara, Ziraat Bankası Matbaası, 1959, s.19

[98]Çetin, Yitmener, Ziraat Bankasının Cumhuriyet Dönemi Tarım Hayatına Etkileri, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü), İstanbul, 1996, s.28

[99]Gülsün, Saral, T.C. Ziraat Bankası ve Tarımsal Krediler, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul, 1989, s.39

Mithat Paşa 1863 yılında Pirot Kasabası'nda kurduğu ilk Memleket Sandığını oluştururken Türk gelenekleri arasında zaten var olan ve karşılıklı yardımlaşma esasına dayanan imece geleneğinden esinlenmiştir.

Memleket Sandıklarının etkinliklerini azaltmıştır. Sandıkları merkezi yönetime bağlayarak olumsuzlukları giderebileceğini düşünen hükümet, 1883'te aynı amaçlar doğrultusunda "Menafi Sandıklarını kurmuştur. Menafi Sandıklarına geçilmesiyle, idare yeniden düzenlenmiş, kayıt ve muhasebe işleri çağdaş ve ilmi esaslara uygun olarak yürütülmeye başlanmış ve merkezi hükümetin doğrudan denetimine tabi tutulmuştur. Bu yeni yapılanma, Sandıkların idaresine nispeten ciddi, bilimsel denetime açık bir işleyiş kazandırsa da tamamen yeni, çağdaş bir örgütlenmeye duyulan gereksinimin önünü alamamıştır

1867 yılında "Memleket Sandıkları Nizamnamesi" nin yürürlüğe girmesiyle Osmanlı Devleti'nin her yanında Sandıklar faaliyete başlamış ve uzun yıllar başarıyla hizmet vermiştir. Ancak izleyen yıllarda sandıkların işleyişinde gözlenen bozulmalar olmuştur. Ticaret bakanlığına yapılan şikâyetlerin artması ve şikâyetlerin giderilememesi üzerine 15 Ağustos 1888 tarihinde Ziraat Bankası Nizamnamesiyle Menafi Sandıkları kaldırılarak yerine Ziraat Bankası kurulmuştur.[100] Banka sandıktan devredilen 1.741.195 liralık sermaye ile faaliyetlerine başlamıştır.[101]

Bankanın temel görevi ise satılabilir taşınmazlar malların rehni ve sağlam kefillik karlılığımda çiftçilere borç vermek; para vermek, faizle mevduat kabul etmek. Ziraat Bankasına ilişkin sarraflık ve aracılık işleri yapmaktı. Bankanın sermayesi, Menafi Sandıklarının aktifindeki para ve alacaklardan, aşarın onda biri oranında alınacak iane hissesinden ve banka çalışmaya başladığında açılacak kredilerin getireceği faizlerden meydana gelecektir. Ayrıca banka mevduatı kabul edecek ve üç ay vadeli mevduata yüzde 4 faiz ödeyecekti. Yetkili yönetim organları genel müdürlük ile yönetim kurulu olacak genel müdürü ise Ticaret Nezareti'nin teklifiyle padişah atayacaktı. 17 Eylül 1888'de hayata geçen Ziraat Bankası ilk defa faiz karşılığı mevduatın kabul edildiği bu tarihte, Ziraat Bankası geniş bir taşra

[100] Şahap, Sıtkı, İlter Dün Bugün Ziraat Bankası, Başnur Matbaası, Ankara, 1967, s.15
[101] Avni, Zarakolu, Cumhuriyet'in 50. Yılında Memleketimizde Bankacılık, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, No. 61, Ankara, 1973, s.16

örgütünü de oluşturdu. 1889 yılının sonunda 87'si şube. 244'ü sandık olmak üzere 331 taşra kuruluşuna ulaşan banka 1892'de teftiş hizmetlerini görecek müfettişler yetiştirmiş ağır bir ekonomik buhran yaşayan Osmanlı Hazinesi'ne de aynı yıl kredi vermişti. Banka 1897'de 435 taşra kuruluşuna ulaşırken bu sayı 1910'da 483'e yükseldi. Çiftçinin en büyük destekçisi olan Ziraat Bankası adım adım ilerlerken dünya tarihinin en kanlı savaşı 1914'te baş 70 milyon askerin görev aldığı ve Osmanlının da dahil edildiği savaş dünyayı 4 yıl sürecek bir kaosa sürükledi Osmanlı ekonomisine de büyük darbe vurmuştur.[102]

2.2.2. 1914-1975 Yılları Arasında Ziraat Bankası

1914'te başlayan Birinci Dünya Savaşına Osmanlının dahil edilmesinin ardından ekonomide kara bulutlar dolaşmaya başladı. Bu dönemde köylüye olan desteği artırmak amacıyla 10 Nisan 1914'te ''Ziraat Bankası Kanunu'' çıkarıldı. 1916'da hayata geçen kanunla alacakların hızlı tahsili sağlandı. Aynı yıl bankanın Genel Müdürlük görevine Emil Kautz getirildi. Tarımsal işletmelere avans kullandırılmaya başlandı ve ilk devlet tahvili satışı yapıldı. "Tevdiatı Nakdiye Senetleri " çıkarıldı, zirai alacaklarda ilk toplu erteleme yapılması ve ilk tohumluk kredisi de bu döneme yapıldı.

30 Ekim 1918'de Osmanlı Devleti Mondros Ateşkes Anlaşması'nı imzaladı. İzmir'i işgal eden Yunanlılar burada aynı bir Ziraat Bankası idare Merkezi oluşturarak, işgal altına giren şube ve sandıklarını oraya bağlandı.

Aynı dönemde milli mücadelenin de temelleri atlıyordu. 19 Mayıs 1919'da Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk Samsun'da mücadeleyi başlattı. Kurtuluş Savaşı'nda oluşturulan Kuvayi-Milliye'nin giderleri için Ziraat Bankası sandıklarından para alınıp askerlere teçhizat sağlandı.

---

[102]T.C Ziraat Bankası, 150. yılında 1863 Yılından Bugüne Ziraat Bankası, Ziraat Bankası Matbaası, Ankara, 2012, s.2

23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Ankara'da açılmasıyla TBMM'nin nüfuzu altındaki topraklarda bulunan şube ve sandıkların idaresi Ziraat Bankası'na verildi. Böylece banka Milli Mücadele'de resmen yerini aldı. Fakat bu aynı zamanda bankanın yönetimini de üçe ayrıldı: Ankara Hükümeti'ne bağlı alan, İstanbul'a bağlı kalan ve Yunan işgali altında olan.

9 Eylül 1922'de İzmir'de şanlı Türk bayrağı yine dalgalanmaya başladı, İzmir teşkilatı da Ankara'ya tabi oldu. Ardından 23 Ekim'de İstanbul teşkilatının da Ankara'ya bağlanmasıyla banka tekrar bütünlüğe kavuşmuştu. Mustafa Kemal Atatürk Ziraat Bankası tanımdaki rolünü 1 Mart 1923'te şu cümlelerle özetledi: *"Tarımda çalışanlara yardım etmekle görevli olan Ziraat Bankası'nın şube ve sandıkları, 4 ay evveline kadar yalnız 110 iken, bugün 300'den fazla sayıya çıkarılmış bulunuyor. Bu bankaya son iki ay içinde 2 milyon liraya yakın sermaye tedarik edilmiş banka bilhassa düşmandan kurtarılan vatan bölgelerine geniş şekilde borç vermeye başlamıştı."*

1924 Ziraat Bankası'nı, kaynaklarını günlük ihtiyaçlara harcayan hükümetlerin siyasi etkisinden kurtarmak, gerçek sahipleri olan çiftçilerin eline ve yönetimine teslim etmek ve tarımsal kredilerle sınırlanmış olan faaliyetlerini genişletmek amacıyla, TBMM'de 444 sayılı Bütçe Kanunu kabul edildi. 19 Mart 1924'te 444 sayılı Bütçe Kanunu ile Ziraat Bankası her türlü bankacılık faaliyetlerini yapabilecek, anonim şirket şekline dönüştürüldü. Prof. Leon Morfun Genel Müdürlük görevine atandığı 1924'te banka organları da Umumi Heyet, Umumi Heyet Müfettişleri, idare Meclisi ve Umum Müdürlük biçiminde oluşturuldu.

1929 büyük dünya ekonomik bunalımı tarımsal politikaların oluşumunda etkili oldu. Tasarrufa teşvik çalışmalarının yapıldığı bu yıllarda Ziraat Bankası kumbara dağıttı.

Küçük birikimlerin ekonomiye kazandırılmasında çaba harcadı. 12 Haziran 1937'de dönemin hükümeti Umumi Heyet'in yetkilerini genişletmek üzere 3202 Say111 Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası Kanunu'nu yürürlüğe koydu. Kanunla

Ziraat Bankası'nın tarım satış ve kredi kooperatiflerinin bir üst bankası olarak çalışmasıyla ilgili görevleri genişletildi.

1938 Umumi Heyet'in yetkilerini genişletmek üzere "Sermayesinin Tamamı Devlet Tarafından Verilmek Suretiyle Kurulan İktisadi Teşekküllerin Teşkilatıyla İdare ve Murakebeleri Hakkında Kanun" kabul edildi. 3202 sayılı Kanun'da yer alan Murakıplar Heyeti 3460 sayılı Kanun'la kaldırılarak, bu görev Başbakanlığa bağlı olarak kurulan Umumi Murakebe Heyeti'ne verildi. Banka, bugünkü adıyla Yüksek Denetleme Kurulu tarafından denetlenmeye başlandı.

II. Dünya Savaşı yıllarında tarımda kurumsallaşma devam etti. Devlet üretme çiftliklerini kurulması, tarım teknolojilerini geliştirerek köylülerle buluşturacak olan Zirai Donanım Kurumu'nun örgütlenmesi, yatılı köy okulları ve Köy Enstitüleri'nin kurulması hep bu dönemin ürünüdür.

1945 yılında 3202 sayılı Kanun'da hazırlanacağı belirtilen ve 198 maddeden oluşan Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası (TCZB) Tüzüğü tamamlanarak yürürlüğe girdi. TCZB Tüzüğü, Genel Müdürlük birimlerinde büyük çapta bir yeniden yapılanmayı gündeme getirdi.[103]

1950'ler Türkiye'de dönüşüm yıllarıdır. Bu dönemde çok partili sisteme geçildi, yeni bankalar piyasaya girdi. Tarıma yönelik kredi politikası gelişme gösterdi. 1970'li yıllarda 12 Mart Darbesi. Petrol Krizi, Kıbrıs Barışı Harekâtı politik istikrarsızlıklar Türkiye ekonomisinin sorunlarını artırdı.

Bu olaylar bankacılık sektöründe olumsuz etkilendi. 1980 sonrası ise ekonominin dışa açılması dünya finans sistemi ile bütünleşme çabalarının bir sonucu olarak, bankacılık sektöründe de yurtdışına açılma eğilimi ortaya çıktı. Süreci önceden iyi analiz eden Ziraat, yurtdışı açılımı 1975'te Hamburg Temsilciliği ile yaptı.[104]

---

[103] http://www.ziraat.com.tr/tr/Bankamiz/Hakkimizda/Pages/BankamizTarihcesi.aspx

[104] T.C Ziraat Bankası, 150. yılında 1863 Yılından Bugüne Ziraat Bankası, Ziraat Bankası Matbaası, Ankara, 2012, s.3

2.2.3 1975-2001 Yılları Arasında Ziraat Bankası

1975-2001 arasında ilk bankacılık okulunu açtı ve Ziraat Bankı 86 adıyla ilk 7 şubede otomasyona geçti şube sayılarının hızla arttığı 1970'li Yıllarda Ziraat Bankası yeni bir döneme girdi. Şube sayısı 1000 'lere yaklaşan banka yönetiminin artık bölgelere ayrılması gerekiyordu.

1977 yılında alınan yeni bir Yönetim Kurulu Kararıyla, "Yurt düzeyinde yaygın Ziraat Bankası teşkilatının verimli ve etkili bir yönetime kavuşması için gereken tedbirleri almak, faaliyetlerini yakından izlemek ve Genel Müdürlükte oluşan kararların şubelerce tam ve doğru olarak uygulanmasını sağlamak amacıyla" Ege (İzmir), Marmara (İstanbul), İç Anadolu (Ankara), Doğu Anadolu (Erzurum), ve Güneydoğu Anadolu (Diyarbakır) Bölge Müdürlükleri kuruldu. Artan şube sayısının bir gereği olarak merkezi yönetimden, yerinden yönetime geçilmeye başlandı. [105]

Bu yıllarda geliştirilen ulusal stratejilerin başında ise tarım sektörünün modernleştirmek yer alıyordu. Banka, "Tarıma dayalı sanayi ile 10 yılda 100 yıl ileri" sloganıyla çiftçi ve köylüyü bilinçlendirme kampanyası başlatmıştı. Bu doğrultuda eğitimler düzenleyen Ziraat, "Canı hayvan satmayalım daha çok kazanalım", "Buğdayı işle, un, makarna, bisküvi yap" gibi reklamlarla işlenmiş ürünün daha çok kazandıracağı anlatıldı.

Banka, 1980'li yıllarda yurda dönen gurbetçilere 3 milyar lira kredi vererek tarımsal sanayinin gelişmesine katkıda bulundu. Bu yıllarda Ziraat'ın şube sayısı ise binli rakamları aşmıştı.

1981 Rahmi Önen, Genel Müdürlük görevine getirildi. Ziraat Bankasının tarihini sergilemek amacıyla Genel Müdürlük Şeref Salonu'nda Ziraat Bankası Müzesi açıldı. Bu müze Türkiye'nin ilk banka müzesi olma özelliği taşımaktadır.

1983'te 1.068 şubede 33 bin personele istihdam sağlayan Ziraat, 600 milyar lirayı aşkın mevduat ve 50 milyar lira sermayeye sahipti. Yurtdışında da aynı hızla

---

[105] http://www.ziraat.com.tr/tr/Bankamiz/Hakkimizda/Pages/BankamizTarihcesi.aspx

büyüyen banka 1982'de New York'ta açtığı temsilciliğini ertesi yıl şubeye dönüştürmüştü. Duisburg, Hamburg, Köln, Münih, Rotterdam, Stuttgart, Hannover, Berlin ve Bahreyn'de yeni temsilcilikler açarak ulusal bir finans kuruluşu olma yolunda ilerlemiştir.

1986 yılında gelişen teknolojiyi bankacılık hizmetlerine uyarlamak ve daha hızlı, kaliteli ve verimli hizmetler sunabilmek amacıyla Ankara ve İstanbul'da 7 şubede "Bank 86" adı altında geliştirilen proje kapsamında otomasyon ortamına geçildi. Bu yıllarda teknoloji ekonomiye dahil oluyordu. Aynı yıl İstanbul Bankası, Hisarbank ve Ortadoğu iktisat Bankası Ziraat'e devredilmişti.

Antalya ve Mersin Serbest Bölge Şubeleri kuruldu. 1988 Güneydoğu Anadolu Projesi Kredileri (GAP) Müdürlüğü kuruldu. GAP bölgesi üreticilerine, bölgenin özelliklerine uygun kredi desteği verilmeye başlandı. Euromoney Dergisinin, " Özkaynak Büyüklüğüne Göre İlk 500 Banka" sıralamasında Ziraat Bankası 452. oldu. Tarımı desteklemede ilk kez bir bölge tek basına ele alınarak yeni bir anlayışın temelleri atıldı. 1989 yılında bankanın ihtiyaç duyduğu nitelikli personelin yetiştirilmesi amacıyla Bankacılık Okulu öğretime açıldı. Bankers Trust International Ltd. liderliğindeki diğer katılımcı bankalar aracılığıyla Hazine garantisi olmaksızın 140 milyon $'lık Temmuz 2001 vadeli, değişken faizli tahvil ihracı gerçekleştirildi. Bankada ilk Yatırım Fonu (Fon I) kuruldu. Ziraat Altın adı altında altın satışına başlandı. İlk tüketici kredisi verildi. İlk kredi kartı verildi. Bingöl-Muş Kırsal Kalkınma Projesi başlatıldı.

1989'da Ziraat ilk kez personel yetiştirilmesi amacıyla Bankacılık Okulu'nu açtı. 1989 yılı Ziraat için ilklerin yılıdır. İlk Yatırım Fonu kuruldu, Ziraat Altın'ın satışına başlandı.

1990 yılında Ankara, İstanbul ve İzmir Bölgesi Dış Muameleler Şubelerimizin Genel Müdürlüğü üzerinden "Remote Work Station" olarak SWIFT -1 Sistemine bağlanması sağlandı. Banka SWIFT'e geçerek dış işlemlerde de etkin olma isteğini ortaya koydu, ayrıca yeni ürünlerle her kesime hitap etmeyi amaçladı.

1990'lı yıllarda ''Self Servis Bankacılık'' uygulaması başlatıldı. ATM'leri de hizmete sunan Ziraat, ilk kez Yabancı Para Bozma Makineleri ve Sesli Mesaj Sistemleri ile 24 saat çalışan insansız Elektronik Şubesi'ni kurdu. Banka, 1993'te. Ziraat Bankası Euromoney Dergisinin "İlk 500 Banka" sıralamasında 202. net kâra göre 41. Öz kaynak kârlılığına göre dünya 1.si ve Dünyanın En Hızlı Gelişen İlk 50 Bankası sıralamasında da 12. oldu.

ATM'lerin yanında, Türkiye'de ilk kez hizmete sunulan Yabancı Para Bozma Makinaları, Self Servis Danışma Terminalleri ve Sesli Mesaj Sistemleri ile bu proje, ülkenin ilk "İnsansız Elektronik Şube" mantığında çalışan ve 24 saat hizmet verme amacına yönelik bir atılım oldu. Tahvil-Bono alım satımına başlandı. Hisse Senedi alım satım işlemlerine başlandı[106].

Zirai kredi müşterileri müşterek borçlu ve kefillerin mağduriyetinin önlenmesi amacıyla Basak Sigorta ile imzalanan protokol çerçevesinde sigortalanmaya başlandı. Fon II, III ve IV kuruldu. İthal Süt Hayvancılığı Projesi başlatıldı.[107]

1993 yılında İstanbul Şube'sine bağlı olarak İstanbul Takas İşlemleri Merkezi faaliyete geçti. Tarım sektöründeki işletme kredilerine bir yıllık vade dönemi tanındı. Ziraat Bank Moscow, Kazkommerts Ziraat International Bank (KZI Bank), Turkmen Turkish Commercial Bank (TTC Bank) ve Uzbekistan Turkish Bank (UT Bank) kuruldu ve faaliyete geçti.

1998 yılında günün gelişen teknolojileri kullanılarak açık sistem mimarisi üzerine "Ziraat 2001" projesi tasındı. Bu proje Ankara'da 86 şubede, Microsoft Windows NT ve SQL veri tabanı üzerinden kullanılmaya başladı. Sofya Şubesi açıldı. Stuttgart, Hannover, Frankfurt ve Duisburg Temsilcilikleri, şube olarak faaliyete geçti. Bankanın yazılım atağı, yeni ürün ve hizmetlerin sunumunu kolaylaştırdı.

---

[106] T.C Ziraat Bankası, 150. yılında 1863 Yılından Bugüne Ziraat Bankası, Ziraat Bankası Matbaası, Ankara, 2012, s.4

[107] http://www.ziraat.com.tr/tr/Bankamiz/Hakkimizda/Pages/BankamizTarihcesi.aspx

1999 yılsonu itibariyle iştirak sayısı 21'e ulaştı. Üsküp şubesi faaliyete geçti. Turkish-Ziraat Bank Bosnia D.D. VISA ve EUROPAY lisansı alarak Ziraat Kart A.S. koordinatörlüğünde Bosna-Hersek'te ilk kez "VISA acquiring" ve "issuing" işlemlerine başladı. Berlin ve Münih Temsilcilikleri şube olarak faaliyete geçti. Ziraat Bankası'nın teşkilat ağı daha da genişledi.

Milenyum yılı olan 2000, Ziraat bankası için bir devrim yılı olmuştur. 25 Kasım 2000 tarihinde yasayla T.C Ziraat Bankası, anonim şirket haline getirildi.

2.2.4 2001-2013 Yılları Arasında Ziraat Bankası

Ziraat Bankası tarımın en büyük destekçilerinde olmuştur. Tüm sektörlere özel hizmet ve projeler geliştiren Banka, bugün Türkiye ekonomisine imzasını atıyor. 2001 yılı Türk bankacılık tarihi için dönüm yılıdır. Bu yıllarda yaşanan kriz, başta bankacılık olmak üzere bütün sektörleri ve ekonomiyi olumsuz etkilemiştir. O dönemde yaşanan kriz Türk bankacılık tarihinin de "yeniden yazılmasına neden olmuştur. Kriz sonrasında alman tedbirlerle sektör yeni bir yapıya kavuşmuştu. Kriz sonrası internet bankacılığı e-ticaret ve e-ekonomi de gelişip yaygınlaşmıştır. Telefon bankacığı büyük bir gelişme göstermiştir. Banka personelinin özel hukuk hükümlerine göre çalıştırılmaya başlanmıştır. 200l'de 37 merkez şube seçilerek, merkezi yönetimin bazı yetkileri bu şubelere devredildi. 2001'de krizle birlikte kredi verilmesi de durdurulmuştu. 2002'de banka yeniden kredi vermeye başladı.

2008 yılında Ziraat Bankası Yunanistan'da Atina ve Gümülcine'de şube açtı. T.C. Ziraat Bankası üstlendiği görevlerle ekonomi içerisinde çok önemli bir mevkide bulunmakta olup 2008-2009 yılında yaşanılan finansal kriz bankanın bulunduğu mevkii daha da sağlamlaştırarak ekonomi ve bankacılık sektörü için önemi artmıştır.

Müşterilerin, işlemlerini uzman personeli ile karşılıklı olarak, anında, sesli ve görüntülü olarak yapabilecekleri Görüntülü İşlem Merkezleri(GİM) faaliyete geçti.

Ziraat'ten Yüzyılın Kârı: Ziraat Bankası; net 3.55 milyar TL kârla, bugüne kadar bir Türk şirketinin elde ettiği en yüksek kâr rakamını açıklamıştır. 2012 yılı Ziraat

Bankası için oldukça yoğun bir faaliyet dönemi olmuş, Aralık 2011'de başlatılan değişim ve dönüşüm çalışmalarına 2012 yılında hızla devam edilmiştir. Müşterilerin ihtiyaçlarına daha etkin cevap vermeyi amaçlayan yeni bir model oluşturulması çalışmaları kapsamında, yaklaşık 100 kadar proje yürütülmüş, bu kapsamda önemli değişiklikler gerçekleştirilerek bankanın altyapısı güçlendirilmiştir. 31 Aralık 2012 itibarıyla 857 şubede söz konusu hizmet modeline geçiş yapılmıştır. Nisan 2013 itibarı ile tüm şubelerde yeni hizmet modeli ile müşterilere hizmet verilmesi hedeflenmektedir.

Risk politikaları ve süreçlerinin etkinleştirilmesi ile risk iştahının kurumsallaştırılması kapsamında "Bireysel Krediler Değerlendirme Modülü", "KOBİ Değerlendirme Modülü" ve "Firma Değerlendirme Modülü" gibi önemli karar destek sistemleri hayata geçirilmiştir. Bireysel Krediler Merkezi Tahsis ile birlikte şubelere yapılan bireysel kredi başvurularının Genel Müdürlük tarafından değerlendirilmesine başlanmıştır. Operasyonel işlemlerde verimliliği sağlamak, şubeler üzerindeki operasyonel iş yükünü azaltmak amaçlarıyla Operasyon Merkezi oluşturulmuş ve operasyonel işlemler aşamalı olarak merkeze alınmaya başlamıştır. Yeni iş modelimizin prensipleri arasında yer alan etkin bilgi teknolojileri ve verimli operasyonel alt yapının sağlanması, objektif ve şeffaf insan kaynakları yönetimi, etkin iletişim konularında da önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

Banka, iş modelini değiştirirken, finansal yapının dönüştürülmesi ve güçlendirilmesi çalışmaları da devam etmiştir. Ziraat Bankası ana finansal yönetim stratejisini; bilanço büyüklüğü ile uyumlu bir özkaynağa sahip olmak, kredilerin göreceli payını artırmak, etkin ve çeşitlendirilmiş bir kaynak yapısına ulaşmak olarak belirlemiştir. Geçmiş yıl kârının Banka bünyesinde bırakılması sonucunda, 2011 yılsonunda %8,2 olan özkaynakların toplam pasif içindeki payı bu dönem %10,5'e yükselmiştir.

Bankanın toplam aktifleri 2012 yılsonunda 163 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Özkaynağın önemli bir bileşeni olan kârlılığın, sürdürülebilir olmasını amaçlayan Bankanın bu dönem sonunda net kârı 2.650 milyon TL olmuştur. Kâr rakamında 2011 yılsonu ile karşılaştırıldığında %26'lık artış yaşandığı

görülmektedir. Kârda görülen artışa paralel olarak, kârlılık ve verimlilik oranlarında da belirgin bir yükseliş trendi yakalanmıştır. 2011 yılsonunda %16,1 olan özkaynak kârlılığı 2012 yılsonunda %17,6'ya yükselmiştir. Aynı şekilde aktif kârlılığında da artış gerçekleşmiştir.[108]

Tarım sektörünün finansmanına 20,7 milyar TL kredi Ziraat Bankası'nın tarım sektörünün finansmanına yönelik kredileri 2012 yıl sonu itibarıyla 20,7 milyar TL'ye, kredili müşteri sayısı 602.167'ye ulaşmıştır. Söz konusu krediler içinde Banka kaynaklarından kullandırılan kredilerin yıl sonu bakiyesi 17,9 milyar da %1,3 olan aktif kârlılığı, 2012 yılsonunda %1,7 olmuştur. TL, kredili müşteri sayısı 500.789; fon kaynaklı kredilerde ise bakiye 2,8 milyar TL ve müşteri sayısı 101.378'dir. 2012 yılında Banka kaynaklarından 262.591 adet gerçek veya tüzel kişi müşteriye 6,7 milyar TL, fon kaynaklarından 32.186 üreticiye 515,1 milyon TL kredi kullandırılmıştır. Ziraat Bankası tarımsal kredi portföyünün %48'ini 8.577 milyon bakiye ile orta uzun vadeli yatırım kredileri, %52'sini 9.319 milyon TL ile kısa vadeli işletme kredileri oluşturmaktadır. Sıfır faizli hayvancılık kredileri Ziraat Bankası, mevcut büyükbaş ve küçükbaş damızlık ve besi işletmelerinin modernizasyon ve kapasite artırımı ihtiyaçlarının karşılanması ve yeni kurulacak hayvancılık işletmelerinin desteklenmesi amacıyla 2010 yılının Ağustos ayında Sıfır Faizli Hayvancılık Kredilerini üreticilerin kullanımına sunmuştur. Bu kapsamda 2012 yılında 9.755 üreticiye 455 milyon TL kredi kullandırılmıştır. Sıfır Faizli Hayvancılık Kredilerinin 2012 yılsonu bakiyesi 4.341 milyon TL, üretici sayısı ise 68.193 olarak gerçekleşmiştir[109].

380.000 üreticiye Başakkart ile finansman kolaylığı 1,9 milyar TL tarımsal kredi limitinin 1,3 milyar TL'sini Başakkart ile kullanan 380.000 üretici, 2012 yılında 5 aya varan faizsiz dönemlerle, akaryakıt, tohum, gübre, zirai ilaç, yem, veterinerlik hizmetleri gibi tarımsal girdileri, sayıları 12.428'e ulaşan Başakkart üye işyerlerinden alarak üretim süreçlerindeki finansman yükünü azaltmıştır. Sabit faizli traktör

[108] http://www.ziraat.com.tr/interaktifRaporlar/2012/tr/m-2-3.html
[109] http://www.ziraat.com.tr/interaktifRaporlar/2012/tr/m-1-10.html

kredileri 2012 yılında Sabit Faizli Traktör Kredisi ürünü ile 18.847 adet üreticiye 602 milyon TL kredi kullandırılmıştır.[110]

2004 yılından bu yana yürütülen bu uygulama kapsamında toplam 108.804 adet üreticiye kullandırılan kredi tutarı 3.241 milyon TL'ye ulaşmıştır. Tarımsal kredilerde tek haneli faiz Ziraat Bankası 2012 yılında Banka kaynaklı tarımsal krediler içinde vadesi bir yıl ve daha kısa olan işletme kredileri için %10, vadesi bir yıldan uzun olan krediler için ise %12 oranında faiz uygulamıştır. İlgili kararnamelerle üretim konuları bazında belirlenen sübvansiyon oranları dahilinde üreticiler, tarımsal işletme ve yatırım kredilerini yıllık %0 ile %9 arasında değişen faiz oranları ile kullanma imkanına kavuşmuştur. Bu kapsamda 2012 yılında 239.345 adet müşteriye toplam 5,6 milyar TL kredi kullandırılmış, böylelikle son 9 yılda 4,4 milyon üreticiye indirimli faizle sağlanan kredi toplamı 48,2 milyar TL olmuştur.

Ziraat Bankanın reel sektöre kredi vererek büyüme hedefi kapsamında, menkul değerlerin bilanço içerisindeki payının sektör normlarına çekilerek aktifte menkul kıymetlerden krediye dönüşecek bir yapı kurulması hedeflenmektedir. Nitekim 2012 yılsonunda Bankanın kredileri 71,4 milyar TL, kredilerin toplam aktifteki payı %44 olarak gerçekleşmiş, menkul değerler portföyünün 2011 yılında %44 olan aktif payı %40'a gerilemiştir.[111]

Etkin ve çeşitlendirilmiş bir kaynak yapısına ulaşmak, tabana yaygın ve düşük maliyetli kaynak sağlama hedefi doğrultusunda toplam mevduat 119 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Mevduatın pasifteki payı %73, fonlar dahil mevduat dışı kaynakların payı ise %12,6 olmuştur. 2012 yılında kaynak çeşitliliği ve kalitesinin artırılması ve ortalama fonlama vadesinin uzatılmasının desteklenmesi çerçevesinde; TL cinsi Banka Bonosu/Tahvili ihraçlarına Şubat 2012'de başlanarak, 5 ihraç ile 4 milyar TL'lik halka arz gerçekleştirilmiştir. Aralık 2012 itibarıyla BDDK'dan toplam 7 milyar TL'lik ihraç için izin alınmıştır.[112]

---

[110] T C Ziraat Bankası, 150. Yılında 1863 Yılından Bugüne Ziraat Bankası, Ziraat Bankası Matbası, Ankara, s.7-9

[111] Türkiye Bankalar Birliği 2012 Faaliyet Raporu

[112] http://www.ziraat.com.tr/interaktifRaporlar/2012/tr/m-1-10.html

Ziraat Bankası, 31 Aralık 2012 tarihi itibarıyla, yurt içinde 5 kurumsal şube, 27 ticari şube, 77 girişimci şube, 32 büro, 31 özel işlem merkezi, 2 mobil araç olmak üzere toplam 1.514 şube (31 Aralık 2011: 1.373 yurt içi şube, 27 büro, 32 özel işlem merkezi, 2 mobil şube olmak üzere toplam 1.434 şube), yurt dışında 16 şube ve 8 altşube (ABD'de New York, İngiltere'de Londra, Gürcistan'da Tiflis, Irak'ta Bağdat ve Erbil, Yunanistan'da Atina, Gümülcine, İskeçe ve Rodos Şubeleri, Bulgaristan'da Sofya Şubesi ile Filibe/Plovdiv, Kırcaali ve Varna Altşubeleri, Suudi Arabistan'da Cidde Şubesi, KKTC'de Lefkoşa, Girne, Güzelyurt, Gazimağusa. ve Gönyeli Şubeleri ile Akdoğan, Yakın Doğu Üniversitesi, Karaoğlanoğlu, Çatalköy ve İskele Altşubeleri) olmak üzere toplam 25 ve genel toplamda 1.539 şubesinin yanı sıra İran'da Tahran Temsilciliği ile faaliyet göstermektedir.

Banka, 2012 yılsonu itibarıyla 23.153 çalışanı ile hizmet vermektedir. Çalışanların %82'si lisans ve lisansüstü öğrenim mezunu olup, yaş ortalaması 38, hizmet yılı ortalaması ise 14'tür.

Benimsenen şeffaf kariyer yönetimi anlayışı ile gençlere bankacılık kariyerinde ilerleme imkânı sağlayan Banka, önceki yıllarda olduğu gibi 2012'de de yeni mezun birçok gence kapılarını açmıştır. Farklı pozisyonlarda 3.265 kişinin istihdamı amacıyla sınav düzenlenmiştir. İşe alım sınav ve duyurularıyla adaylara il tercihi yaptırılarak yerel istihdam ilkesi benimsenmiştir. 2012 yılında yürütülen yükselme uygulamaları çerçevesinde 1.860 çalışan yükselme sınavında başarı göstererek, 412 çalışan ise yeterlik-mülakat sisteminde başarı göstererek bir üst unvana yükselmeye hak kazanmıştır. Bankada gerçekleştirilen müşteri segmentasyonu çerçevesinde kariyer yönetiminde de "görev pozisyonu" uygulamasına geçilmiş. Çalışanların mesleki seviyesini gösteren unvan tanımlamasının yanı sıra, yürütülen göreve, hitap edilen müşteri segmentine ve pazarlama-operasyon ayrımına uygun olarak her bir çalışan için "görev pozisyonu" belirlenmiştir.

2012 yılsonu itibariyle 857 Şubede yeni iş modeline geçilmiş, bu kapsamda 16.976 çalışan yeni görev pozisyonuna atanmıştır. Yeni görev pozisyonlarına geçiş yapan/yapacak şube çalışanı için Banka Müşterisi Hizmet Modeli eğitimlerinin yanı

sıra; her bir çalışanın görev pozisyonuna özel olarak söz konusu görevin gerektirdiği tüm bilgi ve becerileri içeren Sertifikasyon eğitimleri düzenlenmiştir.

2012 yılında toplam 1.926 programda, 17.229 çalışana kişi başı ortalama 23 saat eğitim verilmiştir. Ayrıca 2012 yılı içinde uzaktan eğitim sistemi üzerinde 27 adet e-eğitim Banka çalışanının kullanımına açılmış, 16.025 çalışan bu eğitimlerden faydalanmıştır.

2012 yılında 1.022 meslek lisesi öğrencisi ile 2.060 üniversite öğrencisine staj imkânı sunarak, hem mesleki eğitime katkıda bulunmuş, hem de "işveren" statüsünde marka tanınırlığının artırılmasını sağlamıştır. Bankada şube Performans Sistemi uygulanmakta olup, bu sistemin sonuçları çerçevesinde, Performans Primleri, ücret tespit esaslarına göre belirlenen ücret ve tazminatların dışında ayrı bir unsur olarak ödenmektedir. Bu kapsamda çalışanlarımıza üçer aylık dönemlerde yılda 4 defa, Şubat, Mayıs, Ağustos ve Kasım aylarında performans primi ödemesi yapılmaktadır.[113]

Tablo1. 31.12.2012 İtibariyle Banka ve Gruplar Bazında Şube ve Personel Sayıları

	Banka Sayısı	**Şube Sayısı**	**Yurtdışı Şube**	**Personel Sayısı**
Sektör Toplamı	**45**	**10.952**	**79**	**186.098**
Mevduat Bankaları	**32**	**10.192**	**45**	**181.197**
Kamu Sermayeli Bankalar	**3**	**3.079**	**33**	**51.587**
T.C Ziraat Bankası A.Ş.		1.514	25	23.153
Türkiye Halk Bankası A.Ş.		821	5	14.971
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.		744	3	13.463

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği 2012 Faaliyet Raporu 06.04.2014 tarihinde alıntı

[113] http://www.tbb.org.tr/tr

Türkiye'de toplamda 10,952 banka şubesi bulunmaktadır, bunun %13 'ünü Ziraat Bankası, %7'sini Halk Bankası, %6'sını Vakıflar Bankası oluşturmaktadır. %74 'ünü diğer bankalar oluşturmaktadır. Türkiye'de Kamu sermayeli banka şubesi ise 3079 adet bulunmaktadır ve bunun %49'unu Ziraat Bankası oluşturmaktadır. Halk Bankası ise %26 'sını, Vakıflar Bankası 'da %25' ini oluşturmaktadır.

Banka'nın faal ATM sayısı bir önceki yıla göre %11 artış göstererek 4.231'e ulaşmıştır. Ziraat Bankası, 16 ülkede 75 noktadaki şube, temsilcilik ve iştirak bankaları ile uluslararası alanda en yaygın hizmet ağına sahiptir. Sürdürülebilir kârlılık, verimlilik ve müşteri odaklılık ilkelerine bağlı çalışma esasları çerçevesinde Banka, rekabet ortamında fark yaratan en önemli unsurun insan kaynağı olduğunun bilinci ile şeffaflık ve bankacılık etiğine uygunluk ilkeleri doğrultusunda benimsediği çağdaş insan kaynakları yönetim sistemini 2012 yılında da geliştirerek uygulamaya devam etmiştir.

2.2.5. 2013 Yılında Ziraat Bankası

Hükümetler azgelişmiş bölgeleri güçlendirmek amacıyla çeşitli önlemler almışlardır. Mesela, hükümetler, az gelişmiş bölgeleri desteklemek ve informal sektörden kurtarmak amacıyla, kârlılık amacı dışında, banka şubeleri açmışlar ve ucuz tarım ve işletme kredileri vermişlerdir (Türkiye'de Ziraat ve Halk bankası örneğinde olduğu gibi) ve bu da normal olmayan sektörün kredi miktarında bir azalmaya yol açmıştır. Fakat hükümet destekli bu kredi programların da iki temel sorun tespit edilmiştir: Birincisi, geri ödememe oranlarının çok yüksek olması, ikincisi ise bu programlardan faydalananların genellikle zengin çiftçi ve esnaf kesimlerinin olmasıdır.[114]

T.C. Ziraat Bankası'nın ödenmiş sermayesi 2.500.000.000. TL olup, tamamı T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı'na aittir. Yönetim Kurulu Başkan ve Üyeleri,

[114] Neşe, Erim, Armağan, Türk, Finansal Gelişme ve İktisadi Büyüme, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (10), 2005 / 2: 21-45

Denetim Kurulu Üyeleri ile Genel Müdür ve Yardımcıları, Banka'da hisse sahibi değildir.[115]

Ziraat Bankası; sigortadan finansal kiralamaya, yatırım hizmetlerinden portföy yönetimine kadar bir çok alanda faaliyet gösteren finansal hizmet iştirakleri ile müşterilerine geniş bir ürün yelpazesinde hizmet sunmaktadır.

Banka'nın faaliyet amacı ana sözleşmesinde mevduat kabulü dahil her türlü bankacılık faaliyetlerinin yürütülmesi olarak saptanmıştır. Banka bu amaçla Bankacılık Kanunu ve diğer mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla Türk parası ve döviz üzerinden her türlü nakdi ve gayri nakdi krediler açmak, yerel ve uluslararası finans piyasalarında kullanılan finansal ürünlerin ihracına, alınmasına, satılmasına aracılık etmek, yatırım bankacılığı işlemleri yapmak, yurtiçi ve yurtdışı vadeli piyasalarda alım ve satım işlemi yapmak, bankalar arası para piyasasından, yurtiçi ve yurtdışından fon sağlamak, her türlü sermaye piyasası işlemlerini yapmak, ithalat ve ihracat işlemlerine aracılık etmek, sigorta ve diğer finans kuruluşları acenteliği yapmak, ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde yurtiçi ve yurtdışında bankaların kurabilecekleri veya ortak olabilecekleri her türlü ortaklığa iştirak etmek ya da bu amaçla yeni ortaklıklar kurmak, her çeşit taşınır ve taşınmaz malları, sınai ve fikri hakları, intifa, irtifak ve üst hakkı gibi sınırlı ayni ve şahsi alacak haklarını iktisap etmek ve iktisap ettiği mal ve hakları satmak, devretmek, bu mal ve haklar üzerinde rehin ve ipotek tesis etmek, tesis edilmiş rehin ve ipotekleri fek etmek gibi her türlü tasarrufi işlemleri yapmak, kira ve satış vaadi sözleşmelerini tapuya şerh etmek gibi her türlü faaliyette bulunur.[116]

Banka, 31 Mart 2013 tarihi itibarıyla, yurt içinde 5 Kurumsal Şube, 27 Ticari Şube, 79 Girişimci Şube, 1390 Şube ve 2 Mobil Araç olmak üzere toplam 1503 Şube (31 Aralık 2012: yurt içinde 5 Kurumsal Şube, 27 Ticari Şube, 77 Girişimci Şube, 1316 Şube, 32 Büro, 31 Özel İşlem Merkezi, 2 Mobil Şube olmak üzere toplam 1490 Şube), yurt dışında 21 Şube ve 4 Altşube (ABD'de New York, İngiltere'de Londra, Gürcistan'da Tiflis Şubesi ile Batum Altşubesi, Irak'ta Bağdat ve Erbil, Yunanistan'da Atina, Gümülcine, İskeçe ve Rodos Şubeleri, Bulgaristan'da Sofya Şubesi ile Filibe, Kırcaali ve Varna Altşubeleri, Suudi Arabistan'da Cidde Şubesi, KKTC'de Lefkoşa,

[115] 2013 yılı 2. Çeyrek Ara Dönem Faaliyet Raporu
[116] T.C Ziraat Bankası, 150. yılında 1863 Yılından Bugüne Ziraat Bankası, Ankara, Ziraat Bankası Matbaası, 2012, s.4,

Girne, Güzelyurt, Gazimağusa, Gönyeli, Akdoğan, Yakın Doğu Üniversitesi, Karaoğlanoğlu, Karakum ve İskele Şubeleri) olmak üzere toplam 25 ve genel toplamda 1528 Şubesinin yanı sıra İran'da Tahran Temsilciliği ile faaliyet göstermektedir. Banka'nın faaliyet bölümleri organizasyonel ve iç raporlama yapısına ve TFRS 8 "Faaliyet Bölümleri" hükümlerine uygun olarak belirlenmiştir. Banka, bireysel, kurumsal, ticari ve girişimci bankacılık ile tarımsal bankacılık, yatırım bankacılığı, proje finansmanı ve uluslararası bankacılık alanlarında faaliyet göstermektedir. Bireysel bankacılık alanında Türkiye'nin en büyük şube ağına sahip bankası olarak mevduat, tüketici kredileri, riski bankaya ait olmayan fon kaynaklı krediler, kredi kartları, otomatik ödeme, çek-senet, havale, döviz alım - satımı, internet bankacılığı, mobil bankacılık, kiralık kasa ve sigorta aracılık hizmetleri sunulmaktadır. Ayrıca, kamu bankası olunması nedeniyle üstlenilen bir takım hizmetlerin de Banka'nın kârlılığını artırmak üzere değerlendirilebilmesini teminen Banka mevcut ürünlerini iyileştirip geliştirmekte ve yeni bankacılık ürünleri tasarlamaktadır. Banka merkezi yapı bünyesinde çalışmakta olan "Finart" bilgi işlem sistemi çağdaş bankacılığın gerektirdiği müşteri ihtiyaçlarına cevap verebilecek teknolojik altyapıyı sağlamaktadır.[117] Banka kurumsal, ticari ve girişimci bankacılık alanında büyük ölçekli kurumsal müşterilere ve orta-küçük ölçekli şirketlere Türk Parası ve döviz bazında işletme, orta ve uzun vadeli yatırım, dış ticaret finansman kredileri; akreditif ve teminat mektupları sağlamakta, proje finansmanı, diğer kurumsal finansman, döviz alım satımı ve bankacılık hizmetleri sunmaktadır. Türkiye'de tarım sektörünün finansman ihtiyacını karşılayan temel mali kurum olarak Banka; bitkisel ve hayvansal üretim, su ürünleri ve tarımsal mekanizasyon konularında doğrudan üreticilere ve Tarım Kredi Kooperatiflerine kendi kaynaklarından kullandırdığı tarımsal işletme ve yatırım kredilerinin yanı sıra, kullandırımına aracılık ettiği çeşitli fon kaynaklı krediler vasıtasıyla, tarım sektöründe faaliyet gösteren kişi ve kurumlara mali destek sağlamaktadır.

Yatırım bankacılığı işlemleri; Finansal Piyasalar ve Aktif Pasif Yönetimi ve Ekonomik Araştırmalar Bölüm Başkanlıkları tarafından yürütülmektedir. Anılan birimler tarafından Banka'nın ulusal ve uluslararası organize ve tezgah üstü piyasalarda likiditesi değerlendirilmek suretiyle Türk Parası, döviz ve menkul kıymet alım-satım faaliyetleri gerçekleştirilmekte, Banka'nın ihtiyacına yönelik olarak Türk Parası ve yabancı para kaynak temin edilmektedir. Banka'nın ilgili birimleri tarafından menkul kıymetlerin alım

[117] T.C Ziraat Bankası, 150. yılında 1863 Yılından Bugüne Ziraat Bankası, s.5

satımına, Ziraat Yatırım Menkul Değerler A.Ş.'nin acentesi sıfatı ile hisse senedi alım satımı ile halka arzlara ve Banka'nın ve Ziraat Yatırım Menkul Değerler A.Ş.'nin kurucusu olduğu yatırım fonlarının alım satımına aracılık yapılmakta ve bu finansal araçların kaydi olarak saklanması konularında hizmet verilmekte, repo/ters repo işlemleri gerçekleştirilmektedir. Bunların yanısıra, Banka tarafından alım satım amaçlı türev finansal işlemler (vadeli döviz alım satım işlemi ve swap para alım satım işlemleri) yapılmaktadır.[118]

Ayrıca Banka, şubeleri aracılığıyla sigorta ve diğer finans kuruluşları acenteliği yapmakta ve işlemlerden komisyon geliri elde etmektedir. Banka uluslararası bankacılık faaliyetlerini yurtdışı şube, altşube, temsilcilikleri ve yurtdışındaki iştirak yatırımları aracılığı ile gerçekleştirmektedir. Avrupa birliği ile karşılaştırıldığında Türk bankacılık sisteminin gelişim düzeyinin henüz yeterli seviyede bulunmadığı söylenebilir. 31.12.2012 tarihi itibari ile Avrupa merkez bankası verilerine göre aktif tutarı Avrupa Birliği ortalaması için 86.341 Euro olurken Türkiye'de bu tutar 5.308 Euro olarak gerçekleşmiştir. Personel başına düşen nüfus Avrupa Birliğinde 170 kişi Türkiye'de ise 403 kişidir. Şube başına düşen nüfus içinde benzer bir durum söz konusudur. Avrupa birliğinde 2087 kişiye bir şube düşerken Türkiye'de 7712 kişiye bir şube düşmektedir. Ayrıca banka sayısı açısından bakıldığında Avrupa Birliğinde 59.860 kişiye bir banka düşerken Türkiye'de bu rakam 1.597.778 kişi olmuştur.[119]

Ziraat Bankası'nın Aktif büyüklüğü 195.786 milyar TL'dir. Kredileri 2013 Eylül itibariyle 100 milyar TL'yi bulan Banka, 700 milyon dolarlık Sendikasyonu kredisi sağlandı.150 yıllık geçmişe sahip olan Ziraat Bankası 2013 yılında gerekli altyapının tamamlanması ile kredi piyasasında aktif rol almaya başladı. 195.7 milyar lirayı aşan aktifiyle Türk bankacılık sektörüne yön veren en büyük finans kurumlarından biri olan Ziraat, 2013 Eylül itibariyle kredilerin 100 milyar liraya çıkarıldı. 2012 yılsonunda yüzde 44 olan kredilerin bilançodaki payı, 2013 Eylül sonu itibarıyla yüzde 52 seviyelerine yükseldi. Bu gelişime paralel olarak menkul değerlerin payı da aynı dönemde yüzde 40'dan 34'e geriledi. Kredi ağırlıklı yapıya geçilmesiyle bilançodaki büyüme yüzde 20 seviyesinde gerçekleşti. Bankanın 2013 Eylül

---

[118] T.C Ziraat Bankası, 150. yılında 1863 Yılından Bugüne Ziraat Bankası, s.6

[119] Arasındaki İlişki: Türkiye Üzerine Ekonometrik Bir Analiz 1983-2007, Ekonometri ve İstatistik Sayı: 7 2008, s. 88-103 Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

itibarıyla mevduatları da 131.7 milyarı geçti. Bilançoda mevduatların payı yüzde 67 seviyelerine geldi. Ülkemizin hemen hemen her noktasında hizmet veren Ziraat Bankası, yurtdışındaki yaygın hizmet ağını da yapılandırmaya başladı. [120]

Tabana yaygın mevduat yapısını korurken Banka, bono/tahvil ihraçları, sendikaysan kredisi ve ikili anlaşmalar ile mevduat dışı kaynakların da geliştirmeye önem verdi. 2013 yılında 700 milyon dolar tutarında sendikasyon kredisi sağlandı. Sürdürülebilir karlılıkla büyüyen Ziraat Bankası, elde edilen karı bünyede bırakarak öz kaynakların güçlendirilmesini sağladı. [121]

2013 yılında ve sonrasında da Euro tahvil ihracı ve sendikasyon kredisi gibi mevduat dışı finansman kaynakları ile kaynak yapısı çeşitlendirilecektir. Türkiye'nin en yaygın bankası olan Ziraat Bankası, 2013 yılında da hizmet ağını genişletme çabalarını tüm hızıyla sürdürdü. Banka yurtiçinde 400' ün üzerinde ilçe ve beldede tek banka olarak, toplamda ise 1.604 şubeyle ülkemize hizmet vermeye devam ediyor. Bankanın yurtdışında da 16 ülke ve 83 noktada şube, temsilcilik ve iştirak bankaları bulunuyor. Banka, uluslararası alanda en yaygın hizmet ağına sahip Türk bankası konumunda bulunuyor.[122]

2.3. Ziraat Bankası Yurtdışı Şubeleri

2.3.1. Ziraat Bank Internatıonal A.G.

Ziraat Bank International AG, Avrupa Birliği'ndeki en büyük sermayeli Türk bankalarından biridir. Ziraat Bankası'nın yurt dışındaki en büyük iştiraki olan Banka'nın faaliyet alanları kurumsal, ticari ve bireysel bankacılıktır. Ziraat Bank International AG'nin kurumsal ve ticari bankacılık hizmetlerinin temelini, Türkiye, Almanya ve diğer AB ülkeleri arasındaki dış ticaretin finansmanına yönelik nakdi ve gayri nakdi kredi işlemleri ile Almanya'da faaliyet gösteren firmalar/ çok uluslu firmalar oluşturmaktadır. Ziraat Bank International AG, kurumsal, ticari ve bireysel

---

[120] T.C Ziraat Bankası, 150. yılında 1863 Yılından Bugüne Ziraat Bankası, Ziraat Bankası Matbaası, Ankara, 2012, s.7

[121] Türkiye Bankalar Birliği, İstatistiki Raporlar, www.tbb.org.tr

[122] T.C Ziraat Bankası, 150. yılında 1863 Yılından Bugüne Ziraat Bankası, Ziraat Bankası Matbaası, Ankara, 2012, s.2-8

bankacılığın yanı sıra sahip olduğu çağdaş ve hızlı teknik altyapı ile 49 yıldır, Almanya'da yaşayan Türk vatandaşlarının Türkiye havalelerine aracılık etmektedir. Bireysel bankacılık alanındaki faaliyetlerini sürekli geliştiren Ziraat Bank International AG'nin "Marifetli Hesap" adlı bireysel bankacılık ürünü, Almanya'nın bağımsız ve en saygın Tüketici Vakfı "Stiftung Warentest/Finanztest" tarafından 5 kez arka arkaya "Sürekli İyi" notu ile değerlendirilmiştir. Ziraat Bank International AG, etkin bir dağıtım kanalı olarak kullandığı internet bankacılığı ile müşterilerine kapsamlı hizmet sunmaktadır. 2012 yılı içinde internet bankacılığı hizmetine EBICS (Electronic Banking Internet Communication Standard) protokolü dahil edilerek, ticari ve kurumsal müşterilere daha hızlı, daha güvenli ve profesyonel internet bankacılığı yapma imkanı sunulmuştur. Alman Bankalar Birliği'nin (Bundesverband deutscher Banken e.v.) tasarruf mevduatı sigorta fonuna dahil olan Ziraat Bank International AG aynı zamanda "Entschädigungseinrichtung deutscher Banken GmbH" (Alman devletinin mevduat koruma fonu) ve Almanya'daki Yabancı Bankalar Birliği'nin (Verband der Auslandsbanken in Deutschland e.V.) de üyesidir. Ziraat Bank International AG; Frankfurt, Hamburg, Köln, Hannover, Berlin, Duisburg, Stuttgart, Münih, Nürnberg ve Essen şehirlerinde faaliyet gösteren toplam 10 şubesi ile geniş bir müşteri kitlesine hizmet sunmaktadır. 31 Aralık 2012 itibarıyla Ziraat Bank International AG'nin ödenmiş sermayesi 108 milyon Euro, özkaynakları 158 milyon Euro, aktif toplamı 972 milyon Euro, kredileri 635 milyon Euro, mevduat toplamı 804 milyon Euro'dur. 2011 yılına oranla aktif büyüklüğünde %7 artış kaydedilen Banka'da 140 personel çalışmaktadır.

2.3.2. Turkısh Zıraat Bank Bosnıa

1997 yılında faaliyete geçen Turkish Ziraat Bank Bosnia , Bosna Hersek'in tamamı yabancı sermayeli ilk bankasıdır. Banka, Federasyon genelinde 23 hizmet birimi, 32 ATM, 21 bin kredi kartı, 12 bin debit kart ve 745 POS cihazı ile kurumsal, ticari ve bireysel müşterilerine tüm bankacılık ürün ve hizmetlerini sunmaktadır. Banka'nın 2012 yıl sonu itibarıyla 171 personeli bulunmaktadır. Küresel finansal krizden yoğun olarak etkilenen ülkede Turkish Ziraat Bank Bosnia d.d., kârlılığını istikrarlı olarak sürdürme başarısını göstermiştir. Turkish Ziraat Bank Bosnia d.d.'nin 31 Aralık 2012itibarıyla toplam aktifleri 155,2 milyon dolara, kredileri 98,3

milyon dolara, mevduatı 78 milyon dolara, özkaynakları ise 48 milyon dolara ulaşmıştır.

2.3.3. Ziraat Bank (Moscow) CJSC

Ziraat Bank (Moscow) CJSC 1993 yılında Moskova'da faaliyetlerine başlamıştır. Rus ve Türk vatandaşlarının her türlü bankacılık ihtiyacını karşılamayı hedefleyen Banka, müşteri odaklı hizmet anlayışı ile çalışmalarına devam etmektedir. Ziraat Bank (Moscow) CJSC, Rusya'da faaliyet gösteren Türk sermayeli firmaların yanı sıra, Rus şirketlerine de ticari, kurumsal ve gayrinakdi kredi alanlarında hızlı, kaliteli ve çağdaş bankacılık hizmetleri sunmaktadır. Banka'nın 2012 yıl sonu itibarıyla toplam aktifleri 73,6 milyon dolar, kredileri 50,6 milyon dolar, özkaynakları ise 32,2 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Aktif büyüklüğü ve kredilerde bir önceki yıla göre sırasıyla %37,8 ve %19,7 oranında artış sağlanmıştır.

2.3.4. Kazakhstan Zıraat Internatıonal Bank

Kazakhstan-Ziraat International Bank 1993 yılında Kazakistan'ın ilk yabancı sermayeli bankası olarak kurulmuştur. Genel Merkezi Almatı'da bulunan Banka; Almatı, Astana ve Çimkent şehirlerinde bulunan 3 şubesi ile müşterilerine hizmet sunmaya devam etmektedir. 31 Aralık 2012 tarihi itibarıyla Banka'nın aktif büyüklüğü 148,7 milyon dolar, özkaynak büyüklüğü 111,6 milyon dolar, dönem kârı ise 3,4 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2012 yılı içinde kredi portföyü 64 milyon dolara ulaşarak geçen yıla göre %131 artış gösteren Banka'nın ödenmiş sermayesi ise %48 oranında artırılmıştır. Banka'da Temmuz 2012 itibarıyla yeni bankacılık yazılımına ve internet bankacılığı uygulamasına geçilmiştir

2.3.5. Azer-Türk Bank ASC

1995 yılında kurulan Azer-Türk Bank ASC, Ziraat Bankası ve Agrarkredit QSC (Azerbaycan Cumhuriyeti)'nin ortak girişimidir. Banka; Merkez, Bakü, Gence, Nahçıvan şubeleri ile Genel Müdürlük bünyesindeki Müşteri Hizmetleri Departmanı'ndan oluşan 5 ayrı birimde hizmet sunmaktadır. Azer-Türk Bank'ın 31

Aralık 2012 tarihi itibarıyla aktif toplamı 108,6 milyon dolar, özkaynak toplamı 17,1 milyon dolar, net kârı ise 1,5 milyon dolar olarak kaydedilmiştir. Banka, müşteri memnuniyeti odaklı hizmet anlayışı, faaliyetlerindeki şeffaflık gibi nitelikleriyle Azerbaycan bankacılık sistemi içerisinde güvenilir ve itibarlı bir kurum olma özelliğini sürdürmektedir. A.C. Merkez Bankası'nın talebi doğrultusunda 2013 yılında gerçekleşecek olan özkaynak artışıyla beraber Banka'nın sektördeki konumu çok daha güçlü hale gelecektir.

2.3.6. Turkmen Turkısh JSC Bank

Turkmen Turkish Joint Stock Commercial Bank 1993 yılından bu yana Ziraat Bankası'nın iştiraki olarak Türkmenistan'da faaliyet göstermektedir. Müşterilerine her türlü bankacılık hizmetini sunan Banka, kuruluşundan bu yana Türkmenistan ve Türkiye arasındaki ekonomik, ticari ve sosyal ilişkilerin gelişmesinde önemli roller üstlenmiş, aynı zamanda Türkmenistan'ın dışa açılan kapılarından biri olmuştur. Banka, 5 döviz büfesinde gerçekleştirdiği yabancı para işlemlerinde ülkedeki en aktif banka konumundadır. Ayrıca Banka'nın sahip olduğu 5 adet Western Union noktasında da oldukça yoğun WU işlemleri yapılmaktadır. 2012 yıl sonunda Banka'nın aktif toplamı 69,5 milyon dolar, özkaynakları 13,4 milyon dolar, net kârı ise 5,4 milyon dolar olmuştur.

2.3.7. Uzbekıstan-Turkısh Bank (Utbank)

UTBANK, Ziraat Bankası ve Agrobank (Özbekistan)'ın eşit paylarda katılımı ile 1993 yılında Taşkent'te kurulmuştur. Bankacılığın tüm kollarında müşterilerine hizmet sunan UTBANK'ın 2012 yıl sonu itibarıyla aktif toplamı 64,8 milyon dolar, mevduatı 22,7 milyon dolar, özkaynakları 23 milyon dolar, net kârı ise 1,9 milyon dolar olmuştur. Haziran 2012 tarihinde ulusal kredi derecelendirme ajansından "A" notunu alarak kurumsal gücünü kanıtlayan Banka'nın görünümü "pozitif" olarak belirlenmiştir.[123]

[123] Türkiye Bankalar Birliği 2012 Faaliyet Raporu

2.3.8. Suudi Arabistan Ziraat Bank

Cidde Şubesi 14 Mart 2011 tarihinde açılmıştır. Başta Türk müteahhitlik firmalarının teminat mektubu ihtiyaçları olmak üzere, ülkede faaliyet gösteren iş adamları ile Hac ve Umre sebebiyle Suudi Arabistan'da bulunan Türk vatandaşlarının bankacılık ihtiyaçlarının karşılanması çerçevesinde hizmet sunulmaktadır. Şubenin yıl sonu itibarıyla gayri nakdi kredi hacmi 268 milyon ABD doları olmuştur.

2.3.9. Irak Ziraat Bank

İlk kez 2008 yılında Bağdat'ta şube açan Banka, 14 Şubat 2011 tarihinde bu kez Erbil kentinde ilk Türk bankası şubesini açarak hizmete başlamıştır. Banka, daha önceki yıllarda olduğu gibi 2013 yılında da bölgede faaliyet gösteren Türk müteahhitlik firmalarının teminat mektupları ile Türk firma ve işçilerinin havale işlemlerine giderek artan oranda aracılık etmeye devam etmiştir. Erbil Şubesi yılsonunda 215 milyon ABD doları gayri nakdi kredi hacmine ulaşmıştır.[124]

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE EKONOMİSİ AÇISINDAN ZİRAAT BANKASININ ÖNEMİ

Ülkemizde bankacılık sistemi, XIX. yüzyıla kadar uzanan köklü bir bankacılık geleneğine dayanır. Ancak, asıl gelişme son 20 yıl içerisinde gerçekleştirmiştir. Özellikle 1980 yılında başlayan ve ekonomimizi radikal bir biçimde etkileyen süreç, doğal olarak bankaları da çok yakından etkilemiştir. Bu dönemde uygulanmaya başlanan serbest piyasa ekonomisi her sektörde olduğu gibi, "bir hizmet sektörü olan" bankacılık sektöründe de kendini hissettirmiştir.[125]

---

[124] 2013 Ziraat Bankası Faaliyet Raporu, s.28

[125] Mustafa, İpçi, Mehmet Baha, Karan, 21. Yüzyıl Eşiğinde Türkiye'de Bankacılık Sisteminin Yapısı, Verimliliği ve Sanayi Sektörüne Katkıları, Asomedya, 2001, s.33-38

Bankaların temel ekonomik işlevleri mali aracılıktır. Bankacılık sektörünün mali işlevleri sonucu ekonomide ödünç verilebilir fon arzı ve fon talebi artar, bunun sonucunda mali piyasanın hacmi genişler, milli gelir ve istihdam artar. Bankaların makroekonomik açıdan önemli işlevi de, mali sisteme çekilen fonların ekonomik kalkınmaya en yüksek katkıyı sağlayacak alan ve sektörlere yöneltilmesidir. Ayrıca ekonomide etkili bir para politikasının uygulanması, ülkenin dış ekonomik ilişkilerinin gelişmesi ve dünya ile bütünleşmesi de, ancak gelişmiş bir bankacılık sektörü ile mümkündür[126].

Türk Bankacılık Sisteminde, bankaların kuruluş amaçlarına göre değişen ve kanunlarla şekillenen farklı faaliyet alanları söz konusudur. Bu farklılığa rağmen bankaların yerine getirdikleri temel işlevler; "eldeki paranın muhafaza edilebileceği güvenli bir yer sağlamak, tedavüldeki paranın toplanması ve ödenmesi işlemlerini yerine getirmek, ticari senetleri ıskonto veya tahsil etmek gibi işlevleri vardır [127]

Türkiye'de fon akımlarının önemli bir bölümü bankacılık kesimi üzerinden yapılmaktadır. Son yıllarda banka dışı mali kurumların sayı ve büyüklüğü artma eğiliminde olmakla birlikte, bankacılık sektörü toplam mali sektör aktifleri içinde yüzde 75 civarında paya sahip bulunmaktadır. Banka dışı diğer mali kuruluşların önemli bir kısmının bankaların iştirakleri olduğu düşünüldüğünde mali sektörde bankaların ağırlığının daha da yüksek olduğu görülmektedir.[128]

Finansal gelişmişlik genellikle mali varlıkların milli gelir içindeki büyüklüğü ile ifade edilir. Bankacılık sektörü, Türk mali sistemi içinde yaklaşık yüzde 80'lik bir paya sahip olmakla birlikte, sektörün toplam aktifinin, mevduatının ve kredi hacminin milli gelir içindeki payı, AB ve aday ülkelerin çok gerisindedir. Bu durum sektörün yeterince gelişemediğini, kamu sektörünün payının halen yüksek olduğunu ve bankaların aracılık fonksiyonlarını gerektiği şekilde yerine getiremediğini göstermektedir[129]

---

[126] İbrahim, Arslan, Sevda, Yapraklı, Banka Kredileri ve Enflasyon, 2008
[127] Hakan, Sakar, Genel Bankacılık Bilgileri, Strata Yayıncılık, İstanbul, 2000, s.20
[128] BDDK, Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu, BDDK Raporları, Temmuz 2002a.
[129] Dinçer, Sabancı, "AB Bankacılık Sektöründe Yarın", Görüş Dergisi, TÜSİAD, Ekim 2004.

Türk Bankacılık Sektörünün toplam aktif büyüklüğü AB'nin 10 yeni üyesinin tümünden büyük olmakla birlikte, AB geneli itibariyle karşılaştırıldığında küçük kalmaktadır. AB-25 ortalaması 1,3 trilyon Euro iken Türkiye'deki toplam aktif büyüklüğünün 0,3 trilyon Euro civarındadır. AB genelindeki aktif büyüklüğünün yüksek oluşunda uzun süreli makroekonomik ve siyasi istikrar, sermaye birikimi, uygun düzenleme ve denetim çerçevesi, GSMH'nin büyük oluşu ve AB ölçeğinde sağlanan entegrasyonun yarattığı sinerji etkisi gibi faktörler etkili olmuştur.[130]

Uzun süreli makroekonomik ve siyasi istikrar, sermaye birikimi, uygun düzenleme ve denetim çerçevesi, yüksek gelir düzeyi ve sağlanan entegrasyonun yarattığı sinerji, AB'deki bankacılık sektörlerinin başlıca üstünlükleri olarak karsımıza çıkmaktadır. [131]

Geçmişte bankacılık sektörünün mali aracılık fonksiyonunu etkin bir biçimde yerine getirememesinde etkili olan faktörler ise söyle sıralanabilir. Makroekonomik istikrarsızlık, yüksek kamu açıkları, kamu bankalarının sistemi çarpıtıcı etkileri, risk algılama ve yönetiminin zayıflaması.[132]

Bugüne kadar Türk Ticari Bankacılık Sektöründe, kamu ve özel sermayeli bankalar arasındaki rekabet genellikle piyasa şartlarından daha çok piyasa dışı şartlarca yönlendirilmiştir. Ayrıca büyük bankaların kendi aralarında piyasa paylarını belirlemiş olmalarından ötürü, dinamik bir piyasa yapısı bulunduğunu söylemek zordur. Gerek yeni yapılan bankacılık düzenlemeleri, gerekse ekonomik istikrar arayışları sürecinde uluslararası otoritelerin telkinleriyle, önümüzdeki dönemde aksak rekabete yol açan şartların giderilmesi beklenmektedir. Belirtmek gerekir ki, içinde bulunduğumuz konjonktür de serbest rekabete dayalı bir şekilde bankacılık piyasasının yeniden yapılandırılmasını zorunlu kılmaktadır.[133]

---

[130] BDDK, Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, 2006
[131] BDDK, Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, 2007
[132]BDDK, Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı, Gelişme Raporu, BDDK Raporları, Temmuz 2002/A
[133]Tunay, K.B. Finansal Sistem: Yapısı, İsleyişi, Yönetimi ve Ekonomisi, Birsen Yayınevi, İstanbul, 2005, s.235

Ticari bankacılık piyasası, rekabet türüne göre bölümlere ayrılmış durumdadır. İlk piyasa bölümünde; toplam aktif, kredi ve mevduat hacmi geniş olan ve aynı zamanda yaygın şube ağına sahip bankalar yer almaktadır. İkinci piyasa bölümünde orta ölçekli, şube ağı çok geniş olmasa da büyüme eğilimi içindeki bankalar bulunmaktadır. Üçüncü bölümde ise başta yabancı bankalar olmak üzere toptancı bankacılık yapmak için kurulmuş, sektörde ağırlığı olmayan bankalar rekabet etmektedir.[134]

Türkiye'deki banka sayısı, AB üyesi ülkeler genelindeki kredi kuruluşları sayısı karsısında nispeten düşük kalmakla birlikte, Türkiye'deki bankaların yaygın bir şube ağıyla çalıştığı görülmektedir.

1992 yılından günümüze gelindiğinde, banka sayısındaki azalmaya karşın banka şubelerinin ve personel sayılarının artış seyrinde olması son derece dikkat çekicidir. Bankaların şube bankacılığına ağırlık vermesinin nedenlerinin başında sektörel rekabetin yoğunlaşmasıyla bankaların müşterileri ile olan ilişkilerini geliştirme çabasına girmeleri gelmektedir. Yaygın şube ağları müşteriler açısından banka hizmetlerine erişimi kolaylaştıran ve hızlandıran bir faktördür. Bankalar bu süreçte pazar paylarını ve işlem hacimlerini arttırmak amacıyla fiyat rekabeti yanında fiyat dışı rekabet aracı olarak şubeleşme yoluna gitmişlerdir. Türk Bankacılık Sektörünün karlılık göstergelerini ortaya koymaktadır. Genel olarak Türk Bankalarının yüksek karlarlar faaliyet gösterdikleri söylenebilir. Bunda Türkiye'de faiz oranlarının nispeten yüksek olması etkili olmaktadır. Diğer taraftan ülkemizde finans kesiminin bankalar ağırlıklı olması ve banka dışı alternatif finans kurumlarının sınırlılığı bankalara genel anlamda bir piyasa gücü kazandırarak karlılıklarını beslemektedir. 2001 yılında yaşanan kriz tüm banka gruplarının Aktif Karlılıklarının ve Özkaynak Karlılıklarının negatif olmana, Net Faiz Marjlarının diğer yıllara oranla yüksek olmasına karşın bankaların yılı zararla kapatmalarının nedeni ise Kasım 2000 ve Şubat 2001 dönemlerinde yaşanan krizlerdir.[135]

---

[134]Gamze, Göçmen Yağcılar, Türk Bankacılık Sektörünün Rekabet Yapısının Analizi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İşletme Bölümü Doktora Tezi, 2010, s.130-131

Aktif büyüklüğü ile özkaynak büyüklüğü konusunda Redmond ve Bohnsack çalışması ile benzer sonuçlara varılmıştır. Buna göre aktif büyüklüğü ile özkaynak büyüklüğünün bankaların aktif karlılığı (ROA) ve özkaynak karlılığı (ROE) üzerinde pozitif etkisi olduğu saptanmıştır. Ancak aktiflerdeki büyüme ile özkaynaktaki büyümenin sadece özkaynak karlılığı üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu aktif karlılığı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı tespit edilmiştir.

Karlılık üzerine etkisi incelenen bir kavram olan büyüklük, işletmeler açısından tek bir zamanda işletme iriliğinin bir göstergesidir. Bu bağlamda büyüklüğün çeşitli göstergeleri bulunabilir. En genel kabul görmüş büyüklük göstergeleri olarak çalışan sayısı, aktif hacmi, satış hacmi, üretim miktarı, yıllık net kar, özkaynak gibi faktörler kullanılmaktadır. Bu göstergeler işletmenin tek bir zamandaki iriliği ile ilgiliyken büyüme farklı zaman aralıklarında büyüklük ölçütündeki değişimi ile ifade edilmektedir.[136]

Genel olarak büyüme ve büyüklük değişkenleri ile karlılık arasında pozitif bir ilişki olduğu kabul edilmektedir. Chen ve Zhau, toplam satışların doğal logaritması ile ölçtükleri büyüklük değişkeni ile karlılık arasında pozitif bir ilişki elde etmişlerdir

Mevduat şeklinde borç toplayan bankaların aktif karlılığı ve özkaynak karlılığı, toplanan bu borçların nasıl değerlendirildiğini göstermektedir. Analiz sonuçlarına göre aktif karlılığı ile özkaynak karlılığı (ROA)'nın gecikmeli değerlerinin tüm modellerde anlamlı ve pozitif sonuçlar vermesi elde edilen karların kalıcılığını göstermektedir. Buna göre belirli bir dönemde kar elde etmek bir sonraki dönem içinde kar elde edilebileceğini göstermektedir.[137]

---

[136]Ömer, İskenderoğlu, İşletmelerin Büyümesinde Büyüklüğün Etkisi: Türkiye İçin Bir İnceleme, Nobel Kitabevi, Adana, 2008, s.4

[137]Ömer, İskenderoğlu, Erdinç Karadeniz, Eyüp Atioğlu, Türk Bankacılık Sektöründe Büyüme, Büyüklük ve Sermaye Yapısı Kararlarının Karlılığa Etkisinin Analizi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, Nisan 2012, 7(1), s.306

3.1 Ziraat Bankasının 2009-2013 Yılları Arasındaki Büyüme ve Kârlılık Oranları

T.C. Ziraat Bankası'nın temelleri Osmanlı Devletinin son dönemlerinde atılmış ve Türkiye Cumhuriyetinin imarında önemli rol almıştır. Pek çok gelişmekte olan ülkedeki benzerleri gibi T.C. Ziraat Bankası da devlet eliyle kurulmuş ve her dönemde birtakım avantajlar elde etmenin yanında birtakım yükler yüklenme durumunda kalmıştır.[138]

T.C. Ziraat Bankası ekonomik politikalardan etkilenmenin yanında çoğu zaman bu politikaları uygulama araçlarından birisi olmuştur. Yüksek kamu borçlanma gereğinin karşılanmasında, piyasalara likidite sağlanmasında, bankaların kredi imkânlarının kontrol edilmesi gerekirse yönlendirilmesinde banka önemli rol oynadığı gibi devlet adına yapılması gerekli olan ödeme ve tahsilatlarda kamu veznedarı gibi çalışmaktadır. T.C. Ziraat Bankası Merkez Bankası'nın şubesinin bulunmadığı yerlerde diğer bankalara nakit sağlama görevini de yüklenmektedir.

Türkiye'de kamu bankalarının sayısı azalmış olsa da sektör içindeki ağırlıkları hala belli bir öneme sahiptir. Kamu bankaları ile ilgili olarak yapılan finansal etkinlik analizlerinde Ziraat Bankasının en büyük kamu bankası olmasının yanında finansal açıdan da en etkin birim olduğu tespit edilmektedir. Halk Bankası da finansal etkinliği yüksek olarak tespit edilmektedir. Vakıflar Bankasının kamu bankaları arasında etkinliği en düşük banka olarak tespit edilmektedir. Mevduat toplama ve kredi dağıtma yönünden büyük hacimli banka olmak finansal etkinliği olumlu yönde etkilemektedir.[139]

---

[138]Tunay, Batu, vd. Türkiye'de Kamu Bankacılığı ve Sektör Üzerindeki Etkileri, Ekonomik Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1997, s.142

[139] Ersan Özgür, *Kamu Bankalarının Finansal Etkinliği*, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt.X, Sayı 3, 2008, s.12

3.1.1 2009 Yılı Bankacılık Sektörlerinde Bilanço Kalemleri

Global ekonomik krizin Türk bankacılık sektörü üzerindeki etkisi sınırlı kalmıştır. Bankacılık sektörünün 2000'li yılların hemen başında yaşadığı yeniden yapılanma ve kapsamlı değişim, 2009 yılında global ekonomik krizin sektör üzerindeki etkilerinin sınırlı kalmasında önemli rol oynamıştır. Güçlü özkaynak ve kaliteli bilanço yapısı kadar doğru ve etkin çalışan gözetim ve denetim mekanizmaları ile risk yönetimi uygulamaları da sektörün dışsal şoklara direncini ve gücünü belirleyen konuların arasında yer almıştır.

Kriz ile birlikte Türk bankalarının en çok etkilendiği alan yurt dışı kaynaklara erişim imkânları ve bu kaynakların hızla yükselen maliyetleri olmuştur. Bankalar, 2009 yılında yeni kredi kullandırma konusunda eskiye oranla çok daha titiz ve riske duyarlı bir davranış sergilemişlerdir. 2009 yılı sektörün özkaynaklarını ve kârlılığını güçlendirdiği bir yıl olmuştur. 2009 yılında bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü %14 artış kaydetmiştir. Geçtiğimiz yıllara kıyasla daha ihtiyatlı davranmayı tercih eden bankalar, 2009 yılında ağırlıklı olarak menkul değer yatırımlarına yönelmişlerdir. Diğer taraftan banka bilançolarının gerek aktif, gerekse pasif tarafında yabancı para kalemlerin payının azaldığı ve TL kalemlere ağırlık verildiği gözlenmektedir. 2009 yılında sektörün toplam kredileri %6,4 artarak 396,6 milyar TL'ye yükselmiştir. Kredilerde meydana gelen artışın önemli bir kısmı dördüncü çeyrekte gerçekleşmiştir. Türleri bazında en fazla artış %10,9 ile bireysel kredilerde yaşanırken, KOBİ kredileri %0,9 azalmıştır. 2008 yılsonunda %3,6 olan kredilerin takibe dönüşüm oranı, Aralık 2009 itibarıyla %5,2'ye yükselmiştir. Bankaların en önemli fon kaynağı olan mevduatın pasif içerisindeki payı geçtiğimiz yılsonuna göre aynı kalırken, mevduata alternatif kaynak olan repo işlemlerinden sağlanan fonlar önemli oranda artış göstermiştir. Küresel krizin etkileriyle yurt dışı kaynak temininde yaşanan olumsuzluklar, alınan kredilerde azalmaya neden olurken diğer taraftan vadesi gelen kredilerin geri ödemesinde herhangi bir zorluk yaşanmamıştır. Bunların yanı sıra geçtiğimiz yıl, banka kârlarının bir kısmının bünyede tutulması, nakit sermaye artışları ve bu dönemde yüksek seyreden banka kârları sektörde özkaynakların artmasına neden olmuş, pasif içerisinde özkaynakların payı artarken sermaye yeterliliği oranı %18'den %20,6'ya

yükselmiştir. 2009 yılsonunda bankacılık sektörü dönem net kârı, %50,3'lük artışla 20,2 milyar TL olmuştur. Takipteki alacaklar özel karşılık giderlerindeki yüksek artışa rağmen, net faiz gelirleri ile kambiyo işlem kârlarındaki artışlar, dönem net kârının artmasını sağlayan ana unsurlardır.

T.C. Ziraat Bankası'nın toplam aktifleri 2009 yılı sonunda 125 milyar TL'ye, toplam kredileri 37 milyar TL'ye ulaşmıştır. Diğer taraftan T.C. Ziraat Bankası, sektörde en yüksek mevduata sahip banka olma konumunu bu zorlu dönemde de korumuştur. T.C. Ziraat Bankası'nın geçen yılın aynı döneminde 83,9 milyar TL olan toplam mevduatı %17 artışla 98,5 milyar TL'ye yükselmiştir. 2009 yılında Banka'nın mevduat sektör payı %18,4, tasarruf mevduatı sektör payı ise %25 olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılında sektördeki en büyük işlem hacmini gerçekleştiren T.C. Ziraat Bankası'nda günlük işlem adedi, emekli maaşı ve doğrudan gelir desteği ödemeleri de dahil olmak üzere ortalama 1,7 milyonu aşmıştır.

Aktif büyüklüğünde yeni bir eşik 2009 yılının sonunda 125 milyar TL'ye ulaşan aktif büyüklüğü, Türk bankacılık sektörü açısından yeni bir eşiğe işaret etmektedir.

Kâr rekortmenliğinde altıncı yıl 2009 yılında da sektörün kâr liderliği konumuna ulaşan T.C. Ziraat Bankası, son beş yıldır elinde bulundurduğu bu unvanı altıncı yıla taşımanın gururunu yaşamıştır. 2009 yılında sektör kârının yaklaşık beşte birini tek başına üreten T.C. Ziraat Bankası, 4.417 milyon TL vergi öncesi kâr ve 3.511 milyon TL net kâr kaydetmiştir.[140]

2009 yılında bankacılık sektörünün toplam kâr rakamında %50,3'lük bir artış görülürken, T.C. Ziraat Bankası'nın kârı sektör ortalamasının üzerinde ve %64,5 oranında büyümüştür. 2009 yılsonu itibarıyla Banka'nın aktif kârlılığı %3,1, özkaynak kârlılığı ise %40,4 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranlar, sırasıyla %2,6 ve %20,5 olan sektör ortalamalarının üzerindedir.

---

[140] 2009 yılı Ziraat Bankası Faaliyet Raporları

TABLO 2: 31.12.2009 İtibariyle Mevcut Bankaların Bilanço Kalemleri

Banka	Toplam Aktifler	Toplam Krediler ve Alacaklar*	Toplam Mevduat	Toplam Özkaynaklar	Ödenmiş Sermaye	Net Dönem Kar/Zararı
T.C Ziraat Bankası	124.529	36.725	98.529	10.354	2.500	3.511
Türkiye İş Bankası	113.223	48.335	72.177	13.494	3.080	2.372
T. Garanti Bankası	105.462	49.733	62.808	13.316	4.200	2.962
Akbank	95.309	39.718	55.851	14.191	3.000	2.726
T. Vakıflar Bankası	64.798	34.573	44.652	7.381	2.500	1.251
Yapı ve Kredi Bankası	64.560	37.858	40.833	8.267	4.347	1.355
T. Halk Bankası	60.650	32.458	43.950	5.760	1.250	1.631
Finans Bank	29.318	17.546	20.268	3.627	1.575	650
Denizbank	21.205	14.171	11.636	2.630	716	532
ING Bank	15.233	11.005	9.553	1.950	1.735	187
Türk Ekonomi Bankası	15.064	8.991	9.422	1.649	1.100	210
HSBC Bank	13.850	8.751	8.920	2.494	652	246
Fortis Bank	11.274	6.953	5.809	1.961	1.050	111
Şekerbank	8.955	4.906	6.640	1.249	500	152
İller Bankası	8.009	6.175	0	6.224	4.689	345
T. Sınai Kalkınma Bankası	6.905	3.820	0	1.041	600	175
Türk Eximbank	6.488	3.909	0	3.657	2.000	342
Citibank	4.878	2.086	3.615	852	34	76
Eurobank Tekfen	3.857	1.264	1.852	442	380	22
Anadolubank	3.829	2.430	2.464	631	410	120
Alternatif Bank	3.629	2.726	2.548	435	300	62
Tekstil Bankası	2.133	1.576	1.450	468	420	13
Deutsche Bank	1.910	69	569	412	135	106
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası	1.595	1.204	0	445	337	27
İMKB Takas ve Saklama Bankası	1.491	7	0	280	60	38
Türkiye Kalkınma Bankası	1.287	802	0	499	160	26
The Royal Bank of Scotland N.V.	1.198	190	732	359	108	70
Turkland Bank	1.145	722	842	215	170	2
Millennium Bank	1.071	727	890	122	203	-18
Turkish Bank	1.026	233	529	152	80	1
Arap Türk Bankası	966	350	179	282	240	25
Birleşik Fon Bankası	807	12	28	633	461	55
Aktif Yatırım Bankası	578	297	0	171	155	9

WestLB AG	556	36	247	155	54	30
Bank Mellat	395	227	125	74	54	18
Société Générale	360	157	116	23	68	-16
Merrill Lynch Yatırım Bank	207	0	0	48	50	8
JPMorgan Chase Bank	199	0	8	171	100	23
Nurol Yatırım Bankası	175	95	0	53	45	2
GSD Yatırım Bankası	103	79	0	67	50	3
Diler Yatırım Bankası	94	85	0	81	60	7
Habib Bank Limited	73	13	10	40	30	3
Credit Agricole Yatırım Bankası	64	0	0	53	40	10
Adabank	51	0	7	43	80	1
Taib Yatırım Bank	25	0	0	16	27	-3
Toplam	**798.533**	**381.013**	**507.258**	**106.467**	**39.803**	**19.477**

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği 2009 Faaliyet Raporları

3.1.2 2010 Yılı Bankacılık Sektörlerinde Bilanço Kalemleri

2010, bankacılık sektörü açısından olumlu gelişmelerle dolu bir yıl olmuştur. yıl sonunda kredilerin toplam aktif içindeki payı %53'e, yıllık artış hızı ise %34'e yükselmiştir. Aynı dönemde, toplam kredi hacmi 532 milyar TL, mevduatın krediye dönüşüm oranı ise % 82,2 olmuştur. 2010 yılsonu verilerine göre sektörün sermaye yeterliliği oranı %19 olarak gerçekleşmiştir. Bankacılık sektörü dönem net kârı ise 2009 yılı sonuna oranla %10'luk artışla 22,1 milyar TL olmuştur.

T.C. Ziraat Bankası 2010 yılı sonunda sektör ortalamasının üzerinde bir artışla (%21,4) 151 milyar TL'lik aktif büyüklüğüne ulaşmış, toplam kredilerini 57,4 milyar TL'ye yükseltmiştir. 2010 yılında T.C. Ziraat Bankası'nın kullandırdığı kredilerin sektör payı %10,6 olmuştur. Tasarruf mevduatında sektörde %24'lük bir paya sahip olan T.C. Ziraat Bankası, toplam mevduattaki lider konumunu 2010 yılında da açık fark ile sürdürmüştür. Geçen yılın aynı döneminde 98,5 milyar TL olan toplam mevduatını %27,7 artışla 125,8 milyar TL'ye yükselten Banka'nın mevduat sektör payı %18,4'ten %19,4'e ulaşmıştır. 2010 yılında operasyonel işlemlerde verimliliğini artırarak sektörde tüm zamanların işlem rekorunu kıran T.C. Ziraat Bankası'nın bir günlük işlem adedi, 3,5 milyona ulaşmıştır. 3.713 milyon TL'lik net kâr 2009 yılında sadece bankalar arasında değil, bütün iktisadi müesseseler arasında en çok kâr eden kuruluş olan T.C. Ziraat Bankası, kaydettiği

3.511 milyon TL'lik net kârını 2010 yılında %5,7'lik bir artışla 3.713 milyon TL'ye yükseltmiştir. Banka, böylece sektörün kar lideri olma unvanını bir yıl daha ileriye taşımış olmaktadır. T.C. Ziraat Bankası'nın vergi öncesi kârı 4.469 milyon TL olmuştur. T.C. Ziraat Bankası'nın 2010 yılı aktif kârlılığı %2,8, özkaynak kârlılığı ise %31,8 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranlar, sırasıyla %2,5 ve %18,1 olan sektör ortalamalarının üzerindedir.[141]

TABLO 3: 31.12.2010 İtibariyle Mevcut Bankaların Bilanço Kalemleri

Banka	Toplam Aktifler	Toplam Krediler ve Alacaklar	Toplam Mevduat	Toplam Özkaynaklar	Ödenmiş Sermaye	Net Dönem Kar/Zararı
T.C Ziraat Bankası	151.160	57.443	125.796	13.458	2.500	3.713
Türkiye İş Bankası	131.796	64.232	88.260	17.014	4.500	2.982
Türkiye Garanti Bankası	123.963	64.827	72.658	16.475	4.200	3.145
Akbank	113.183	52.896	67.167	17.565	4.000	2.857
Yapı ve Kredi Bankası	84.776	52.615	52.725	10.318	4.347	2.060
Türkiye Vakıflar Bankası	73.962	44.861	47.701	8.559	2.500	1.157
Türkiye Halk Bankası	72.942	44.296	54.782	7.445	1.250	2.010
Finans Bank	38.087	24.859	24.431	5.208	2.205	915
Denizbank	27.660	18.459	15.793	3.141	716	458
Türk Ekonomi Bankası	19.031	11.753	11.999	1.813	1.100	300
HSBC Bank	17.737	9.672	10.703	2.700	652	243
ING Bank	17.299	12.184	9.330	2.085	1.899	112
Fortis Bank	12.133	8.229	6.266	1.925	1.050	22
Şekerbank	11.369	7.006	7.699	1.400	750	170
İller Bankası	9.677	6.670	0	7.377	5.905	240
T. Sınai Kalkınma Bankası	7.912	4.773	0	1.264	700	212
Türk Eximbank	6.289	4.159	0	3.629	2.000	256
Citibank	6.284	2.302	4.339	936	34	87
Anadolubank	4.489	3.027	2.637	756	600	123
Alternatif Bank	4.259	3.246	2.442	462	300	28
Eurobank Tekfen	4.151	1.621	1.889	448	380	15
Deutsche Bank	3.051	169	1.790	385	135	-6
Tekstil Bankası	2.573	1.871	1.791	496	420	14
Bank Mellat	1.835	1.119	463	100	54	26
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası	1.625	1.127	0	468	337	25

[141] 2010 Yılı Ziraat Bankası Faaliyet Raporu

Türkiye Kalkınma Bankası	1.597	1.178	0	514	160	21
Turkland Bank	1.510	1.003	1.143	219	170	2
İMKB Takas ve Saklama Bankası	1.505	20	0	298	60	28
Aktif Yatırım Bankası	1.479	722	0	214	163	35
WestLB AG	1.195	50	59	175	54	20
Arap Türk Bankası	1.141	496	319	306	240	24
The Royal Bank of Scotland N.V.	1.137	251	485	380	108	23
Turkish Bank	1.030	414	643	156	80	3
Millennium Bank	902	640	750	107	203	-15
Birleşik Fon Bankası	791	3	25	580	461	2
JPMorgan Chase Bank N.A.	702	0	502	192	100	21
Société Générale	674	351	67	92	133	4
Merrill Lynch Yatırım Bank	339	0	0	62	50	15
Nurol Yatırım Bankası	217	119	0	56	45	0
GSD Yatırım Bankası	105	91	0	71	50	5
Diler Yatırım Bankası	103	88	0	84	60	3
Habib Bank Limited	75	21	20	41	30	1
Credit Agricole Yatırım Bankası	66	0	0	59	40	6
Adabank	51	0	7	44	80	1
Taib Yatırım Bank	14	0	0	13	27	-4
Toplam	**961.876**	**508.862**	**614.681**	**129.087**	**44.848**	**21.360**

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği 2010Faaliyet Raporları

3.1.3. 2011 Yılı Bankacılık Sektörlerinde Bilanço Kalemleri

2011 yılında faiz oranlarında artış eğilimi, para politikalarında sıkılaşma sonucu fon maliyetlerinin artması, pasifin yeniden fiyatlama periyodunun aktiften kısa olması nedeniyle bankacılık sektörü net faiz marjı daralmıştır. Personel ve diğer faiz dışı giderlerde artış ile karşılık giderleri de sektör kârını düşüren unsurlar arasında yer almıştır. Kârlılıkta azalış, aktif ve özkaynak kârlılığının düşmesine yol açmıştır. Bankacılık sektörünün aktif bileşiminde belirgin bir değişim göze çarpmaktadır. BDDK verilerine göre 2006 yılında %44,9 düzeyinde olan kredilerin toplam aktif içerisindeki payı, 2011 yılsonu itibarıyla %56,6 düzeyine yükselmiştir. 2011 yılı ülkemiz bankacılık sektöründe kredi taleplerinin arttığı bir yıl olmuştur.

Sektör incelendiğinde ülkemizde kredi artışının sebebinin bankalar arası

artan rekabetten kaynaklandığı açıkça görülmektedir. Buna önlem olarak 2011 yılında Merkez Bankası'nın aldığı faiz kararları, maliye politikasındaki disiplinli duruş ve BDDK'nın yaptığı yeni düzenlemelerle kredi şartları sıkılaştırılmış ve bu yolla kredi artışı yavaş da olsa düşürülmeye başlanmıştır. Kredi artış hızının Eylül ayından sonra yavaşladığı görülmektedir.

T.C. Ziraat Bankası mevduatta sektörden en fazla pay alan bankadır. 2011 yılında Banka'nın toplam mevduatı 113,1 milyar TL olurken, T.C. Ziraat Bankası, önceki yıllarda olduğu gibi sektörde en yüksek mevduata sahip banka konumunu %15,3'lük sektör payı ile sürdürmüştür. 2011 yılında toplam krediler %24 oranında artarken takipteki alacak bakiyesindeki artış oranı %1'in altındadır. 2010 yılında %1,5 olan takipteki kredilerin toplam kredilere oranı ise 2011 yılsonu itibarıyla %1,2'ye gerilemiş bulunmaktadır. Bu oran %2,7 olan sektör ortalamasının oldukça altındadır.

T.C. Ziraat Bankası'nın 2011 yılı sonu itibarıyla aktif büyüklüğü 161 milyar TL'ye yükselmiştir. Banka 2011 yılında dengeli bir bilanço hedeflemiş, nakdi kredilerindeki %24 artışa karşılık, stratejik tercihleri doğrultusunda menkul kıymetler portföyünü daraltmış, toplam aktifleri ise %6 oranında büyütmüştür.

2011 yılında T.C. Ziraat Bankası'nın vergi öncesi kârı 2.780 milyon TL, net kârı ise 2.101 milyon TL olmuştur. 2011 yılında T.C. Ziraat Bankası'nın aktif kârlılığı %1,3, özkaynak kârlılığı ise %16,1 olarak gerçekleşmiştir.[142]

[142] 2011 Yılı Ziraat Bankası Faaliyet Raporları

TABLO 4: 31.12.2011 İtibariyle Mevcut Bankaların Bilanço Kalemleri

Banka	Toplam Aktifler	Toplam Krediler ve Alacaklar	Toplam Mevduat	Toplam Özkaynaklar	Ödenmiş Sermaye	Net Dönem Kar/Zararı
Türkiye İş Bankası	161.669	91.621	98.313	17.921	4.500	2.667
T.C Ziraat Bankası	160.681	71.430	113.067	13.177	2.500	2.101
Türkiye Garanti Bankası	146.642	83.813	84.543	17.577	4.200	3.071
Akbank	133.552	70.306	76.814	17.554	4.000	2.395
Yapı ve Kredi Bankası	108.103	67.780	63.517	11.700	4.347	1.857
Türkiye Halk Bankası	91.124	56.216	66.247	8.640	1.250	2.045
Türkiye Vakıflar Bankası	89.184	57.309	60.939	9.298	2.500	1.227
Finans Bank	46.199	30.271	29.276	5.696	2.440	848
Türk Ekonomi Bankası	38.092	25.652	22.887	4.213	2.204	207
Denizbank	35.983	22.422	20.066	3.951	716	874
HSBC Bank	24.132	13.833	13.247	2.795	652	241
ING Bank	21.066	15.377	11.531	2.361	2.159	79
Şekerbank	14.399	8.510	9.078	1.462	1.000	118
İller Bankası	11.393	7.785	0	8.440	6.945	247
Türk Eximbank	9.660	8.066	0	3.647	2.000	230
T. Sınai Kalkınma Bankası	9.456	6.367	0	1.366	800	255
Citibank	7.227	2.678	5.402	920	34	6
Alternatif Bank	6.445	4.336	3.643	485	300	28
Anadolubank	5.781	3.733	3.667	840	600	85
Eurobank Tekfen	4.923	2.328	2.273	629	570	37
Bank Mellat	3.540	586	3.092	157	54	59
Tekstil Bankası	3.489	2.503	2.464	515	420	22
Arap Türk Bankası	3.013	878	1.946	354	240	48
Türkiye Kalkınma Bankası	2.794	1.859	0	529	160	24
Aktif Yatırım Bankası	2.553	1.676	0	321	230	50
Fibabanka	2.487	2.107	2.051	233	325	5
İMKB Takas ve Saklama Bankası	2.356	81	0	308	60	35
Deutsche Bank	2.242	532	335	417	135	32
JPMorgan Chase Bank	2.224	0	1.586	231	100	39
Turkland Bank	2.203	1.469	1.596	338	300	4
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası	2.014	1.365	0	460	337	2
The Royal Bank of Scotland N.V.	1.148	268	542	411	108	37
Société Générale (SA)	992	429	84	103	133	12
Turkish Bank	896	263	549	153	80	1
Merrill Lynch Yatırım Bank	829	9	0	66	50	4
Birleşik Fon Bankası	823	2	21	617	461	37

WestLB AG	732	34	127	170	54	-5
Nurol Yatırım Bankası	183	117	0	64	45	6
GSD Yatırım Bankası	149	143	0	75	50	4
Diler Yatırım Bankası	111	103	0	88	60	4
Habib Bank Limited	79	31	13	43	30	3
Credit Agricole Yatırım Bankası Türk	75	0	0	67	40	8
Adabank	51	0	7	43	80	0
Taib Yatırım Bank	22	0	0	15	34	-5
Toplam	**1.160.712**	**664.289**	**698.920**	**138.452**	**47.304**	**19.042**

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2011 Faaliyet Raporları

3.1.4. 2012 Yılı Bankacılık Sektörlerinde Bilanço Kalemleri

Gayri safi yurtiçi hasıla (gsyh) büyüme hızı 2012 yılında bir önceki yıla göre 6,6 puan gerileyerek, yüzde 2,2 olarak gerçekleşmiştir. Büyümede iç talebin katkısı önemli ölçüde azalmış; ihracatın katkısı artmıştır. Bu gelişmede iç talep artışının yavaşlatılmasını hedefleyen, bu amaçla kredi büyümesini sınırlandıran para ve bankacılık önlemleri oldukça etkili rol oynamıştır. Yurtiçi tasarruf oranının gsyh'ya oranı yüzde 14,3 olmuştur. Tasarruf oranı özel sektörde 2012 yılında yükselmiş, kamu kesiminde ise gerilemiştir. Tasarruf açığının gsyh'ya oranı yüzde 7'ye gerilerken, açığın çok önemli bir bölümü özel sektörden kaynaklanmıştır. Tasarruf açığının gsyh'ya oranı kamu kesiminde artarken, özel sektörde gerilemiştir. Küresel risklerden korunma amaçlı önlemler etkisini gösterdi; büyüme yavaşladı, tasarruf açığı küçüldü.

Bankacılık sektörü büyümeye ve ekonomik faaliyeti desteklemeye devam etti. Temmuz 2012'den itibaren Basel II uygulamasına geçilmiştir. Basel II uygulamasına geçişin sermaye yeterliliğine etkisi sınırlı düzeyde kalmıştır. Sermaye yeterlilik oranı 2012 yılsonunda yüzde 18,1 düzeyinde gerçekleşmiştir. Sıkı para politikası ve ihtiyatlı bankacılık önlemleri kredilerin büyüme hızının önemli ölçüde yavaşlamasına neden oldu. Mevduat artışı ise hızlandı. Toplam aktiflerin gayri safi yurtiçi hasılaya oranı yüzde 3 artarak yüzde 97'ye yükselmiştir. Toplam aktiflerin yüzde 69'u, toplam kaynakların ise yüzde 65'i Türk lirası cinsindendir. TL kalemlerin toplam bilanço içindeki payı artmıştır. 2010 yılı sabit kurlar ile toplam krediler yüzde 18 oranında büyüdü. Büyüme TL kredilerde yüzde 21,2010 yılı sabit

kurlar ile yabancı kredilerde ise yüzde 9 oldu. Kredi portföyü çeşitlenmeye devam etti. Kredilerin yüzde 67'si kurumsal, yüzde 33'ü ise bireysel kredilerden oluşmuştur. KOBİ kredilerinin toplam krediler içindeki payı 2 puan artarak yüzde 25'e ulaşmıştır.[143]

2012 yılı ülkemiz bankacılık sektörü kredi hacminin sürdürülebilir büyüme sağlanması adına genel ekonomiye paralel şekilde kontrollü büyüme sergilediği bir yıl olmuştur. 2012'nin ilk yarısında, finansal istikrara ulaşmak amacıyla alınan önlemler çerçevesinde fonlama maliyetlerindeki artış bankacılık sektörünün büyümesini yavaşlatmıştır. 2012 yılı ikinci yarısından itibaren ise cari açık ve ekonomideki olumlu gelişmelere paralel olarak Merkez Bankası'nın piyasalardaki likiditeyi artırıcı ve fonlama maliyetlerini düşürücü yaklaşımı ile büyüme yeniden hız kazanmıştır. 2012 yılında sektör kârının artışında, kambiyo kârları, ücret, komisyon ve bankacılık hizmet gelirlerindeki yükseliş nedeniyle artan faiz dışı gelirler ve yükselen net faiz marjı belirleyici olmuştur. Takipteki alacakların toplam kredilere oranında ise bir miktar artış yaşanmıştır. Bankacılık sektörünün aktif yapısında belirgin bir değişim göze çarpmaktadır. BDDK verilerine göre 2006 yılında %44,9 düzeyinde olan kredilerin toplam aktif içerisindeki payı, 2012 yılsonu itibarıyla %58,5 düzeyine yükselmiştir.[144]

Sektörde faaliyet gösteren 32 mevduat bankasının 11 tanesi sektör ortalamasının üzerinde büyümüştür. 9 mevduat bankasının bilanço büyüklüğü % 12'nin altında artarmıştır. 11 mevduat bankasının bilançosu ise küçülmüştür. Mevduat bankalarının özkaynak karlılığı Aralık 2012 itibariyle ortalama % 13,7 olmuştur. 10 banka ortalamanın üzerinde özkaynak karlılığı sağlamıştır. 2012 yılında 3 banka ise zarar etmiştir.[145]

Özkaynak ile uyumlu bir bilanço büyüklüğü dengeli bir bilanço yapısına ulaşmak üzere faaliyetlerini şekillendiren Ziraat Bankası'nın 2012 yıl sonu itibarıyle toplam aktifleri 162.868 milyon TL olarak kaydedilmiştir. Özkaynağın önemli bir bileşeni olan kârlılığın sürdürülebilir olmasını amaçlayan Banka'nın yıl sonu net

[143]Türkiye Bankalar Birliği, Bankalarımız 2012, Mayıs 2013, s.5
[144] http://www.ziraat.com.tr/tr/Bankamiz/YatirimciIliskileri/Pages/FaaliyetRaporlari.aspx
[145]Türkiye Bankalar Birliği, Bankalarımız 2012, Mayıs 2013, s.6

kârı 2.650 milyon TL olmuş, geçen yıla göre %26'lık bir artış yaşanmıştır. Kârda görülen artışa paralel olarak, Banka'nın önemli gündem maddelerinden olan kârlılık ve verimlilik oranlarında da belirgin bir yükseliş trendi yakalanmıştır. 2011 yılında %16,1 olan özkaynak kârlılığı 2012'de %17,6'ya yükselmiştir. Aynı şekilde aktif kârlılığında da artış gerçekleşmiş, 2011'de %1,3 olan aktif kârlılığı, 2012'de %1,7 olmuştur. Ziraat Bankası'nın 2012 sonu itibarıyla 71 milyar TL olarak kaydedilen toplam kredilerinin Banka bilançosundaki payı %44 olmuştur. 2012 itibarıyla Banka'nın toplam mevduatı 119 milyar TL olarak gerçekleşmiş, mevduatın pasifteki payı %73 olmuştur. Mevduatın en büyük bölümünü %48 ile tasarruf mevduatı oluşturmaktadır.[146]

TABLO 5: 31.12.2012 İtibariyle Mevcut Bankaların Bilanço Kalemleri

Banka	Toplam Aktifler	Toplam Krediler ve Alacaklar	Toplam Mevduat	Toplam Özkaynaklar	Ödenmiş ermaye	Net Dönem Kar/Zararı
Türkiye İş Bankası	175.444	107.142	105.383	22.719	4.500	3.310
T.C Ziraat Bankası	162.868	71.426	118.966	17.167	2.500	2.650
Türkiye Garanti Bankası	160.192	91.824	87.482	21.309	4.200	3.070
Akbank	155.854	87.656	86.105	21.913	4.000	2.950
Yapı ve Kredi Bankası	122.180	75.769	68.044	16.862	4.347	1.913
Türkiye Halk Bankası	108.282	65.894	79.974	12.323	1.250	2.595
Türkiye Vakıflar Bankası	104.580	68.133	67.242	11.918	2.500	1.460
Finans Bank	54.402	36.440	32.922	7.325	2.565	902
Denizbank	44.198	28.191	26.696	5.030	716	813
Türk Ekonomi Bankası	43.532	29.686	28.727	4.806	2.204	486
HSBC Bank	25.299	15.422	14.206	3.050	652	181
ING Bank	25.115	18.842	14.430	3.072	2.786	252
Türk Eximbank	15.468	13.352	0	3.675	2.000	221
Şekerbank	14.518	9.974	10.138	1.825	1.000	240
İller Bankası	12.642	8.950	0	9.306	7.735	292
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası	10.290	6.886	0	1.755	1.100	307
Alternatifbank	7.969	5.201	4.176	569	420	68
Citibank	7.420	2.987	5.172	1.028	34	89
Burgan Bank	4.442	2.905	3.265	642	570	-1
Fibabanka	3.900	3.221	2.689	383	427	46
Tekstil Bankası	3.677	2.660	2.715	573	420	27

[146] http://www.ziraat.com.tr/tr/Bankamiz/YatirimciIliskileri/Pages/FaaliyetRaporlari.aspx

İstanbul Takas ve Saklama Bankası	3.672	107	0	332	60	55
Odea Bank	3.634	1.732	2.517	514	534	-20
Aktif Yatırım Bankası	3.520	2.367	0	418	230	82
Turkland Bank	2.966	2.017	2.149	367	300	13
Türkiye Kalkınma Bankası	2.870	2.254	0	577	160	44
Arap Türk Bankası	2.748	736	1.030	413	240	59
Merrill Lynch Yatırım Bank	1.900	27	0	103	50	36
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası	1.804	1.135	0	488	337	23
Deutsche Bank	1.297	382	431	515	135	104
The Royal Bank of Scotland Plc.	1.019	222	469	456	108	42
Turkish Bank	956	396	617	166	158	2
Birleşik Fon Bankası	806	2	11	616	461	37
Société Générale (SA)	594	395	127	113	135	7
JPMorgan Chase Bank N.A.	429	0	136	279	100	48
Bank Mellat	408	30	210	184	157	26
Portigon AG	271	25	48	172	54	2
Nurol Yatırım Bankası	248	151	0	105	45	3
Diler Yatırım Bankası	113	87	0	92	60	3
GSD Yatırım Bankası	111	104	0	81	50	6
Habib Bank Limited	74	31	10	45	30	2
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk	68	0	0	62	40	-4
Adabank	50	0	6	43	80	-1
Taib Yatırım Bank	19	1	0	16	37	-1
Toplam	**1.298.143**	**768.939**	**770.016**	**174.563**	**50.086**	**22.607**

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2012 Faaliyet Raporları

3.1.5. 2013 Yılı Bankacılık Sektörlerinde Bilanço Kalemleri

Ekonominin en önemli oyuncularından biri olarak, aktif kalitesi, güçlü sermaye yeterlilik oranı, fonlama yapısı ve kârlılığı ile 2008 yılında yaşanan küresel ekonomik krizden sağlam bir şekilde çıkan bankacılık sektörü büyüme eğilimini 2013 yılında da sürdürmüştür. 2013 yılının ilk yarısında iç tüketime dayalı bir büyüme sergileyen Türkiye ekonomisinde yılın ikinci yarısında küresel risk algısının da artmasıyla birlikte bir miktar baskı oluşmuştur. Ancak bu gelişmeler bankacılık sektörünün yapısında olumsuzluklara neden olmamış, sektör güçlü konumunu ve ekonomiye kaynak aktarma işlevini sağlıklı bir şekilde sürdürmeye devam etmiştir.

2013 yılında ülkemiz bankacılık sektörü başta kredilerdeki artışın etkisiyle %26,4 büyümüştür. Sektörün özkaynakları ise bir yıllık dönemde %6,5 artmıştır. Kâr dağıtımının sınırlandırılması ve kârların bünyede bırakılmasının teşvik edilmesi ile sektörün güçlü özkaynak yapısı korunmuştur. Tüketici kredilerindeki artışın sağlıklı seviyeye çekilmesi, tasarruf oranlarının yükseltilmesi ve finansal istikrarın sağlanması amacıyla yapılan makroekonomik ve yapısal düzenlemeler bankacılık sektörünü daha istikrarlı bir yapıya ulaştırmayı amaçlarken 2014 yılının öngörülebilirliğinin artırılmasını da hedeflemektedir. 2013 yılında sektör kârı 2012 yıl sonuna kıyasla %5artmıştır. Bu artışta mevduat maliyetlerindeki azalış ile mevduat dışı kaynakların görece düşük maliyetleri sonucunda gerileyen faiz giderlerinin net faiz gelirini artırması temel etkendir. Ancak yılın ikinci yarısından itibaren yükselen faizlere bağlı olarak sektörün net faiz marjı azalış eğilimine girmiştir. Bankacılık sektörünün aktif yapısında krediler, pasifte ise mevduat en fazla paya sahiptir. Kredi artış oranının mevduat artış oranının üzerinde gerçekleşmesiyle mevduatın krediye dönüşüm oranı artarak %100'ün üzerine yükselmiştir.[147]

TABLO 6: 31.12.2013 İtibariyle Mevcut Bankaların Bilanço Kalemleri

Banka	Toplam Aktifler	Toplam Krediler ve Alacaklar	Toplam Mevduat	Toplam Özkaynaklar	Ödenmiş Sermaye	Net Dönem Kar/Zararı
Türkiye İş Bankası	204.159	132.307	119.575	23.125	4.500	2.533
T.C. Ziraat Bankası	195.786	100.991	131.794	18.185	2.500	2.576
Türkiye Garanti Bankası	189.821	112.946	108.571	22.089	4.200	2.521
Akbank	180.254	106.207	103.482	21.033	4.000	2.345
Yapı ve Kredi Bankası	142.706	90.484	80.648	17.211	4.347	2.789
Türkiye Halk Bankası	128.480	80.116	90.486	13.162	1.250	2.010
Türkiye Vakıflar Bankası	126.964	82.163	77.173	12.218	2.500	1.161
Finans Bank	63.018	41.817	37.920	7.497	2.700	627
Denizbank	55.720	37.209	33.337	4.925	716	419
Türk Ekonomi Bankası	51.414	36.136	32.966	5.182	2.204	430
HSBC Bank	35.497	18.690	17.333	3.062	652	71
ING Bank	30.379	22.525	15.582	3.295	2.786	136
Türk Eximbank	22.148	20.392	0	3.830	2.200	173

[147] 2013 Ziraat Bankası Faaliyet Raporu, s.16

Şekerbank	17.806	12.629	11.894	1.952	1.000	131
İller Bankası	13.664	10.391	0	10.003	8.358	309
Odea Bank	13.431	8.571	10.147	946	1.087	-109
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası	12.207	8.363	0	1.826	1.300	245
Alternatifbank	9.346	6.063	4.428	575	420	46
Citibank	7.888	2.004	4.250	1.100	34	99
Anadolubank	7.140	4.442	4.507	1.104	600	102
Fibabanka	6.142	4.593	4.199	482	550	26
Burgan Bank	6.075	3.806	3.233	605	570	-27
Aktif Yatırım Bankası	5.095	3.622	0	666	587	76
İstanbul Takas ve Saklama Bankası	4.970	385	0	562	420	54
Tekstil Bankası	3.730	2.697	2.209	610	420	50
Turkland Bank	3.716	2.378	2.571	443	400	13
Türkiye Kalkınma Bankası	3.613	2.681	0	597	160	30
The Royal Bank of Scotland Plc.	3.344	433	642	481	108	26
Arap Türk Bankası	3.175	1.283	1.849	445	240	33
Deutsche Bank	2.917	821	504	411	135	-13
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası	2.133	1.301	0	491	337	21
Turkish Bank	1.006	512	548	171	165	-2
Société Générale	820	61	121	114	135	2
Birleşik Fon Bankası	818	2	12	610	461	31
Merrill Lynch Yatırım Bank	751	31	0	109	50	6
Nurol Yatırım Bankası	360	245	0	94	45	1
JPMorgan Chase Bank	325	0	13	299	100	20
Bank Mellat	314	22	117	188	157	5
Portigon AG	195	1	8	171	54	-1
GSD Yatırım Bankası	130	118	0	83	50	3
Diler Yatırım Bankası	107	95	0	95	60	3
Habib Bank Limited	92	44	10	47	30	2
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk	64	0	0	56	40	-7
Taib Yatırım Bank	56	1	0	14	37	-3
Adabank	50	0	6	42	80	0
Toplam	**1.557.827**	**959.577**	**900.134**	**180.206**	**52.745**	**18.965**

SONUÇ

Türkiye'de kamu bankalarının sayısı azalmış olsa da sektör içindeki ağırlıkları hala belli bir öneme sahiptir. Kamu bankaları ile ilgili olarak yapılan finansal etkinlik analizlerinde Ziraat Bankasının en büyük kamu bankası olmasının yanında finansal açıdan da en etkin birim olduğu tespit edilmektedir.

Bankaların kuruluşundan bugüne gelindiğinde, banka sayısındaki azalmaya karşın banka şubelerinin ve personel sayılarının artış seyrinde olması son derece dikkat çekicidir. Bankaların şube bankacılığına ağırlık vermesinin nedenlerinin başında sektörel rekabetin yoğunlaşmasıyla bankaların müşterileri ile olan ilişkilerini geliştirme çabasına girmeleri gelmektedir. Yaygın şube ağları müşteriler açısından banka hizmetlerine erişimi kolaylaştıran ve hızlandıran bir faktördür. Bankalar bu süreçte pazar paylarını ve işlem hacimlerini arttırmak amacıyla fiyat rekabeti yanında fiyat dışı rekabet aracı olarak şubeleşme yoluna gitmişlerdir. Türk Bankacılık Sektörünün karlılık göstergelerini ortaya koymaktadır. Genel olarak Türk Bankalarının yüksek karlarla faaliyet gösterdikleri söylenebilir. Bunda Türkiye'de faiz oranlarının nispeten yüksek olması etkili olmaktadır. Diğer taraftan ülkemizde finans kesiminin bankalar ağırlıklı olması ve banka dışı alternatif finans kurumlarının sınırlılığı bankalara genel anlamda bir piyasa gücü kazandırarak karlılıklarını beslemektedir.

Bankaların geliştiği yerde ekonomilerin de geliştiği açıkça ortada. Bir ülkede bankaların aktif büyüklükleri toplamı ülkenin gayrisafi milli hasılasının altında ise o ülke gelişmiş ülke olamaz. Ekonominin en önemli oyuncularından biri olarak, aktif kalitesi, güçlü sermaye yeterlilik oranı, fonlama yapısı ve kârlılığıdır.

Mevduat şeklinde borç toplayan bankaların aktif karlılığı ve özkaynak karlılığı, toplanan bu borçların nasıl değerlendirildiğini göstermektedir. Analiz sonuçlarına göre aktif karlılığı ile özkaynak karlılığı (ROA)'nın gecikmeli değerlerinin tüm modellerde anlamlı ve pozitif sonuçlar vermesi elde edilen karların kalıcılığını göstermektedir. Buna göre belirli bir dönemde kar elde etmek bir sonraki dönem içinde kar elde edilebileceğini göstermektedir. Karlılık üzerine etkisi incelenen bir kavram olan büyüklük, işletmeler açısından tek bir zamanda işletme

iriliğinin bir göstergesidir. Bu bağlamda büyüklüğün çeşitli göstergeleri bulunabilir. En genel kabul görmüş büyüklük göstergeleri olarak çalışan sayısı, aktif hacmi, satış hacmi, üretim miktarı, yıllık net kar, özkaynak gibi faktörler kullanılmaktadır. Bu göstergeler işletmenin tek bir zamandaki iriliği ile ilgiliyken büyüme farklı zaman aralıklarında büyüklük ölçütündeki değişimi ile ifade edilmektedir.

Genel olarak büyüme ve büyüklük değişkenleri ile karlılık arasında pozitif bir ilişki olduğu kabul edilmektedir. Chen ve Zhau, toplam satışların doğal logaritması ile ölçtükleri büyüklük değişkeni ile karlılık arasında pozitif bir ilişki elde etmişlerdir.

Aktif büyüklüğü ile özkaynak büyüklüğü konusunda Redmond ve Bohnsack çalışması ile benzer sonuçlara varılmıştır. Buna göre aktif büyüklüğü ile özkaynak büyüklüğünün bankaların aktif karlılığı (ROA) ve özkaynak karlılığı (ROE) üzerinde pozitif etkisi olduğu saptanmıştır. Ancak aktiflerdeki büyüme ile özkaynaktaki büyümenin sadece özkaynak karlılığı üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu aktif karlılığı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı tespit edilmiştir.

Ülkemizin bankacılık sisteminin bugünkü yapısının oluşmasında Ziraat Bankasının rolü çok büyüktür. Ziraat Bankası gerek Cumhuriyet öncesi gerekse Cumhuriyetin ilanından sonra bankacılık sisteminin kurulmasında, sağlam bankacılık yapısının oluşmasında çok önemli adımlar atmıştır. Kuruluşundan itibaren uzun yıllar tarım sektörünü finanse ettikten sonra, faaliyetlerini tüm sektörlere yaymış, ülke ekonomisinin tüm sektörlerini destekler duruma gelmiştir. buda finansmana ilişkin önemli rol oynadığını gösteriyor

Ziraat Bankasının tarihsel gelişimine bakıldığında ülkemizin kalkınmasında geçmişten beri üstlendiği rolü bugünde sürdürmekte sadece çiftçinin yanında değil herkesin bankası olduğunu ortaya koymuştur.

Sonuç olarak, Bankacılık; her dönemde insanların ihtiyaçları doğrultusunda gelişme göstermiştir fakat ülkenin ekonomik durumu, siyasi olaylar, krizler bankacılık sektörünü tam anlamıyla etkilemiştir. Kamu bankaları bankacılık sektöründe yerlerini almışlardır ve günümüzde de sektörde önemli bir payla

faaliyetlerini sürdürmektedirler. Ülkemizde kamu bankalarının kuruluş nedenleri, Türkiye'de bankacılık sektörünün tarihsel gelişimi ele alınırken de görüldüğü üzere, ülkenin dönemler itibariyle ihtiyaçlarına ve benimsenen iktisadi anlayışa göre şekillenmiştir ve yabancı ülkelerdeki kamu bankalarının kuruluşunun ardında yatan nedenlere paralellik göstermektedir.

Türkiye'nin en eski bankası olan Ziraat Bankası her dönemde gelişme göstermiştir. Gelişmişliğin ve büyümenin en önemli göstergeleri; personel sayısı, şube sayısı, aktif büyüklük, özsermaye büyüklüğü ve net kardır. Yapılan araştırmalarda görülmektedir ki Türkiye ekonomisindeki bankalar içinde iktisadi anlamda en hızlı büyüyen ve gelişen bankalardan biriside Ziraat Bankasıdır.

KAYNAKLAR

Akbank Kültür Yayınları (1978), Cumhuriyet Dönemi Türk Ekonomisi, (1923-1978), Ankara

Akbulak, Yavuz, Kavaklı Emre, Tokmak Ayça, (2004), Kayıp Yıllar, Türkiye'de 1980'li Yıllardan Bu Yana Kamu Borçlanma Politikaları ve Bankacılık Sektörüne Etkileri, Beta Yayınevi, No. 1516, 1, İstanbul

Akgüç, Öztin (1975), Cumhuriyet Döneminde Bankacılık Alanında Gelişmeler, TBB Yayın No:47, Ankara

Akgüç, Öztin (1989), 100 soruda Türkiye de Bankacılık. Gerçek yayınevi. İstanbul

Akgüç, Öztin, (1998) 1980 Sonrası Türk Bankacılığının Özellikleri, 75. Yılda Paranın Serüveni, Tarih Yayınları, İstanbul

Altuğ, Osman, (2000) Banka İşlemleri Muhasebesi, Türkmen Yayınevi, İstanbul

Ataş, Nüvit, (1966) Banka İşletmeciliği ve Tatbikatı, Garanti Matbaası Yayınevi. İstanbul

Artun Tuncay, (1979) İşlevi, Gelişimi, Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye'de Bankacılık, Tekin Yayınevi, Ankara

Arslan, İbrahim, Yapraklı, Sevda, (2008), Banka Kredileri Ve Enflasyon Arasındaki İlişki: Türkiye Üzerine Ekonometrik Bir Analiz 1983-2007, Ekonometri ve İstatistik Sayı: 7, 88-103

Bankacılık Çalışma Grubu, (1992) Türk Bankacılık Sektörünün Bugünkü Durumu, Sorunları ve Önerileri. 3. İzmir İktisat Kongresi Tebliğleri, İstanbul

Berberoğlu, C.Necat (1981), Sanayi Öncelikli Ekonomik Gelişmede Türkiye Tarımının Finansmanı ve Tarımsal Kredi Uygulaması, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları No:235/156, Eskişehir

Batu Tunay, Uzuner Mustafa, Yiğit Adnan (1997), Türkiye de Kamu Bankacılığı ve Sektör Üzerindeki Etkileri, Ekonomik Araştırmalar Merkezi Yayınları, İstanbul

Bankacılık Düzenleme ve Denetlemem Kurulu, Çalışma Tebliği, (2010) Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi, BDDK Yayını, Ankara

Ceylan, Ali (2003), İşletmelerde Finansal Yönetim, Ekin Yayınevi, 8. Baskı, Bursa

Cihangir, Mehmet, (2005) Finansal Krizlerin Banka Birleşmelerine Etkileri: *Kasım 2000 ve Şubat 2001 Çerçevesinde Kronolojik Bir Yaklaşım.* Erzurum: Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, cilt:19, (1), 102-104 http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/IIBD/article/view/3620

Coşkun, Metin (2005), Sermaye Piyasaları, Birlik Ofset Yayıncılık, Anadolu Üniversitesi, 1. Baskı, Eskişehir

Çolak, Ö. Faruk, Yiğidim, Aslan (2001), Türk Bankacılık Sektöründe Kriz, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara

Çolak, Nusret İlker (1998), Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ve ABD Örneği, Seçkin Yayıncılık, Ankara

Çivi, Halil (1985), Türkiye'de Bankacılık; Teori, Uygulama ve Sonuçları, Fon Matbaası Cumhuriyet Üniversitesi Yardımcı Ders Kitabı Yayın No:1, Ankara

Delikanlı, İhsan Uğur (2012), Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş, AÖF Yayınları, Eskişehir,

Dikel, Mubin (1964), Banka, Banka Muameleleri, Banka Muhasebesi, İstiklal Matbaası, Ankara

Durer, Salih (1988), Türkiye'de Ticaret Bankalarının Sermaye Yapı ve Yeterliliği, Bankacılık Araştırma Dizisi, Yapı ve Kredi Bankası Aş İktisadi Araştırmalar Müdürlüğü, İstanbul

Er Selami (2009), Devletin Bankacılık Sektöründe Düzenleyici Denetleyici Rolü ve Türkiye Uygulaması, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul

Erlaçin, F. Şükrü (1972), Banka İşletmeciliği ve Banka Politikası, Bornova Ege Üniversitesi Matbaası, İzmir

Eyüpgiller, Servet (1985),Bankalarda Denetim, Kısmet Matbaası, Ankara

Eyu□pgiller, Servet (2000), Banka I□s□letmecilig□i, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara

Geylan Ramazan (1985), Ticari Banka Yönetimi ve Türk Ticari Bankalarının Temel Sorunları, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir

Günal Mehmet (2001), Para Banka ve Finansal Sistem, Yeni Dönem Yayınları, Ankara

Günal Mehmet (2001), Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Geleceği, ATO Yayınları, Ankara

Göçmen Yağcılar, Gamze (2010), Türk Bankacılık Sektörünün Rekabet Yapısının Analizi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İşletme Bölümü (Basılmamış Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü)

Hiç, Mükerrem (1975), Para Teorisi, İstanbul Üniversitesi Yayını, İstanbul

İlter Şahap Sıtkı (1967), Dün Bugün Ziraat Bankası, Başnur Matbaası, Ankara

İskenderoğlu, Ömer (2008), İşletmelerin Büyümesinde Büyüklüğün Etkisi: Türkiye İçin Bir İnceleme, Nobel Kitabevi, Adana

İskenderoğlu, Ömer, Karadeniz, Erdinç, Atioğlu Eyüp (2012), Türk Bankacılık Sektöründe Büyüme, Büyüklük ve Sermaye Yapısı Kararlarının Karlılığa Etkisinin Analizi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, Nisan, 7(1), 291-311

Keskin, Ekrem (1996), Avrupa Birliğinde ve Türkiye'de Bankacılık, Beta Yayınevi, İstanbul

Keskin, Ekrem, İnan, E. A., Mumcu, M., Erdönmez, P., Kılınç, G., Özaktan, A., ve ark. (2008), 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye'de Bankacılık Sistemi 1958-2007, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, İstanbul

Erim, Neşe, Türk, Armağan, (2005), Finansal Gelişme ve İktisadi Büyüme, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (10) 2005 / 2: 21-45, Sakarya

Mathews, K., Thompson, J. (2005), The Economics of Banking, John Wiley&Sons Ltd.

Mishkin, S.F. (1998), Money Banking and Financial Markets, Columbıa Unıversity New York

Mülayim, Gökalp Ziya (1993), Demokratik Kooperatifçilik Politikaları ve Toprak Reformu, Yetkin Yayıncılık, Ankara

Öcal Tezer, Çolak, Ömer Faruk (1991), Para Banka, Imge Kitabevi, İstanbul

Öcal Tezer, Çolak Ömer Faruk, Togay Selahattin, Eser Kadir (1997), Para Banka Teori ve Politika, Gazi Kitabevi, Ankara

Öcal, Tezer, Çolak Ömer Faruk (1999), Finansal Sistem ve Bankalar. Nobel Yayınları Dağıtım, Ankara

Özgür, Ersan (2008), Kamu Bankalarının Finansal Etkinliği, Sosyal Bilimler Dergisi / Cilt: X, Sayı 3, Afyon Kocatepe Üniversitesi

Parasız, İlker (1994), Para Banka ve Finansal Piyasalar, Ezgi Kitabevi, Bursa

Parasız, İlker (2007), Modern Bankacılık - Teori ve Uygulama, Ezgi Kitabevi, Bursa

Pürsünlerli, Elif Sibel, (2001) Kamu Bankaları ve Özel Bankalar Performans Karşılaştırması, Ankara.

Redmond, W. J. ve C. L. Bohnsack (2007), "Bank Size and Profitability: One Nation, One Bank?" International Journal of Business Research, 7(1), 162-169.

Saral Gülsün (1989), "T.C. Ziraat Bankası ve Tarımsal Krediler" (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul

Sakar, Hakan, (2000) Genel Bankacılık Bilgileri, , Strata Yayıncılık, 1.Baskı, Yayın No:4, İstanbul

Sezgin Mete, Şendoğdu Ali Aslan (2008), Banka Hizmetleri Pazarlaması. Literatürk Yayınlar, İstanbul

Seyidoğlu, Halil (2001), Uluslararası İktisat, Güzem Yayınları, İstanbul

Suvla, Şükrü (1963), Para ve Kredi. Güven Basımevi, İstanbul

Takan Mehmet (2001), Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim, Nobel Yayınevi, Ankara

Taşçıoğlu Halit (1959), Zirai Krediler, Ziraat Bankası Matbaası, Ankara

Türkiye Bankalar Birliği (2003), "*2002 Yılında Türk Bankacılık Sistemi*", Bankacılar Dergisi, İstanbul: TBB Yayınları, (45), İstanbul

T.C Emlak Bankası, (2000) 31.12.2000 YDK Denetim Raporu, Kurulusun Tarihçesi, Ankara

T.C. Ziraat Bankası (1973), Cumhuriyetimizin 50.Yılında Ziraat Bankası, Ziraat Bankası Matbaası, Ankara

T.C Ziraat Bankası (2012), 150. yılında 1863 Yılından Bugüne Ziraat Bankası, Ziraat Bankası Matbaası, Ankara

Tunay Batu, K, Uzuner, M. T. ve Yiğit, A. (1997), Türkiye'de Kamu Bankacılığı ve Sektör Üzerindeki Etkileri, Ekonomik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara

Uyanık, Cahit, (2001) *Türk Bankacılığı Nereye Gidiyor*? ,Ekonomi. Sayı.15,Temmuz

Uçarkaya Sinem (2006), Kamu Bankalarının Bankacılık Sistemindeki Rolü, Uzmanlık Tezi, TCMB

Yazgan Teoman (1973), Türkiye'de Bankacılık, Reklam Yayınları, İstanbul

Yitmener Çetin (1996), "Ziraat Bankasının Cumhuriyet Dönemi Tarım Hayatına Etkileri", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü), İstanbul

Zarakolu, Avni (1974), Cumhuriyet 50. Yılında Türkiye'de Bankacılık. Türkiye Bankalar Birliği. Yayın, Ankara

Zarakolu, Avni (1989), Para ve Kredi Birliği, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara

Ziraat Bankasının Kuruluş Nizamnamesi, Toplam 8 Fasıl [Bölüm] ve 42 Maddeden oluşmaktadır. Belgenin dipnot için kodu: BOA, ŞD, 36/25

Walter, I (2003),Handbook of International Banking, icinde 9. Bolum: Universal Banking and Shareholder Value: a contradiction, Editorler: Mullineux A.W., Murinde, V.Edward Elgar Pub. Ltd.

Walter, I, (2004) Mergers And Acquisitions in Banking and Finance: What Works, What Fails, and Why, Oxford University Press US, 2004

İNTERNET KAYNAKLARI

ARGE Danışmanlık" **Bankaların İşlevleri", www.arge.com/tr/bankaislev.html , (1 Aralık 2004)**

www.bddk.org.tr, BDDK Tanıtım Kitapçığı.

www.bddk.gov.tr,2000-2012, Stratejik Plan ve Hedefler.

www.bddk.gov.tr, BDDK Tanıtım Kitapçığı.

http://www.bddk.org.org.tr//websitesi/turkce/Raporlar/Calısma_Raporlari

BDDK (2001), Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Raporu, Mayıs

BDDK (2002a), Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu, BDDK Raporları, Temmuz

BDDK (2006) Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu

BDDK (2007) Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu

Cabral, I., Dierick, F., Vesala, J.,(2002) "Banking Integration in the Euro Area", ECB Occasional Paper Series, No.6

Chen, l., X. Zhau (2005), "Profitability, Mean Reversion of Leverage Ratios and Capital Structure Choices", Michigan State University and Kent State University Working Paper, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract _id =666992, 20.02.2014.

www.econturk.org (Erişim Tarihi: 30.01.2014)

www.howstuffworks.com (Erişim Tarihi: 22.07.2013)

İpçi, Mustafa, Karan, Mehmet Baha (2001), "21. Yüzyıl Esiğinde Türkiye'de Bankacılık Sisteminin Yapısı, Verimliliği ve Sanayi Sektörüne Katkıları", ASOMEDYA

Tarlan, Selim (1986), Tarihte Bankacılık. Maliye ve Gümrük Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Yayın no:1986/283

TBB, (1998), 40. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türk Bankacılık Sistemi. 1958-1997, Ankara

http://www.tuketicifinansman.net/2009/09/ozel-bankacilik-nedir-ozel bankacilik.html

Sabancı, Dinçer (2004) "AB Bankacılık Sektöründe Yarın", Görüş Dergisi, TÜSİAD

http://www.muhasabedersleri.com/banka-islemleri/banka.html.

(Erişim Tarihi: 26.02.2014)

http://www.ziraat.com.tr/tr/index.html (Erişim Tarihi: 18.04.2014)

www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/.../9971bddkkitap_10.pd

(Erişim Tarihi:03.05.2014)

http://www.ziraat.com.tr/tr/Bankamiz/Hakkimizda/Pages/BankamizTarihcesi.as

(03.01.2014)

ÖZET

Bu çalışmada, öncelikle dünyadaki ve Türkiye'deki bankacılık sektörü hakkında genel bilgilere yer verilmekte ve sektörün tarihsel gelişimi anlatılmaktadır. Devam eden bölümlerde ise Türkiye ekonomisi açısından önem arz eden ve en eski devlet bankası olan Ziraat Bankası'nın tarihsel gelişimi, kuruluş amacı, kurucularının profilleri, kuruluş sermayesi ve faaliyetleri ile bilanço özellikleri ele alınarak Türkiye ekonomisi açısından önemi incelenmiştir.

Bankacılık ilk çağlardan günümüze çok önemli bir gelişme kaydetmiştir. Dünyada tarihsel olarak eski dönemlere uzanan bankacılık faaliyetleri her geçen gün gelişme göstererek bugünkü konumuna ulaşmıştır. Modern bankaların kurulmaya başlamasıyla birlikte bankaların ekonomik hayattaki önemleri artmıştır. Türkiye'deki bankacılık sektörünün tarihsel gelişimi ele alınırken ülkenin dönemler itibariyle ihtiyaçlarına ve benimsenen iktisadi anlayışları dikkate alınmıştır. Türkiye'de kurulan kamu bankaları yabancı ülkelerdeki kamu bankalarının kuruluşuna dönemsel olarak paralellik göstermektedir. Kamu bankaları Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren bankacılık sektöründe yerlerini almışlardır ve günümüzde de sektörde önemli bir payla faaliyetlerini sürdürmektedirler.

T.C. Ziraat Bankası'nın temelleri Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde atılmış ve Türkiye Cumhuriyeti'nin imarında önemli rol almıştır. Pek çok gelişmekte olan ülkedeki benzerleri gibi T.C. Ziraat Bankası da devlet eliyle kurulmuş ve her dönemde birtakım avantajlar elde etmenin yanında birtakım yükler yüklenme durumunda kalmıştır. Türkiye'nin en eski bankası olan Ziraat Bankası her dönemde gelişme göstermiştir ancak asıl gelişme son 20 yıl içerisinde gerçekleştirmiştir. Gelişmişliğin ve büyümenin en önemli göstergeleri; personel sayısı, şube sayısı, aktif büyüklük, öz sermaye büyüklüğü ve net kârdır. Sonuç olarak görülmektedir ki Türkiye ekonomisindeki bankalar içinde iktisadi anlamda en çok büyüyen ve gelişen banka Ziraat Bankası'dır.

SUMMARY

This study, especially in world and Turkey general information about the banking sector are given and describes the historical development of the sector. In the following sections, of the ongoing importance of the sections and the historical development of the former State Bank, Ziraat Bank has been examined by taking purpose of the establishment, profiles of the founders, initial capital and with activities balance sheet characteristics by considering the importance of Turkey's economy.

From early ages to the present day, Banking has made a significant improvement. Historically in the world dating back to ancient times, banking activities showing improvement every day reached its present position. With the proliferation of modern banks, banks have increased the importance of economic life. The historical development of the banking sector in Turkey for periods of the country's needs and adopted when discussing economic conceptions were taken into consideration. Turkey established in State-owned banks to foreign countries shows that public banks periodically parallelism. From the first years of the Republic, public banks have taken place in the banking sector and continue the activities of a significant share in the industry today.

T. C. Ziraat Bank's foundations laid in the last period of the Ottoman Empire and has an important role ın the reconstruction of the Republic of Turkey. Like many developing countries, .T C. Ziraat Bank was established by the state and in every period to obtain a number of advantages besides some loads were forced installation . Ziraat Bank of Turkey's oldest bank, has shown improvement in each period but the real development has made in the last 20 years . The most important indicators of development and growth is number of staff, number of branches, total assets, shareholders' equity and net income size. As a result, it is observed that banks in Turkey's economy in the economic sense Ziraat Bank is the most growing and evolving bank.

EKLER

EK-1: ZİRAAT BANKASI'NIN KURULUŞ BİLDİRGESİ

Osmanlı ülkesinin bayındır hale gelmesi, devlet hazinesinin geliştirilmesi, halkın zengin ve müreffeh bir hale getirilmesi ile tarımın sektörünün ve çiftçilerin kalkınması için mevcut menafi sandıklarının Ziraat Bankası şeklinde teşkilatlandırılmasının uygun olduğu hakkında, Meclis-i Vükela [Bakanlar Kurulu] tarafından alınan karar.(2 Mayıs 1888)

Meclis-i Vükela[Bakanlar Kurulu] toplantısına ait tutanaktır.

Osmanlı memleketinin ihtiyacı olan bayındırlık [imar] işlerinin oluşturulması ve ilerletilmesi, devlet hazinesinin korunması, halkın maddi manevi konumunun muhafaza edilmesi amacıyla yapılan müzakereler neticesinde ve padişahımızın [II. Abdülhamid Han] emri doğrultusunda Menafi Sandıklarının Ziraat Bankası'na dönüştürülmesi hakkında Dahiliye [İçişleri] ve Ticaret ve Nafia [Bayındırlık] Bakanlıkları tarafından düzenlenip gönderilen iki adet rapor üzerine yapılan toplantıyı içeren ve Şura-yı Devlet [Danıştay] Tanzimat Dairesi tarafından yazılan 3 Şubat 1888 tarihli kararname Ziraat Bankası hakkında rapor ile beraber okundu.

ZİRAAT BANKASI'NIN KURULUŞ KARARI

İş bu kararnamede zikredilen rapor üzerine idare merkezi İstanbul'da olmak, il merkezleri ve kazalarda birer şubesi bulunmak ve sermayesi menafi sandıklarından karşılanacak nakit para, aşar vergisinden 1/10 oranında alınan yardım hisseleri ve bankanın kurulmasından itibaren alınacak kredi faizlerinden oluşturulmak üzere bir Ziraat Bankası kurulması ve Menafi Sandıklarının da bu bankaya katılması; Menafi Sandıkları Nizamname raporuyla buna göre imar kurumları hakkındaki genel kaideler kapsamında hareket edilerek gerçekleştirilecektir, fakat şimdilik bu durumun Hüdavendigar [Bursa] Vilayetinde uygulanmasıyla beraber elde edilecek faydaya göre diğer vilayetlerde de uygulanması düşünülmektedir. Dersaadet'de [İstanbul] oluşturulacak idare merkezinin, açılması düşünülen diğer banka şubeleriyle alakalı

uygun görüşü ile bu konudaki rapora uygun bir madde eklendiğine dair düşünceler açıktır. İdari düzen ile alakalı rapor daha sonra tartışılmak üzere acil olarak Osmanlı vilayetlerinde Ziraat Bankası ile halka sermaye oluşturulması, öşürden alınan 1/100 oranında paranın halkın lehinde değerlendirilmesi ve ziraatin yaygınlaştırılmasıyla ilerletilmesi için hal-i hazırda tarım için para ve tohum tedarikinde çiftçiyle halkın ihtiyaçlarının kolay elde edilebilir hale getirilmesi hususunda Menafi Sandıklarının Ziraat Bankası haline dönüştürülmesi için çıkan padişah emri doğrultusundaki rapor da bu amaçlara uygun düzenlenmek kaydıyla bunun içeriği heyet tarafından da uygun görülmüştür.

Yalnız şubelerde bulunacak sermayenin, ileri gelenlerin zimmetlerine geçirilmesi için şubelerin sermayelerine göre şahıslara verilecek borç miktarının limitlendirilmesi ve vilayetlerce tarımın ilerletilmesi için çalışılması, bu raporun yalnız Hüdavendigar [Bursa] Vilayeti'ne gönderilmesi uygun görülmüş; borç verilecek paranın tayinine dair rapora yeniden bir madde eklenerek raporun maksadına göre Şura-yı Devletçe [Danıştay] ilave edilen madde kaldırılmış ve raporun 9. Maddesi gereğince bankaya dışarıdan para emanet edenler için konulan altı ay vade şartı üç ay düşürülmüştür. 14. Madde gereğince sınavla, genel müdür ve Banka idare meclisi tarafından seçilen memurların şubelere tayini bakanlıktan tasdik edildikten sonra olacaktır. Bu raporun icra makamına kararname ile birlikte sunulması uygundur.

Ziraat Bankası genel müdürlüğüne Maliye Nezareti [Maliye Bakanlığı] eski müsteşarı Mikail [Portakalyan] Efendi'nin ve genel müdür yardımcılığına da Hariciye Nezareti [Dışişleri Bakanlığı] bürokratlarından Şevket Bey'in atandığı hakkında, Padişah II. Abdülhamid'in emri.(29 Eylül 1888)

[Sadaret'ten (Başbakanlık) Padişah katına],

Menafi-sandıklarının Ziraat Bankası'na dönüştürülmesi hakkında Meclis-i Mahsus-ı Vükela [Bakanlar Kurulu] kararıyla beraber çıkan padişah emri gereğince; bankanın vilayetlerde açılacak şubelerinin idaresi için gereken memurların atanması doğrultusunda muhasebeci ve veznedar da tayin edilmesi ve müdür maaşı daha sonra üst limiti olan 12.500 kuruşa çıkarılmak üzere şimdilik 10.000 kuruş maaşla bankaya

bir genel müdür ve nizamnamede de zikredildiği üzere 5000 kuruş maaşla bir de genel müdürü yardımcısı tayin edilmesi gerekmektedir. Bu göreve atanan zatların isimlerini içeren kararın gönderildiğine dair resmi yazı ekleriyle beraber Ticaret ve Nafia[Bayındırlık] Bakanlığı tarafından arz edilmiştir. Bakanlığın resmi yazısına göre Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü'ne Eski Maliye Müsteşarı Mikail Efendi [Mikail Portakalyan Paşa], Genel Müdür Yardımcılığı'na ise Dışişleri Bakanlığı Kâtiplerinden Şevket Bey'in atanması uygun görülerek; daha sonra maaşları üst limitine çıkarılmak üzere Mikail Efendi'ye 7500 ve Şevket Bey'e 4000 kuruş maaş bağlanması uygun görülmüştür. Bu konuda padişahımızın vereceği emre göre hareket edilecektir. Arz olunur. (27 Eylül 1888)

Sadrazam Mehmed Kamil Paşa [Padişahın Başsekreterliği'nden Sadaret'e (Başbakanlık)]

Göndermiş olduğunuz yazı padişahımız tarafından incelenerek uygun görülmüş olup bu konuda gereğinin yapılması emredilmiştir. Gereğini yapınız. (29 Eylül 1888) Padişahın Baş sekreteri Ahmed Süreyya Paşa.

BİRİNCİ BÖLÜM

Birinci Madde

Ziraat Bankası'nın idaresi İstanbul'da bulunacaktır. Diğer il ve ilçelerde de gerekli görüldüğü taktirde birer şube açılacaktır. Ziraat Bankası gayrimenkullerle birlikte çiftçiye kredi yardımında bulunur.

İkinci Madde

Banka dışarıdan gelecek parayı faizle işletmek suretiyle kabul eder. Bankanın faizle kabul edeceği para miktarı o yılbaşındaki bütçenin yarısını geçemez.

İKİNCİ BÖLÜM

BANKANIN SERMAYESİ

Üçüncü Madde

Bankanın sermayesi on milyon Osmanlı Lirası olacaktır. Sermaye belirtilen tarihe kadar menafi sandıklarından karşılanmak suretiyle on milyon liraya ulaştığı zaman on birde bir hisse yardım olarak çiftçiye ödenecektir.

Dördüncü Madde

Ziraat Bankası yardım hisseleri bankanın idare heyeti tarafından tarımsal gelir ve vergilere göre oransal olarak dağıtılır.

Beşinci Madde

Aşar ve öşürden toplanan paralar 1/11'i Ziraat Bankası'na aktarılır. Bu paranın getirmiş olduğu faiz maliyeden alınacaktır.

Altıncı Madde

İş bu nizamnamenin padişah tarafından onaylanma tarihi esas alınmak suretiyle menafi sandıklarında bulunan sermaye Ziraat Bankası'nın İdare Meclisi tarafından bakaya kaldıktan sonra bakaya kaldığı süre kadar % 6 faizle nakte dönüştürülerek bankada kalacaktır. Bu işlemin süresi 2 seneyi geçmeyecektir.

Yedinci Madde

Bankaya nakit olarak akçe [Osmanlı'da para birimi] yatıranlara senelik %4 faiz verilir.

Sekizinci Madde

Hariçten bankaya para verenlerin idare meclisi kararıyla olur alınır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BANKANIN İDARESİ VE İDARE MECLİSİ

Dokuzuncu Madde

Ziraat Bankası'nın genel idaresi bir genel müdür, bir genel müdür yardımcısı ve idare meclisinden oluşur.

Onuncu Madde

Dersaadet'de [İstanbul] bulunacak şubenin idaresi teşkil olunmuştur. Bankanın genel müdürü yıllık 120.000, genel müdür yardımcısı yıllık 60000, Muhasebe Memuru yıllık 48000 Veznedar yıllık 36000 kuruş maaş alır. Diğer memurlarla sair masraflar 60000 kuruştur. İş bu memurların sayısı ve masrafların sarfı bankanın idare meclisi tarafından belirlenir. Bu maaşlarla sair masrafların azaltılması veya arttırılması banka idare meclisinin kararı ve Ticaret ve Nafia Nezareti'nin [Ticaret ve Bayındırlık Bakanlığı] onayıyla olur.

On Birinci Madde

İş bu bankaya tayin olunacak genel müdür, genel müdür yardımcısı, veznedar ve muhasebecilerin 10 bin lirası olan bir kefil göstermeleri şarttır.

On İkinci Madde

Vilayet merkezinde bulunacak şubeler 2 adettir. Edirne, Aydın, Bursa, Selanik, Konya, Sivas.

Müdür "36000", Muhasebeci "18000", Veznedar "9000" maaş, diğer memurlarla sair masraflar toplamı "27000" kuruş.

Yukarıda isimleri belirtilen iller haricindeki il şubelerindeki maaşlar

Müdür "24000" Muhasebeci "12000" Veznedar "6000" diğer memurlar ve masaraflar "18000" kuruş.

Banka 3 sene zarfı içerisinde yalnızca 50 şube sahibidir. Dördüncü senenin başında banka idare meclisinin kararı ve Ticaret ve Nafia Nezareti'nin [Ticaret ve Bayındırlık Bakanlığı] onayıyla sancaklarda da şubeler açılacaktır

Müdür "12000" Muhasebeci "6000" Veznedar "4200" kuruş maaş diğer memurlar ve masrafları "8000" kuruştur.

On üçüncü Madde

Bankaya tayin olunacak genel müdür, muhasebeci, veznedar Ticaret ve Nafia Nezareti'nin [Ticaret ve Bayındırlık Bakanlığı] oluru ve padişahın emriyle atanır. Şubelerin memurları sınava tabi tutulmak suretiyle genel müdür ve banka idare meclisi tarafından seçilerek atanırlar. Şubelerin müdür, muhasebeci ve veznedarları kefalet nizamnamesine göre kefalete bağlı çalışırlar.

On Dördüncü Madde

Bankanın genel müdürü, şubelerin müdürleri ve diğer memurların azledilmesi ve atanmasını; bunun yanında merkez ve şubelerin idari teşkilatını banka idare meclisinin kararıyla yapar. Banka adına düzenlenen senetleri, kontratları ve banka adına açılacak davaları düzenlemeye ve bu işleri yürütmeye bankanın genel müdürü memurdur. Şubelerde bulunan banka müdürleri kendi bölgeleri içerisinde banka adına yapılacak işlemleri genel müdür adına imzalarlar.

BANKANIN İDARE MECLİSİ

On Beşinci Madde

Ziraat Bankası'nın Genel İdare Meclisi [Yönetim Kurulu] bankanın genel müdürü, genel müdür yardımcısı, Şura-yı Devlet [Danıştay] ve Divan-ı Muhasebat [Sayıştay]'dan birer üye; Ticaret ve Nafia Nezareti'nden [Ticaret ve Bayındırlık Bakanlığı] seçilmiş bir üye, Dersaadet [İstanbul] Ziraat ve Ticaret Odaları tarafından ikişer üye ile Dersaadet [İstanbul] Ziraat Başmüfettişinden oluşur. Ticaret ve Ziraat Odalarından seçilmiş üyeler her iki senede bir değişir. Çıkan azalar yeniden seçilebilir. İdare Meclisi ayda bir defa toplanır. Gerekli görülürse bankanın genel müdürünün davetiyle de toplanabilir.

On Altıncı Madde

Bankanın vilayetlerde bulunan şube idare meclisleri, banka şube müdürü, ziraat müfettişi, iki ticaret ve ziraat odalarından üye ve ikisi belediye dairesinden olmak üzere toplamda 8 üyeden oluşur. İş bu idare meclisi ayda bir ve gerekli görülürse daha fazla da toplantı düzenleyebilir.

On Yedinci Madde

Gerek Dersaadet'te [İstanbul] bulunan genel idare meclisi gerekse de şubelerin idare meclisleri müdürlerin başkanlığında toplanır. Her toplantı için genel idare meclisi üyelerine birer lira, şube idare meclisi üyelerine de idare meclisinin kararına göre ya yarım ya da çeyrek lira ödeme yapılır.

On Sekizinci Madde

Her toplantının tutanağına altına o gün toplantıda hazır olan üyelerin isimleri yazılır. Meclis üyelerinin 2/3 toplantıda hazır olmadıkça hiçbir meseleye karar verilemez ve üyelerden hiç kimse başkasının yerine oy kullanamaz. Mecliste yapılan müzakerelere ilişkin tutanak meclis üyeleri tarafından imzalanır. İş bu tutanak sayfaları özel bir deftere kaydedildikten sonra müdür ve idare memurları ile bir üye tarafından imzalanır. Gerekli görüldüğü zaman bu defterden çıkarılacak suretler müdürün onayıyla talep edene verilir.

On Dokuzuncu Madde

İş bu nizamnamede yazılı müdüre ait vazifelerin haricindekiler idare meclisinde müzakere edilir. Rehinli malların satışı, şubelerin oluşturulması ve ya kapanması her ay ve her sene sonunda verilecek muhasebe defterlerinin onayı, banka nizamnamesine ait bazı maddelerin düzeltilmesine ait görüşmeler, bankaya ait davalar, sözleşmeler, bütçe dışındaki paranın kullanımı gibi mevzuların halledilmesi idare meclisinin vazifelerindendir

Yirminci Madde

İdare Meclisi ile müdür arasında oluşacak anlaşmazlığın halledilmesi Ticaret ve Nafia Nezareti'ne [Ticaret ve Bayındırlık Bakanlığı] aittir.

DENETİM ORGANI (Müfettişler)

Yirmi Birinci Madde

Bankaya ait işlemleri denetlemek ve nizamnamenin uygulanmasına nezaret etmek ziraat müfettişlerine aittir. Oy kullanmak üzere bankanın idare meclislerinde de bulunurlar. Yıllık hesapları tetkik ederek bununla ilgili görüşlerini Ticaret ve Nafia Nezareti'ne [Ticaret ve Bayındırlık Bakanlığı] ve bankanın idare merkezine bildirmeye yükümlüdürler.

Yirmi İkinci Madde

Bankanın muhasebe defterleri ve gerekli diğer yazışmaları banka memurları tarafından her zaman müfettişlere gösterilir. Müfettişler gerekli görüldüğü zaman veznenin hesabına ait evrakları inceleyebilir. Görevini yerine getirmeyen memurları gerekli makama bildirmekle yükümlüdür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KREDİ VERME ŞARTLARI

Yirmi Üçüncü Madde

Ziraat Bankası iki surette kredi verir. Her sene faiz isabet edecek paraya ulaşmak şartıyla bir seneden on seneye kadar veya faizi taksitlendirilerek gerekli vadede toptan ödenmek üzere 3 aydan bir seneye kadar kredilendirme yapar. Verilen kredi nakit para olarak ödenir.

Yirmi Dördüncü Madde

Bankanın kredisi çiftçiye verilerek hazineye ödenmesi kesinlikle yasaktır.

Yirmi Beşinci Madde

Ziraat Bankası'ndan kredi alacak kişiler kendisine ait taşınır ve taşınmaz mallarını borcuna teminat olarak göstermeye mecburdur. [İpotek Usulü kastediliyor] Malının mülk ve ya vakıf yeri olmasına göre şartlar değişiklik gösterir. Alacakları krediyi tarım için adlılarını bağlı oldukları köylerdeki ihtiyar meclisleri ve ya ziraat odaları bir beyannameyle ispat ettirir.

Yirmi Altıncı Madde

Kredi alacak şahıs ipotek ettireceği taşınmaz malını sigorta ettirmez ise verilecek kredi taşınmaz malının yarısını geçmeyecektir.

Yirmi Yedinci Madde

Bankanın vermiş olduğu kredi için yıllık yüzde altı faiz ve kredi süresine göre para taksitlendirilmesi yapılır. İdare masrafı adı altında ve yüzde bir oranında bir defaya mahsus bir ödeme kredi sahibinden alınır. [Dosya Masrafına benzer bir usül kastediliyor]

Yirmi Sekizinci Madde

Faize mahsuben kredi sahibi tarafından bankaya verilecek para altı aydan altı aya ve ya seneden seneye verilir.

Yirmi Dokuzuncu Madde

Kredi sahiplerinin vadeleri ödemelerinde gecikme ve ya yıllık taksitleriyle yıllık faizi ödemeyen borçlulara iki aya kadar borçlarını ödemeleri için banka tarafından ihbarname gönderilir. Bunun bir nüshası borçlu tarafından imzalanır. Eğer şahsın imza etmemesiyle karşılaşılırsa yaşadığı mahaldeki imam ve muhtar bulunmak suretiyle onlara tastik ettirme yoluna gidilir. Borcunu ödemeyen borçluların ipotek ettikleri mallara gerekli işlemler yapıldıktan sonra bankanın talebi tutarında tahsilat yapma yoluna gidilir.

Yirmi Dokuzuncu Madde [Aslında 30. Madde Olmalı]

Savaş zamanlarında görevlendirilen ve bundan dolayı mahsul alamayan borçlular için mazeretlerini banka idaresine bildirdikten sonra yapılacak soruşturma doğrultusunda kendisine ödeme yapması için gerekli görülen süre verilir.

Otuz Birinci Madde

Ziraat Bankasının kredilerinden doğacak davalarda Osmanlı mahkemelerinde görülerek karara bağlanır.

Otuz İkinci Madde

Kredi sahipleri borçlarını vadeleri geçmeden evvel ödeyebilir.

Otuz Üçüncü Madde

İpotek olarak gösterilecek taşınmaz malın kıymeti mülk senedi ve kredi sahibi tarafından verilecek bilgiye göre belirlenir.

Otuz Dördüncü Madde

İpotek edilen malın verilecek krediye gösterilecek teminata yeterli gelip gelmeyeceği idare meclisi tarafından belirlenir.

Otuz Beşinci Madde

Borçlu olan kredi sahibi borcunu tamamen ödediğinde banka ile yaptığı sözleşme iptal edilir. Konuyla ilgili vergi idaresi de bilgilendirilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

KREDİ İSTEYENLERİN BANKAYA BAŞVURULARI

Otuz Altıncı Madde

Bankadan kredi isteyen şahıslar ipotek göstereceği taşınmaz malın ne cins maldan ve nerede olduğundan bahseden gerekli evrakları ve almak istediği parayı beyan eden tarımsal krediyi beyannamesiyle beraber Ziraat Bankası şubesine ya bizzat ve ya başka bir yolla gönderir. Banka yapacağı soruşturma sonunda vereceği krediye ait parayı öder.

ALTINCI BÖLÜM

BANKANIN MAL MUHASEBESİ, MASRAF BÜTÇESİ

Otuz Yedinci Madde

Ziraat Bankası'nın yıllık bütçesi rumi yılın mart başlangıcından şubat sonuna kadar uzanır. Her ay sonunda şubeler merkeze hesap cetveli göndermeye mecburdur. İş bu hesaplar bankanın idare meclisi tarafından onaylanarak vilayet gazetesiyle ilan edilir.

Otuz Sekizinci Madde

Her sene sonunda şubeler yıllık hesaplarını merkeze gönderirler ve merkez bankanın genel hesabını idare meclisine onaylattırdıktan sonra Ticaret ve Nafia Nezareti'ne [Ticaret ve Bayındırlık Bakanlığı] sunar. İş bu hesaplar tetkik edildikten sonra Bab-i Ali'ye [Başbakanlık] gönderilir.

YEDİNCİ BÖLÜM

TAKSİM VE DAĞITIM

Otuz Dokuzuncu Madde

Her mali yılsonunda bankanın idari masraflarından başka geliri yazılı olduğu surette dağıtılır.

İlk olarak karın 1/3 sermayenin düzenlenmesine, ikinci olarak 2/3 her şubenin bulunduğu vilayetin zirai mallarına, üçüncü olarak kalan kar şubelerden merkeze gönderilir ve Ticaret ve Nafia Nezareti tarafından mülk ziraatın durumuna göre yoksun mahallere harcanır.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Kırkıncı Madde

Ziraat Bankası hükümete zimmetli olup Ticaret ve Nafia Nezareti'nin [Ticaret ve Bayındırlık Bakanlığı] gözetimi altındadır.

Kırk Birinci Madde

Ticaret ve Nafia Nezareti [Ticaret ve Bayındırlık Bakanlığı] iş bu nizamnamenin uygulanmasıyla yükümlüdür.

Kırk İkinci Madde

Memleket Sandıkları hakkında düsturda yer alan [fi] 23 Rebiülevvel sene [12]84 [25 Temmuz 1867] tarihli nizamname iş bu nizamnamenin padişah tarafından onaylanmasından sonra yok hükmündedir. Bankanın iç işlerine ait yönetmelik özel bir nizamname ile beyan edilir.

EK-2: ZİRAAT BANKASININ KURULUŞ NİZAMNAMESİ

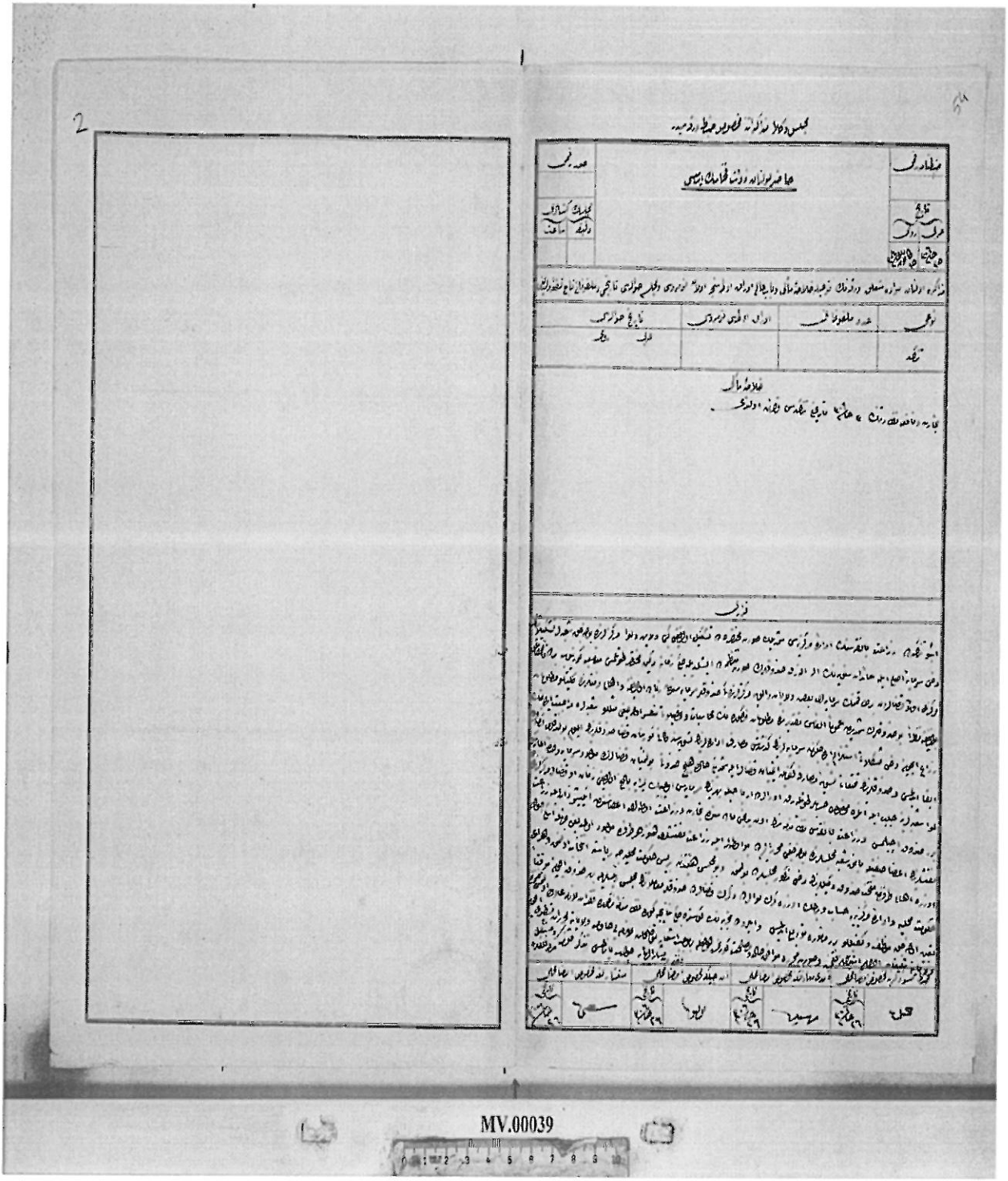

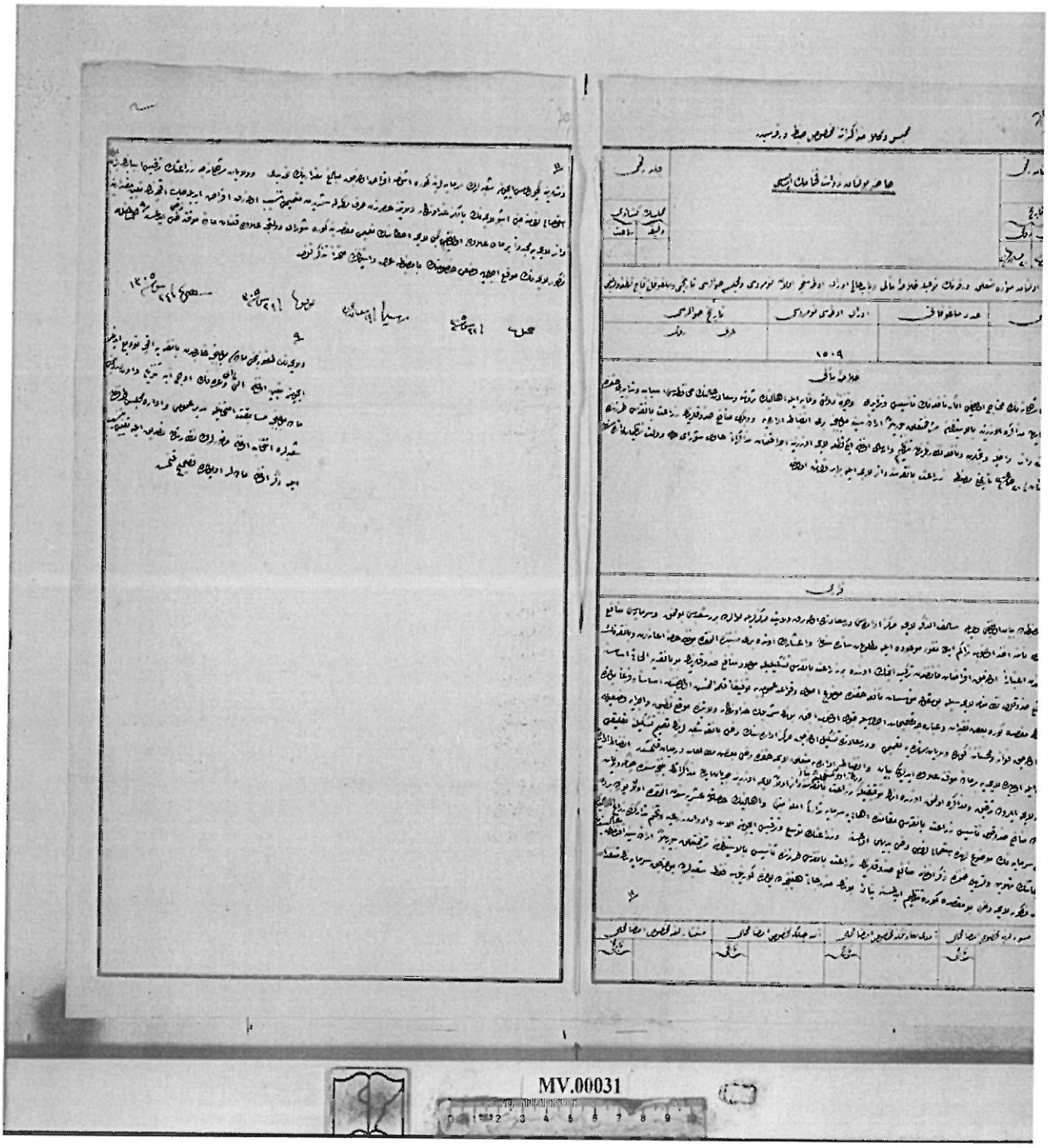
MV.00031

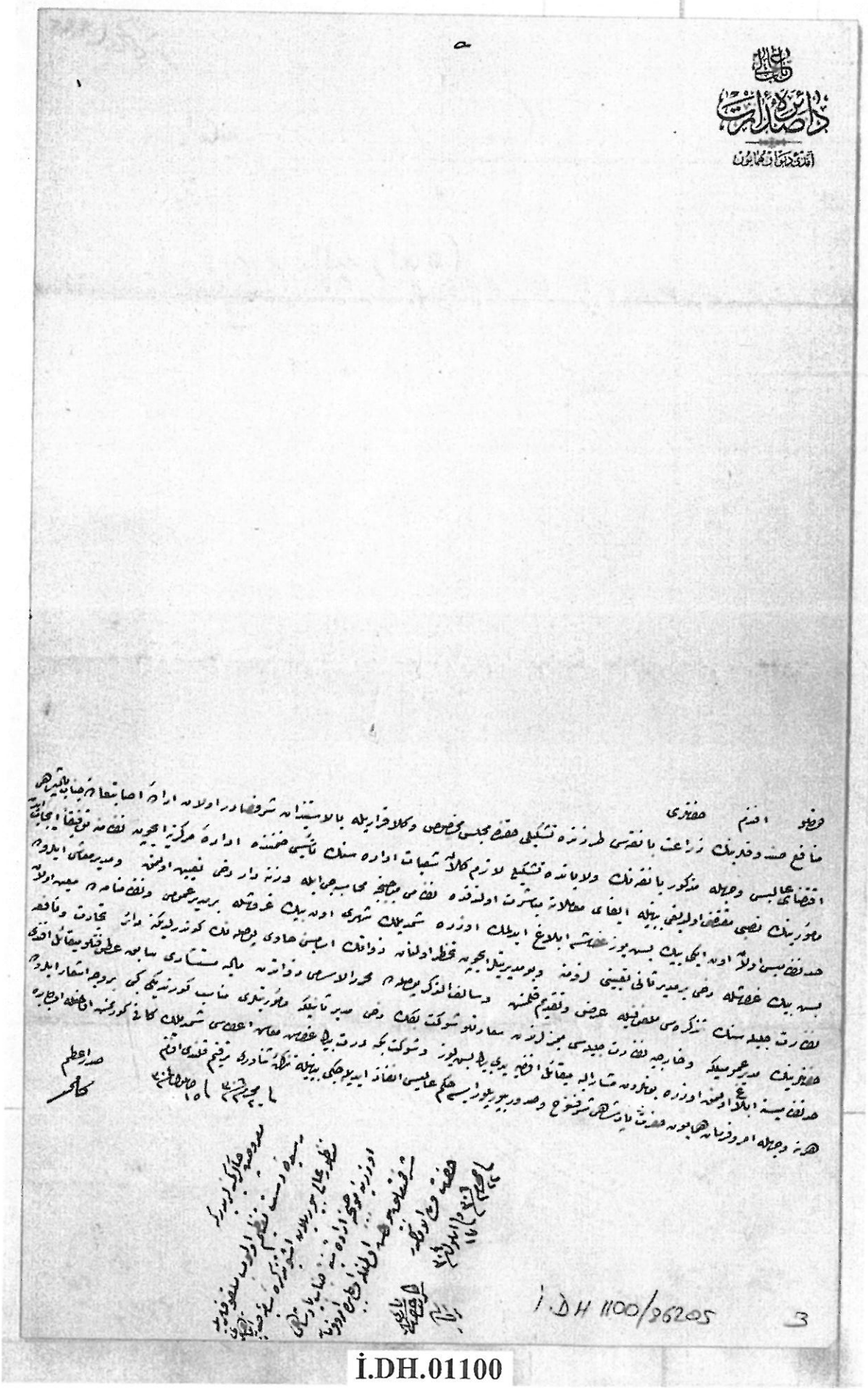

İ.DH.01100